

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra historie



**Problematika městské historiografie:  
Kroniky města Olomouce  
převážně z období raného novověku**

**(bakalářská diplomová práce)**

**Vedoucí práce:** Doc. Mgr. Jaroslav Miller, M.A., Ph.D.

2008/2009

**Pavel Langer**

Prohlašuji, že jsem tuto práci  
vypracoval samostatně a uvedl  
v ní veškerou literaturu  
a prameny, které jsem použil.

V Olomouci dne

.....  
datum a podpis studenta

Děkuji Doc. Mgr. Jaroslavu Millerovi,  
M.A., Ph.D., svému konzultantovi,  
za ochotu i pomoc při koncipování práce  
a Mgr. Miluši Langerové  
za pomoc s překladem některými pasáží.

## Obsah

Úvod .....	5
Kapitola. I.: Soupis kronik sledovaného období .....	16
Kapitola. II.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 ....	21
Kapitola. III.: Popis pruského obležení Olomouce .....	47
Kapitola. IV.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778-1829	58
Kapitola V.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce od Jana Alexia Eckbergera	65
Závěr .....	76
Resumé .....	78
Seznam použitých pramenů a literatury .....	79
Přílohy .....	84

## Úvod

Tématem mé bakalářské práce, jak již z názvu vyplývá, jsou kroniky pojednávající o historii hanácké metropole. Časové ohraničení vybraného tématu by se dalo označit za difúzní. Vzhledem k povaze pramenné základny, která je pro vlastní práci podstatná, nebylo možno vymezit přesné chronologické hranice. V práci jsou prezentovány, a leckdy i „oprášeny“, údaje spadající do 5 různých staletí, konkrétně se jedná o informace datované mezi léty 1432-1845.

Podat ucelený obraz o písemnictví tak dlouhých a rozdílných časových údobí či podrobně zpracovat byť jen minimální část z přístupného korpusu informací, údajů a dat, by vyžadovalo nejen celoživotní hloubkový výzkum, podrobnou analýzu jednotlivých dílčích aspektů problematiky, nemalé finanční zdroje, ale i prvotřídní jazykovou vybavenost na překladatelské úrovni. Práce si takto velkolepě vytyčené cíle nekladla, ale ani zdaleka také nemohla. Snažila se však zlepšit informovanost o dávno zapomenutých zdrojích pojednávajících o převratných dějinných událostech, prostých a všedních úkonech tehdejších obyvatel Olomouce, i o náboženských a filozofických axiomech, které určovaly chod dějů a života soudobých jedinců vůbec.

Z každého období spadajícího do vymezeného časového rámce jsem se pokusil vybrat hodnověrný a vypovídající zdroj, který by pomohl osvětlit a připomenout slávu či zmar své doby. Zároveň jsem chtěl, aby každé konkrétní dílo spadalo do jiného „ranku“. Mám na mysli formu kroniky či knihy, její specifický žánr. V prvním případě můžeme hovořit o komplexní, dlouhodobé, faktograficky bohaté a názorově více problematické kronice (bráno se zřetelem k autorství více osob) – Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656, poté o deníku pojednávajícím sice jen o událostech 2 měsíců, přesto plného důležitých zmínek o válečných útrapách v době bezprostředního ohrožení svobody města za sedmileté války, avšak přinášejícím zásadní informace o činnosti řadových obyvatel, o deníku, jež bez jakýkoliv literárních ambic střídavě popisuje jevy a události kolem plynoucí – Popis obležení Olomouce, dále o spis měšťana žijícího a tvořícího svůj následný literární výtvar v období josefínských reforem, napoleonských válek a pomalu se formující občanské společnosti – Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778-1829, a konečně o umělecký text prosycený osvícenským duchem, napsaný vzdělaných „propagátorem“ vládní politiky a člověkem, který se nebojí vyjádřit svůj nesouhlas se zaběhnutými tradicemi, kritizovat nefunkční a zastaralé části systému, který záměrně vtiskl svému dílu subjektivní ráz a snažil se zanechat nesmazatelnou stopu v dějinách, spadající zhruba do stejného období jako předchozí – Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce od Jana Alexia Eckbergera.

Jednotlivé kapitoly přinášejí podrobnější nástin a charakteristiku svého obsahu. Zároveň je připojen jmenný seznam použitelných kronik (Kapitola I.) pro zkoumání problematiky městského písemnictví spojeného s Olomoucí. I když je mnoho děl pouhými opisy starších, a bohužel již nedochovaných originálů, mohou posloužit k dalšího dílčímu studiu dané tematiky. Jen na okraj bych chtěl zmínit, že kvůli (nebo lépe díky?) osudu a dějinné úloze Olomouce je pouze jedna kronika napsána českým jazykem. Ne nadarmo má mnoho z nás německá jména, a i přes urputnou snahu komunistické propagandy bude město dále známo pod jmény Olomouc i Olmütz.

Pramenů ke zkoumání a rekonstruování minulosti Olomouce je mnoho, ať už se jedná o archiválie, hmotné prameny, sekundární literaturu či odborné studie a články. I tato práce by mohla být obohacena o velký počet jiných zdrojů, které by jistě reprezentativně pojednaly o podobné tematice. Z hlediska přehlednosti a zejména rozsahu textu, jsem vybral jen některé z nich. V následných výzkumných počinech by se mohly objevit vzájemné konfrontace jiných kronik, a to buď ze stejného časového období, nebo s přihlédnutím k podobnému hledisku obsahovému. Zajímavých výsledků by například mohlo být dosaženo při komparaci Chronik des Minoriten-Guardians des St. Jakobs-Kirche in Olmütz P. Paulinus Zackovicz über die Schwedenherrschaft von 1642 bis 1650. Herausgegeben von B. Dudík. Wien 1881.<sup>1</sup> s dílem Flade, F.<sup>2</sup>: Tagebuch des feindlichen Einfalls der Schweden in das Markgrafthum Mähren während ihres Aufenthaltes in der Stadt Olmütz 1642-1650. Herausgegeben von B. Dudík. Wien 1884. či s Kniebandl, J. T.: Diarium oder Gründliche Anzeige dem gänzlich Vorgang der Belagerung. Olmütz 1758.<sup>3</sup>, kroniky spojuje pohnutá doba, o níž pojednávají. Pruská okupace Olomouce, však narozdíl od té švédské, nikdy nenastala pro známé selhání při obléhání města. Rozdílnost lze spatřit i v osobě autora, v době, o níž je spis veden, v použitém jazyku či době vzniku. Podobných případů a různých kritérií, ve kterých kroniky vykazují shody větší či menší, bychom našli jistě spousty.

Ve své práci se rovněž nezabývám kronikami, pamětními knihami apod. vztahujícími se k jiné vsi či městu v okolí. Pozornost jsem soustředil výhradně na díla, která pojednávají

---

<sup>1</sup> Tento cenný pramen pro poznání života v Olomouci během těžké doby krátce před polovinou 17.století byl zpřístupněn i badatelům či zájemcům o historii, kterým jazyková vybavenost nedovolovala se s ním seznámit. Šafránková tuto magisterskou diplomovou práci obhájila na Katedře bohemistiky Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci v roce 1999.

Šafránková, L.: Český překlad latinské kroniky Pavla Zaczkowicze o švédském panování v Olomouci v letech 1642-1650. Olomouc 1999.

<sup>2</sup> Informace o Bedřichu Fladeovi přináší např. Spáčil ve své knize o městských písařích.

Spáčil, V.: Písaři a kanceláře města Olomouce do roku 1786. Olomouc 2001. s. 106, 166-169.

<sup>3</sup> Kniebandelův deník je blíže charakterizován coby Popis pruského obležení Olomouce (viz. pozn. 24) v Kapitole III..

o Olomouci a podrobněji charakterizují toto město<sup>4</sup>. Stranou zájmu ponechávám i tzv. Grossmannovu kroniku Olomouce z let 1485-1520<sup>5</sup>.

Vzhledem k určenému rozsahu bakalářské diplomové práce jsem nepracoval ani s dílem dlouholetého olomouckého syndika F. J. Louckého<sup>6</sup>, z dané doby jsem totiž použil jiný zdroj a další komparace by „zabrala“ místo třeba kronikám vztahujícím se ke staršímu období. Tento literární výtvar však v mnohém překračuje kronikářský rámeček. Na rozdíl od předchozích pamětních knih, které události převážně pouze zaznamenávají (komentují jen některé), koncipoval Loucký<sup>7</sup> svou práci jinak. Zpřesnil některé informace o městě z předešlých dob a pokusil se podat ucelenější obraz minulosti Olomouce na základě prozkoumaného pramenného materiálu. Díky své profesní orientaci měl k těmto pramenům diplomatického charakteru přístup. Dalo by se říci, že Loucký, coby první historik, odborněji zpracoval dějiny Olomouce.

---

<sup>4</sup> Jedná se například o vydávání kronik v ročenkách Státního okresního archivu v Olomouci za léta 1984-1990 autorskou dvojicí J. Pucek a A. Roubic.

Pucek, J.: Interludium M. F. Kerneria. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1984. Olomouc 1985. s. 150-152.

Pucek, J.: Kronika Mikuláše Františka Kerneria z let 1658-1689. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1984. Olomouc 1985. s. 159-171.

Pucek, J.: Kronika Mikuláše Františka Kerneria z let 1658-1689. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1985. Olomouc 1986. s. 155-174.

Pucek, J.: Pasecký rukopis o upálení Kryštofa Aloise Lautnera. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1986. Olomouc 1987. s. 211-222.

Roubic, A.: Ještě jednou Kronika rychtářů Urbaníka a Hořinka z Velké Bystřice z let 1789-1848. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1990. Olomouc 1991. s. 101-103.

Roubic, A.: Ještě o Mikuláši Františku Kerneriovi. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1987. Olomouc 1988. s. 164-170.

Roubic, A.: Kronika rychtářů Urbaníka a Hořinka z Velké Bystřice z let 1789-1848. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1987. Olomouc 1988. s. 213-238.

Roubic, A.: Kronika rychtářů Urbaníka a Hořinka z Velké Bystřice z let 1789-1848 (dokončení). In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1988. Olomouc 1989. s. 215-231.

Kaňák, B.: Soukromý pamětní spis z 18. století ze Štarnova. In: Olomoucký archivní sborník, č. 5, 2007, s. 189-192.

<sup>5</sup> Vladimír Spáčil se ve svém příspěvku pokusil objasnit význam tohoto nalezeného zlomku. Tyto kronikářské záznamy pojednávají o událostech let 1398-1520. Jedná se o 9 záznamů, přičemž první tři od sebe dělí téměř 100 let (1398, 1414 a 1492). Pětkrát nás autoři (Jan Grossmann, Šebestián Grossmann) informují o požáru v Olomouci (1398, 1492, 1496, 1498 a 1510), jednou o stavbě radnice (1414) a třikrát o nástupu osob do určité církevní hodnosti (1498, 1520, zřejmě také 1520). V předposlední záznamu přímo vystupuje jeden z autorů, Šebestián Grossmann informuje v 1. osobě o svém zvolení kanovníkem. Spáčil poznamenává, že tento pramen není typickým kronikářským záznamem, že kvůli svému rozsahu nemůže přinést podstatnější historická doplnění a zpestření známých i neznámých událostí minulosti, ale že také přináší zajímavé srovnání s Olomouckým breviářem. První dva záznamy v Grossmannově kronice totiž doslovně s tímto breviářem korespondují. I díky těmto zjištěným informacím pomohla Grossmannova kronika datovat požár města roku 1492.

Spáčil, V.: Údajná Grossmannova kronika Olomouce z let 1485-1520. In: Historická Olomouc a její současné problémy IV. Olomouc 1983. s. 95-99.

<sup>6</sup> Dílo vyšlo zásluhou Vladimíra a Libuše Spáčilových. Tato reprezentativní a moderně zpracovaná edice přináší informace o Louckého životě, zpřístupňuje dnešnímu čtenáři jeho Popis Olomouce (včetně obsáhlých rejstříků) a prostřednictvím autorsko-vydavatelských poznámek blíže charakterizuje dobové záznamy.

Loucký, F. J.: Popis královského hlavního města Olomouce sepsaný syndikem Florianem Josefem Louckým roku 1746. Olomouc 1991.

<sup>7</sup> Spáčil, V.: Písaři a kanceláře města Olomouce do roku 1786. Olomouc 2001. s. 260-264.

K zpřesnění jmen historických osob, které vystupují v použitých kronikách, jsem nejvíce použil díla Brigitte Hamannové<sup>8</sup> a Jiřího Pernese<sup>9</sup>.

V Kapitole II.<sup>10</sup>, zabírající nejrozsáhlejší část práce (odpovídá časovému vymezení díla), se podrobněji věnuji Olomoucké souhrnné kronice z let 1432-1656. Představuji tento narativní pramen spadající do období středověku i raného novověku. Na ukázkách zápisků se snažím charakterizovat způsob, jakým kronikáři uváděli jednotlivé údaje a fakta, poté prostřednictvím tabulkových srovnání (v této kapitole jich je uvedeno 8) osvětluji témata, kterými se autoři zabývali, hledám subjektivní motivace kronikářů atd. Vymezil jsem 12 tematických okruhů a k nim přiřadil jednotlivé zápisky do roku 1638 včetně. Pečlivě jsme se snažil uvádět zdroje (rozlišení kronik podle autorů), aby bylo lépe rozpoznatelné, o čem a z jaké pozice kronikáři k zpracované látce přistupovali. U vybraných tematických oddílů jsem uvedl veškeré relevantní informace, jež nám Souhrnná kronika umožňuje poznat. Na samém konci kapitoly jsem poukázal na stereotypy tvorby jednotlivých kronikářů a komparativním přístupem jsem uvedl vyvozené závěry.

O Kapitole III. se dá říci, že se zde uvádějí údaje, které jsem čerpal (až na několik málo poznámek) výhradně z archivních materiálů. Líčí pruské aktivity a snahu o podmanění Olomouce během tažení roku 1758. Nejprve jsem popsal, jaké informace si během prvních 3 týdnů měsíce května autor zaznamenal a co pokládal za důležité zveřejnit. Využil jsem jeho denních záznamů (nejprve dodržuji stejný model) a stručně popsal, co se určitý den zajímavého událo. Pochopitelně, že tento deník nepřináší jen strohé a prosté údaje o době obležení, je to i určitá sonda do duše soudobého olomouckého měšťana. Autor totiž subjektivní formou popisuje i nálady obyvatel pevnosti, jejich obavy či naděje. Pokud hovoří o přesunech armád, logistických obtížích, vojenských opatřeních a podobných věcech, je dobře informován a podává pravdivé svědectví o skutečných událostech. Do shrnutí kapitoly je přiloženo dalších 5 tabulek. Přinášejí informace o statistikách obležení a přidružených údajích. Pečlivě jsem vždy uvedl zdroje, ze kterých jsem hodnoty a vybraná fakta čerpal.

Do Kapitoly IV. jsem zařadil pojednání o Leitmetzerově kronice z let 1778-1829. V této pasáži najdeme informace o dění ve městě od sedlářského mistra Josefa Leitmetzera. Dozvíme se, jak viděl dění v pevnosti čelní představitel měšťanstva, ale nikoliv člen městské rady, situaci při svém

---

<sup>8</sup> Zejména v Kapitole II. v oddílu nazvaném Významní v Olomouci (viz pozn. 82-87)

Hamannová, B.: Habsburkové. Životopisná encyklopedie. Praha 1996.

<sup>9</sup> Pernes, J.: Pod císařským praporem: historie habsburské armády 1526-1918. Praha 2003.

<sup>10</sup> Není v ní užito nejnovějšího zveřejněného příspěvku na toto téma.

Kašpar, Z.: Tři příběhy z Olomoucké souhrnné kroniky. In: Olomoucký archivní sborník, č. 4, 2006, s. 93-98.



příchodu do Olomouce (pobýval tu poté až do své smrti), během napoleonských válek i po jejich skončení. Jsou tu zaznamenány pro Olomouc převratné události, významné návštěvy, objevuje se tu však i naprosto banální zachycení běžného života obyvatel. Např. ukazuje, jak se jednotlivé společenské vrstvy od sebe lišily či jaké kulturní vyžití Olomouc na přelomu 18. a 19. století nabízela. Leitmetzer charakterizuje Olomouc jako příklad hodný následování, jako šťastné a spokojené město, které by vzkvétalo ještě výrazněji nebýt nepříznivých zahraničněpolitických událostí. Zajímavě vyznívá text s ohledem na následující kapitolu, ve které je zpracováno dílo pocházející zhruba ze stejného období, přesto se jedná o naprosto jiný pramen. Leitmetzer není nadán oslnivým vypravěčským talentem, při svém psaní nevyužíval materiál diplomatického charakteru, ani si nekladl za cíl poučit a přesvědčit své potenciální čtenáře o své pravdě, informoval nás však o cítění a myšlení typického měšťana své doby.

Kapitola V. se zaměřuje na dílo nazvané Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce, pocházející z pera Jana Alexia Eckbergera. Opět se nejedná o klasickou kroniku, přesto jsem toto dílo do práce zařadil. Přináší obohacení informací a myšlenek, subjektivita autora (jako u Leitmetzera) je vysoká, přesto lze konstatovat, že výsledný spis přináší mnohé důležité postřehy a zjištění. Z pozice intelektuální veličiny nahlíží na Olomouc, místo svých studií a mládí, z rozebraných děl nejvíce kriticky. Eckbergerův ostrý protiklerikální tón záměrně prostupuje celým dílem. Jednoznačně se kloní k josefinismu, díky kterému pozitivně shledává další směřování monarchie, potažmo osudu Olomouce. Vnitřně je spis členěn na tematické kapitoly, kterých jsem se přidržel i já. Vždy jsem několik spojil dohromady a posléze je charakterizoval.

Pro názornou ukázkou jsem do Příloh zařadil 6 fotografií pořízených z archiválií uložených v SOKA v Olomouci.

Zabýval jsem se i kronikami a díly, které jsem přímo nezahrnul do vlastního textu práce, ale které mohou sloužit jako další významné zdroje pro pochopení a objasnění minulosti týkající se města Olomouce. Jedná se o spis Pavla Zaczkowicze<sup>11</sup>, kroniku měšťanské rodiny Hoblových<sup>12</sup> či panegyrický text spadající do období humanismu<sup>13</sup>.

---

<sup>11</sup> Šafránková, L.: Český překlad latinské kroniky Pavla Zaczkowicze o švédském panování v Olomouci v letech 1642-1650. Olomouc 1999.

<sup>12</sup> Spáčilová, L.: Chronik der Olmützer Bürgerfamilie Hobel (1530-1629): ein Beitrag zur Geschichte des Frühneuhochochdeutschen in Olmütz. Olomouc 2005.

<sup>13</sup> Petrů, E.: Humanisté o Olomouci. Praha 1977.

Zaczkowicz ve svém spise<sup>14</sup> pojednává o osudech Olomouce za švédské okupace během let 1642-1650<sup>15</sup>. Jeho dílo je očitým svědectvím duchovního, ocitnuvšího se v „nepřátelském prostředí“, je však i vyjádřením činů a skutků obyčejných, historicky nevýznamných lidí v období třicetileté války. Pavel Zaczkowicz se narodil v polském Kožle, po vstupu do františkánského řádu a dosažení titulu bakaláře teologie působil jako duchovní správce v různých klášterech, až byl nakonec jmenován kvardiánem kláštera Sv. Jakuba v Olomouci. Po celou dobu vykovával patřičně svůj úřad, byl ceněn zejména pro svou ochotu pomáhat druhým, oddanost křesťanské víře a mravní čistotu, odměnou mu byl titul doktora teologie, který obdržel ve Vídni 14.zář 1649. Vlastní kronika je ohraničena dvěma zázraky. V prvním případě, který se objevuje v předmluvě (tam uvádí i příčiny poroby Olomouce - odklon od pravé víry), Zaczkowicz vypráví o podivných myších nesoucích na těle znaky křížů, jež zničily úrodu v okolí Olomouce, ve druhém poté o příletu čápů následně odlétajících směrem do Švédska. Těmito úkazy chce Zaczkowicz čtenáře upozornit na všemocnost a všudypřítomnost Boha, zároveň poukazuje na nesprávnost protestantské víry. V kronice však najdeme i četné další zázraky, biblické výjevy i srovnání. V textu vystupuje anonymně, píše ho v er-formě. Při příležitosti udělení titulu doktora teologie však přechází do ich-formy a patřičně čtenáři svou oddanost víře zdůrazňuje, i konkrétní pasáže jsou co do rozsahu nepřehlédnutelné. V Zaczkowiczově díle se však vyskytují i kapitoly zachycující příběhy obyčejných olomouckých obyvatel či osudy řadových vojáků. Tyto pasáže nesou punc syrovosti, opravdovosti, lidského neštěstí a strádání. Autor nám dále skrze své postoje, myšlenky a vlastní filozofii vnucuje skutečnost, že veškerý lidský svět je řízen shůry a že i přes přechodná lidské utrpení a těžký život můžeme dojít ke spasení. Platí to však pouze v případě, že budeme následovat správnou cestu a neodkloníme se z ní. Jednotlivé zápisy nejsou vedeny klasickou kronikářskou formou, dílo je rozčleněno do mnoha menších kapitol, z nichž některé utvářejí sevřenější, širší okruh. K tomuto přístupu ho přiměla skutečnost, že své dílo napsal až po skončení třicetileté války. Zaczkowiczův přístup k jednotlivým osobám i dílčím aspektům vyprávění, které v díle vystupují, bývá hodnocen jako maximálně objektivní, uvážíme-li okolnosti vzniku, soudobé názory či předsudky. Autorovou primární snahou nebylo zanechat umělecký text, byť připomenout Boží trest (třicetiletou válku a s ní spojenou zkázu a zmar) přímo vybízelo, snažil se spíše povědomí o dějinných

---

<sup>14</sup> Kronika kvardiána otců minoritů v klášteře Sv. Jakuba v Olomouci, otce Paulina Zaczkowicze, pojednávající o švédském panování v Olomouci v letech 1642 až 1650.

Šafránková, L.: Český překlad latinské kroniky Pavla Zaczkowicze o švédském panování v Olomouci v letech 1642-1650. Olomouc 1999. s. 28.

<sup>15</sup> Šafránková, L.: Český překlad latinské kroniky Pavla Zaczkowicze o švédském panování v Olomouci v letech 1642-1650. Olomouc 1999. s. 11, 14, 17-19, 21, 26.

momentech, významných i prostých událostech, které zaznamenal, předat své životní zkušenosti či sepsat varovný odkaz pro budoucnost. Jako pramen diplomatického charakteru se dají chápat 2 pasáže kroniky (Šafránkové překlad rozčleňuje text kroniky do 290 drobných kapitol<sup>16</sup>), udělení pochvaly Zaczkowiczovi od městské rady a titulu doktora teologie od kapituly. Vždy v pohnuté době či válečných časech se četnost a různorodost kronikářských záznamů stupňovala, Zaczkowiczův rozsáhlý latinský spis nebyl ojedinělým záznamem o minulosti Olomouce těchto krušných let<sup>17</sup>.

Neopomenul jsem využít i typově jiný zdroj, který přináší informace o dění v Olomouci, soubor 5 panegyrických textů<sup>18</sup>. Tvoří je básně oslavující velkolepost, slávu (minulou i současnou) a význam Olomouce, vznikly v průběhu 16. století (zejména před její polovinou). Z hlediska obvyklosti raněnovověkého písemnictví je příznačné, že byla Olomouc líčena jako vzorné, spokojené a vzdělané město<sup>19</sup>. V básních, které měly zdůraznit a vyzdvihnout politický i kulturní význam města, nejdeme mnoho vzácných dobových „vyobrazení“ kdysi hlavního města markrabství. Autoři (Valentin Eck, Stephanus Tuarinus, Gergius Sibutus, Šimon Ennius Klatovský<sup>20</sup> a Bartoloměj Paprocký z Hlohól) vždy nesdíleli stejný ideologický výklad světa, ani nezaznamenávali identické skutečnosti, přesto můžeme v jejich tvorbě najít jednotící prvky i podobné záměry. Bezpochyby se snažili oslavit Olomouc, poděkovat svým ochráncům a mecenášům, zanechat povědomí pozitivním líčením města. Zároveň musím uvést, že každý text je specifický a různou mírou slouží jako pramen poznání minulosti. Liší se dobou vzniku, rozsahem i množstvím cenných zaznamenaných údajů a skutečností. Valentin Eck<sup>21</sup> svou chvalořeč zaměřil na nejvýznamnějšího olomouckého humanistu Augustina Olomouckého<sup>22</sup>. Stephanus Tuarinus<sup>23</sup>, kromě informací o orloji, přináší i neocenitelný „soupis“ humanistů, kteří v Olomouci působili. Právě díky těmto vzdělaným

---

<sup>16</sup> Šafránková, L.: Český překlad latinské kroniky Pavla Zaczkowicze o švédském panování v Olomouci v letech 1642-1650. Olomouc 1999. s. 4-9.

<sup>17</sup> Dalšími autory, kteří zaznamenali události během švédské okupace, byli městský písař Bedřich Flade (pozn. 2) a rektor jezuitské koleje Jiří Schoenberger.

Šafránková, L.: Český překlad latinské kroniky Pavla Zaczkowicze o švédském panování v Olomouci v letech 1642-1650. Olomouc 1999. s. 11.

<sup>18</sup> Petřů, E.: Humanisté o Olomouci. Praha 1977.

<sup>19</sup> Petřů, E.: Humanisté o Olomouci. Praha 1977. s. 72.

<sup>20</sup> Martínek, J.: Příspěvky k životopisu a charakteristice Šimona Ennia Klatovského. In: Sborník Krajského vlastivědného muzea v Olomouci. Společenské vědy IV, 1956-1958, s. 253-272.

<sup>21</sup> Petřů, E.: Humanisté o Olomouci. Praha 1977. s. 13-18.

<sup>22</sup> Další informace o této osobnosti skýtají i následující články.

Holinková, J.: Dům doktora Augustina Olomouckého. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1977. Olomouc 1978. s. 119-120.

Nešpor, V.: O původu moravského humanisty Dr. Augustina Olomouckého. In: ČČH, roč. 38, č. 3-4, 1932, s. 541-545.

Šimák, J. V.: „Series“ Augustina Olomouckého. (Příspěvek k dějinám českého dějepiscectví.). In: ČČH, roč. 37, č. 3-4, 1931, s. 584-593.

<sup>23</sup> Petřů, E.: Humanisté o Olomouci. Praha 1977. s. 9, 19-22.

a talentovaným lidem řadí Olomouc mezi nejkrásnější města. Kulturní význam Olomouce a s ní spojené aktivity měšťanů podle autora dalece předčí její architektonický věhlas. Sibutovou<sup>24</sup> zásluhou vznikl nejstarší ucelený seznam olomouckých monumentalit a pamětihodností. Klatovského Krátká chvalořeč na Olomouc<sup>25</sup> představuje text nejpřínosnější (i nejdelší). V básni popisuje nejen jednotlivé architektonické skvosty Olomouce, okolí města<sup>26</sup> a jeho obranyschopnost, ale i obyčejný denní život. Zajímavá je zmínka o hrdinství a záchraně města Jaroslavem ze Šternberka<sup>27</sup>. Posledním autorem zařazeným do knihy Humanisté o Olomouci je Bartoloměj Paprocký z Hlohol. Časovým i ideovým odstupem představuje jeho česky psaná zpráva<sup>28</sup> jiný typ textu. Paprocký se jako stoupenec protireformace primárně zaměřuje na popis církevních budov ve městě, zároveň uvádí i biskupskou posloupnost od Metoděje<sup>29</sup> či záznamy o velkých požárech města z let 1393 a 1453<sup>30</sup>. I když jsou zmíněná panegyrika především památkami literárními, slouží také jako historické zachycení a popis své doby. Každá oslavná báseň je jiná a přináší i jiný typ sdělení. Míra subjektivity je velká, i tak lze uvedená fakta brát v úvahu. Autoři uznávají i stejné hodnoty, s kladnými konotacemi je spojována zejména vzdělanost, sounáležitost, oddanost práci pro společnost a mnohdy i křesťanská věrnost. Výpovědní hodnota jednotlivých pasáží často kolísá, přesto se domnívám, že tento soubor reprezentativně doplňuje informace o Olomouci 16. století.

Teoretické vymezení městského písemnictví, povaha pramenů a základní literatura neodmyslitelně patří k zadanému tématu<sup>31</sup>.

---

<sup>24</sup> Petrů, E.: Humanisté o Olomouci. Praha 1977. s. 23-37.

<sup>25</sup> Celý název zní: Krátká chvalořeč na Olomouc hlavní město Markrabství moravského, sepsaná k libosti slovné rady tohoto města elegickým veršem od Šimona Ennia Klatovského.

Petrů, E.: Humanisté o Olomouci. Praha 1977. s. 37-51.

<sup>26</sup> Šimon Ennius uvádí, že se v Olomouc lidem daří i po zdravotní stránce. Díky mírnému klimatu, zdravému vzduchu a příznivým podmínkám se prý ve městě nedaří nemocem, a proto se tu mnoho lidí dožívá vysokého věku. Ve městě měli navíc působit zkušení lékaři, kteří v případě potřeby nemocného odborně léčili. Tyto údaje jsou v naprostém rozporu s Eckbergerovou charakteristikou (pozn. 274-275, 280) psanou o více než 200 let později.

Petrů, E.: Humanisté o Olomouci. Praha 1977. s. 46-47.

<sup>27</sup> Legendární boj s Tatarsy je datován 1252. Není to však jediná pověst, která se uchytila a je známá dodnes. Sibutus připomíná založení a pojmenování města podle Julia Caesara (návrší Julimons).

Petrů, E.: Humanisté o Olomouci. Praha 1977. s. 25-26, 44-45, 72-73.

<sup>28</sup> Petrů, E.: Humanisté o Olomouci. Praha 1977. s. 51-59, 74.

<sup>29</sup> Petrů, E.: Humanisté o Olomouci. Praha 1977. s. 54-56, 75.

<sup>30</sup> Petrů, E.: Humanisté o Olomouci. Praha 1977. s. 59.

<sup>31</sup> Čerpal jsem z těchto prací:

Đurčanský, M.: Kolektivní paměť měst? In: Opera Historica XI. Editio Universitatis Bohemiae Meridionalis 2006. Společnost v zemích habsburské monarchie a její obraz v pramenech (1526-1740). České Budějovice 2006. s. 375-388.

Hrdlička, J.: Autobiografie Jana Nikodéma Mařana Bohdanického z Hodkova. České Budějovice 2003.

Hrdlička, J.: Deníkové záznamy jindřichohradeckého měšťana Jiříka Pavlovského z počátku 17. století. In: Jihočeský sborník historický, roč. 72, 2003, s. 197-174.

Miller, J.: Snový svět idejí a syrovost skutečnosti: městská historiografie raného novověku jako utopie. In: ČČH, roč. 106, č. 2, 2008, s. 261-287.

Ve své bakalářské práci jsem se na reprezentativním příkladu kronik daného období pokusil nalézt společné i odlišné rysy, popsat charakteristické záznamy i ukázat, jak se subjektivní faktor promítl do konkrétních děl. Používal jsem narativní prameny různých výpovědních hodnot pocházející z rozdílných století. Jednoznačně lze tyto písemné narativní prameny postavit do opozice k pramenům diplomatického zaměření (ve sledovaných dílech se vyskytují jen výjimečně), i když se nedají přesně „zaškatulkovat“, k diplomatickému charakteru mají nejbližší opisy mandátů a listů v Souhrnné kronice a Zaczkowiczově díle.

Paměti (pamětní knihy) zauímají mezi narativními prameny městské provenience prvořadé postavení. Tyto paměti se nevztahují jen k minulosti, k událostem dovršeným, naopak mají sloužit k informovanosti, aby na se konkrétní události či osoby nezapomenulo, mohou také sloužit jako výstraha<sup>32</sup>. Písemné prameny se tradičně rozdělují do neneprostupných tříd, jedná se o prameny úřední povahy, soukromé povahy<sup>33</sup> a prameny vyprávěcí<sup>34</sup>. Přesné vymezení je mnohdy obtížné, míra angažovanosti autora totiž hraje v textu významnou úlohu.

Záznamy o obnovování městských rad tvořily jen mizivý zlomek informací a údajů, které sledované kroniky uváděly. Vzhledem k časovému rozpětí a tematickému vymezení Popisu pruského obležení Olomouce a Zaczkowiczovi kroniky tato díla ani informace o zřizování/obnovách městských přinášet nemohla. V kronice měšťanské rodiny Hoblových, již takové údaje najdeme, ani tady však nelze hovořit o pravidelných zápiscích, záznamy o radě jsou v kronice vedlejší. Mnohem více tu autoři kladly důraz na zaznamenávání cyklicky opakujících dějů

---

Polišenský, J.: Česká válka 1618-1620, české měšťanstvo a jeho historikové. In: Historie o válce české: výbor z historického spisování Ondřeje z Habernfeldu a Pavla Skály ze Zhoře. Praha 1964. s. 7-37.

Sobotková, M.: Autor, text, adresát v českých polských a slovenských memoárech 17.století. Olomouc 1996.

Štindl, M.: Velká Mezeříč Františka Ignáce Konteka 1401-1723. Městská kronika barokní Moravy. Tišnov 2004.

Zemek, P.: Bartoškova kronika. Uherský Brod 2004.

<sup>32</sup> V nesprávně a zastaralém užívání termínu paměti, shledává Hrdlička velký dluh modernímu dějepisectví. Zdůrazňuje, že snahou kronikářů bylo zejména zanechat kolektivní paměť nebo individuální povědomí o konkrétní události, jež sám zažil, nebo o kterých vyhledal zaznamenané informace či se dozvěděl z doslechu.

Đurčanský, M.: Kolektivní paměť měst? In: Opera Historica XI. Editio Universitatis Bohemiae Meridionalis 2006. Společnost v zemích habsburské monarchie a její obraz v pramenech (1526-1740). České Budějovice 2006. s. 375, 384-385.

Hrdlička, J: Autobiografie Jana Nikodéma Mařana Bohdanického z Hodkova. České Budějovice 2003. s. 18.

<sup>33</sup> „Jako osobní prameny jsou nejčastěji označována taková literární i neliterární svědectví, jejichž hlavním společným jmenovatelem je soukromý charakter a současně vypovídací hodnota o myšlenkovém světě a životě pisatelů“. Hrdlička konstatuje, že doposud nebyla vypracována přesná klasifikace (jedná se zřejmě o nesplnitelný úkol) osobních pramenů. Pro rozčlenění takovýchto pramenů se přihlíží zejména k těmto kritériím: rozsah časového odstupu mezi událostí a jejím zápisem, povaha osobního svědectví, obsahové zaměření pramene, účel jeho vzniku nebo intenzita uměleckého dotvoření textu. Nejtypičtějšími zástupci osobních pramenů jsou deníky, autobiografie a memoáry.

Hrdlička, J: Autobiografie Jana Nikodéma Mařana Bohdanického z Hodkova. České Budějovice 2003. s. 15-16.

<sup>34</sup> Đurčanský, M.: Kolektivní paměť měst? In: Opera Historica XI. Editio Universitatis Bohemiae Meridionalis 2006. Společnost v zemích habsburské monarchie a její obraz v pramenech (1526-1740). České Budějovice 2006. s. 376.

a jevů. V Olomoucké souhrnné kronice z let 1432-1656 se setkáme s 8 zápisy o obnově rady, v porovnání s Kronikou mladoboleslavskou od Mistra Jiřího Bydžovského sepsanou, však tyto pasáže tvoří jen minimum textu<sup>35</sup>. Ďurčanský ve své studii dále rozlišuje, z jaké pozice kronikář své dílo koncipoval<sup>36</sup> - na jednu roveň můžeme postavit např. Augustina Hobla, Bedřicha Fladeho, Josefa Floriána Louckého či Pavla Zaczkowicze, jedná se o osoby, které měli ke zdrojům diplomatického charakteru nejbližší. Dostupnost k oficiálním „byrokratickým listům a tiskovinám“ a kritické hodnocení dostupných pramenů výrazně ovlivnilo skladbu textu, který poté kronikáři dotvářeli. Je nesporné, že pokud autor neměl přístup ke kvalitním a prověřeným informacím, nemohl tento fakt následně vyvážit sebelepším zpracováním<sup>37</sup>. Leitmetzer byl coby významný měšťan přece jen limitován ve srovnání se syndikem Louckým. O faktografické správnosti, jazykové vybroušenosti a životní moudrosti Zaczkowicze pochybovat nemusíme. Vezme-li navíc v potaz, že své dílo sepsal až po skončení švédského panování v Olomouci. Kniebandlovo Diarium, řečeno s trochou dávky nadsázky, svou uceleností a množstvím pravdivých informací jednoznačně překvapuje.

Zkoumané kroniky projevují mnohé obecné tendence, pokusil jsem se v práci přiblížit některé z nich. Objevují se tu výrazné prvky autorské inkorporace do textu - autorské hodnocení shora se mění v pohled zdola (perspektiva osobně zaujatého svědka nebo přímého účastníka)<sup>38</sup>. Tyto tendence najdeme například u Zaczkowicze, Kniebandela, panegyrických textů, v daleko menší míře u Leitmetzera či Eckbergera a pouze ojediněle u Hasse a Eckera. Naproti tomu v podstatné části Olomoucké souhrnné kroniky z let 1432-1656 autor působí jako zpravodaj, zaznamenává události, ale text dále neovlivňuje<sup>39</sup>. Většina sledovaných textů, i když se primárně věnuje Olomouci, se nějakým způsobem zabývá, či nás jen informuje i o děních a událostech překračující teritoriální rámec. Primát v tomto směru drží Souhrnná kronika, ve které

---

<sup>35</sup> Ďurčanský uvádí, že se Mladoboleslavské kronice podobné informace objevují mnohem častěji. Podle autora se s obnovením městské rady setkáme 89krát, tyto pasáže mají zabírat cca 10% samotného textu.

Ďurčanský, M.: Kolektivní paměť měst? In: Opera Historica XI. Editio Universitatis Bohemiae Meridionalis 2006. Společnost v zemích habsburské monarchie a její obraz v pramenech (1526-1740). České Budějovice 2006. s. 378, 380.

<sup>36</sup> Ďurčanský, M.: Kolektivní paměť měst? In: Opera Historica XI. Editio Universitatis Bohemiae Meridionalis 2006. Společnost v zemích habsburské monarchie a její obraz v pramenech (1526-1740). České Budějovice 2006. s. 382.

<sup>37</sup> Hrdličkovo vysvětlení téměř koresponduje s Eckbergerovým literárním počinem. „Sociální původ i profesní vymezení přitom podmiňovaly míru sebestylizace do určité životní role, o jejíž představení autor na stránkách rukopisu rovněž usiloval“.

Hrdlička, J: Autobiografie Jana Nikodéma Mařana Bohdanického z Hodkova. České Budějovice 2003. s. 22.

<sup>38</sup> Sobotková, M.: Autor, text, adresát v českých polských a slovenských memoárech 17.století. Olomouc 1996. s. 178-179.

<sup>39</sup> Sobotková, M.: Autor, text, adresát v českých polských a slovenských memoárech 17.století. Olomouc 1996. s. 145-147.

záznamy pojednávající o „velkých dějinách“ tvoří značnou část textu.

Myslím si, že stinnou stránkou zůstává počet kvalitně zpracovaných edic. Tato zajímavá tematika by si jistě zasloužila větší pozornosti z odborných kruhů. Vzhledem k omezené jazykové výbavě české populace (dané morální devastací poúnorových let) je nutné, aby se materiály zpřístupnily co nejširší mase zájemců. Už jen fakt, že mnoho vydaných pramenů spatřilo světlo světa před více než 100 lety je zarážející. Východisko shledávám v postupné digitalizaci. Přesto se v posledních 15 letech objevila řada titulů, jenž se tento dluh historické obce snaží odčinit. Možnosti badatelů zkoumajících dílčí aspekty dějin Olomouce nejsou nejhorší, dík patří zejména archivářům Vladimíru Spáčilovi a Josefu Pruckovi, tito odborníci totiž zpřístupnili ne jeden zapomenutý písemný pramen, který je pro studium minulosti města vhodný. Perspektivy dalšího bádání bych viděl v komparativním přístupu, ať už jednotlivých kronik z různých období, tak zejména hledání rozdílů v regionálním písemnictví.

## Kapitola I.: Soupis kronik sledovaného období

Paměti rodinné a veřejné Augustina Hobla, Davida Hobla, Augustina Hubla, Pavla Hubla a Tobiáše Häntschela<sup>40</sup>.

Kronikářské záznamy Hannse Kranicha k letům 1432-1589<sup>41</sup>.

Kronika města Hannse Kranicha z let 1432-1624<sup>42</sup>.

Kronika města z let 1432-1646<sup>43</sup>.

Kronika města z let 1432-1715<sup>44</sup>.

Kronika města Hannse Kranicha z let 1521 až 1587<sup>45</sup>.

Opis městské kroniky z let 1619-1620<sup>46</sup>.

---

<sup>40</sup> Kronika se vyznačuje štíhlým formátem a zvláště krásnou a výstavní koženou vazbou. Byla napsána latinským jazykem. Její čitelnost je horší, na některých místech přímo špatná (zapříčiněno i různými typy rukopisů). Číslovány jsou v ní listy, a to až strojově. Obsahuje mnoho volných nepopsaných listů (6, 11, 27, 29-31, 48-85, 87-90).

SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5697, sig. 35.

<sup>41</sup> Údaje v ní obsažené spadají mezi léta 1432-1589. Vyznačuje se dobrou čitelností. Značeny jsou v ní vpravo nahoře listy, 1. má funkci „věnování“, samotný text je na 2.-18. listu., poslední 3 listy jsou prázdné (19-22). Jednotlivé datační hodnoty jsou kvůli lepší čitelnosti psány výlučně za levým okrajem.

SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5698, sig. 936.

<sup>42</sup> Kronika nás informuje o dění v letech 1432-1624. Jedná se o 24 listy svázaných bez pevné vazby. Vyznačuje se dobrou čitelností textu.

SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5699, sig. 1740.

<sup>43</sup> Kronika pojednává o událostech, které se uskutečnily mezi léty 1432-1636. Tvoří ji pouhých 12 listů neopatřených vazbou. Při datování údajů používá latinské obraty (klasické církevní dělení roku), jinak je psána v němčině.

SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5700, sig. 1739.

<sup>44</sup> Kronika dosahuje velikosti formátu A5. Dá se říci, že je tvořena 2 částmi. Na druhém listu můžeme číst Memorabilia metropolis Moravia Olomouc, extrakt aus einem alten Manuscripto 1432 bis 1715. V první části je čitelnost textu špatná. První list je volný a neznačený, od třetího začíná samotná kronika. Má okraje ze všech 4 stran informací a první zmínka se váže k roku 1432. Zahrnuje 28 listů, z toho 25 číslovaných a 3 neoznačené (26-28). List 25 obsahuje v údajích od roku 1592 jiný typ rukopisu. Druhá část má okraje z obou stran a čítá 54 listy, značených v rohu za okrajem je jich však jen 31. Listy 32-51 jsou neoznačené, listy 52-54 jsou volné a nepopsané. Čitelnost se zlepšila a dá se označit za slušnou. Tato část začíná informacemi od roku 1618. Poslední stránka kroniky obsahuje údaje z roku 1620, byla zřejmě chybně zařazena.

SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5701, sig. 1738.

<sup>45</sup> Na obalu je uvedena i signatura 466, zřejmě to má spojitost s osudem kroniky. Ihned po otevření si totiž můžeme přečíst údaj, ve kterém se praví, že 15. dubna 1977 byla tato vzácná archiválie (zajímavá nejen svým větším formátem) předána Archivem města Brna nynějšímu SOkA Olomouc. Z obou dvou stran je opatřena okrajem (od roku 1543 jsou datace uváděny za levým okrajem). Obsahuje poznámky přímo v textu, a to jak červeným a černým inkoustem, tak i tužkou. Kronika je rozdělena do 8 kapitol, kap. II. (rok 1547), kap. III. (1570), kap. IV. (1577), kap. V (1580), kap. VI. (1583), kap. VII. (1585) a kap. VIII. (1587). Nejpodrobnější zápisy jsou uvedeny v letech 1574-1589. Z posledních 12 stran informací roku 1589 je pouze 6 z těchto stran psáno jiným rukopisem. Strany jsou značeny arabskými číslicemi, poslední 3 zůstaly opět volné.

SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5702, sig. 4599.

<sup>46</sup> Kroniku charakterizuje opravdu krásné a dobře čitelné písmo. První list je nepopsaný, druhý list je psán zdobným písmem a další listy obvyklým písmem dané doby. Stránky jsou číslované v rohu nahoře za okrajem, které oddělují text ze všech 4 stran. Tato pamětní kniha má celkem 189 číslovaných popsaných stran, poslední z nich má však jen 3 řádky, zbytek strany je odtržen. Na úplný závěr je vložen volný list.

SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5703, sig. 1736.



Olomoucká kronika let 1619–1620<sup>47</sup>.

Kronika města z let 1621–1637<sup>48</sup>.

Kronika švédské okupace Olomouce 1642–1650<sup>49</sup>.

Kronikářské záznamy týkající se Olomouce v letech 1709–1750<sup>50</sup>.

Dějiny stavby kostela Panny Marie Sněžné v Olomouci<sup>51</sup>.

Záznamy Františka X. Hübela a Františka Leopolda Štědrone o Janu Sarkandrovi: svěcení kaple 1720, svědectví o zázracích<sup>52</sup>.

Kniha různých pamětí olomouckých pro léta 1450–1758: klášter sv. Kláry, Jan Sarkander, zlomek olomoucké kroniky 1500–1620, popisy švédské okupace, obležení města roku 1758<sup>53</sup>.

---

<sup>47</sup> Jedná se o klasický formát A4. Ke kronice, jejíž čitelnost je dobrá, jsou přiloženy ještě perem psané poznámky, pocházejí pravděpodobně od B. Dudíka. Na straně 4 se jedná o přípisek a vlep, mimo vazbu potom o 9 kusů papíru (1x formát A4, 4x A6 a 4x třetinu A4), tyto poznámky se jistě týkají rukopisu, sloužily jako výťah z textu. Číslování stránek má kronika dvojí. Původní je psáno perem, a to vždy v rohu nahoře (1-139). Nové číslování je dopsáno tužkou. Označuje vpravo dole listy (1-76). Poslední 2 (75-76) a první 3 (1-3) jsou volné a nepopsané. List 5 odpovídá straně 1.

SOKA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5704, sig. 780.

<sup>48</sup> Kronika pojednává o událostech mezi 22. lednem 1621 a rokem 1637. Nemá pevnou vazbu, její čitelnost je dobrá. Skládá se z 6 nečíslovaných listů (5 listů textu a 1 volný, nepopsaný). Letopočty jsou vpisovány ke kraji, žádné okraje tu nenajdeme. Na úvodní stránce najdeme věnovací formulí.

SOKA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5705, sig. 1741.

<sup>49</sup> Stránky kroniky jsou původně číslovány jen částečně. Poslední list označený autorem rukopisu jako číslo 8 je list 31. Značení každého listu, vždy dole na pravé straně, je dopsáno až strojově (1-38). Od listu 33 se objevuje jiný rukopis (jedná se pouze o 4 stránky). Poslední 3 listy (35-38) jsou nepopsané, stejně jako na začátku knihy.

SOKA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5706, sig. 937.

<sup>50</sup> Tyto záznamy tvoří pouhých 10 listů neopatřených vazbou. Text je psán hustě. Jelikož nedisponuje okraji, jeho čitelnost je průměrná. Obsahuje informace od 22. července 1709 do roku 1742. Je zajímavé, že údaje o roku 1741 zabírají podstatnou část celého spisu, nacházejí se totiž mezi 5.-19. stranou. Poslední strana je vyzdobena ilustracemi, které připomínají siluetu určitých postav. I když je zařazena až na závěr, nese archivální specifikaci.

SOKA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5707, sig. 1743.

<sup>51</sup> Kronika má tenkou vazbu a žádné viditelné okraje. Její čitelnost je průměrná, některé strany jsou z vazby vytržené, přesto však vloženy. Výrazné chyby bychom našli v seřazení stran. Jsou číslovány v rohu nahoře. Po první jsou 3 (2-4) volné a nepopsané, další 2 (5-6) chybějí, od 7. potom najdeme vlastní text. Po straně 26 následuje rovnou strana 43. Strany 43-57, 60-68, 70-111 jsou popsány i označeny a následují za sebou. Strany 58-59 jsou nepopsané a neoznačené, stejně jako 69 a 112-115 (strana 112 se vyskytuje 2x). Strana 124 je sice označená, ale nepopsaná, strana 125 je celá přeškrtnutá a až po ní následují chybějící strany 26-43.

SOKA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5708, sig. 1737.

<sup>52</sup> SOKA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5709, sig. 57.

<sup>53</sup> Do kroniky je vložen obrázek Dantovy podobizny a nečíslovaný dvojlist s obsahem (v originále Inhalt). Text kroniky je členěn do 12 kapitol: I. strany 2-20, II. 21-32, III. 33-48, IV. 49-69, V. 70-73 (strana 74 je nepopsaná), VI. 75-109 (strana 110 je nepopsaná), VII. 111-138 (strana 138 je otočena o 180°, strana 139 je nepopsaná), VIII. 140-147, IX. 148-154, X. 155-162 (strany 163-164 jsou nepopsané), XI. 165-170, XII. 171-191 (veškerá data je psána za levý okraj, strana 192 je nepopsaná), XIII. 193-196. Formát kroniky odpovídá dnešnímu A4, její vazba je popsána poznámkami ze všech stran. Na úvod kapitol (poslední však u kap. VI. na straně 75) je přes celou A4 otištěn titulní list s ilustracemi (v záhlaví se objevuje letopočet 1751). Strany jsou číslovány v rohu nahoře. Na šesté straně se prvně objevuje kurentní text. Mimo vlastní tištěný text můžeme v kronice nalézt množství různých vpisků, poznámek i početních úkonů. Strany 21-48 obsahují tištěný text přes celý formát kroniky (tedy velikost A4). Strany 49-196 jsou psány kurentem, mají okraje zleva

Popis pruského obležení města roku 1758<sup>54</sup>.

Popis pruského obležení města roku 1758<sup>55</sup>.

Popis pruského obležení města roku 1758<sup>56</sup>.

Popis pruského obležení města roku 1758<sup>57</sup>.

Popis pruského obležení města roku 1758<sup>58</sup>.

Popis pruského obležení Olomouce<sup>59</sup>.

Paměti pruského obležení města od Filipa Jakuba Friebecka<sup>60</sup>.

---

a datace jsou psány „tiskacím“ písmem. V závěru kroniky můžeme dále rozeznat ještě 4 různé rukopisy, a to na stranách 140-147 (chybí zde okraje, odstín pera je tmavší), 154, 155-162 a 165-170.

SOKA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5710, sig. 241.

<sup>54</sup> V tomto rukopise odpovídajícímu zhruba dnešnímu formátu A5 je vložen list psaný Václavem Nešporem. Pochází z 24. února 1926 a říká následující: „Opis tisku z r. 1758, který vyšel u Ch. Antonína Hirsche. Totéž vyšlo v Prager Militär Kalender 1858, kdež udáno, že dílko vyšlo u vdovy Kateřiny Labaunové, faktorem armády Jakubem Haselmannem 1758.“ Další text se vztahuje k pravděpodobnému autoru Johannu Thaddeusi Kniebandlovi. Jedná se o nepaginovaný deník mající dohromady 34 listů. Jeho čitelnost je dobrá, vlastní text deníku-kroniky se nachází od 3. listu. Poslední list je nepopsaný. Na listu 2 čteme přibližně toto: *Diarium oder Gründliche Anzeige von dem gänzlichen Vorgang der Belagerung und Bombardierung der neuen Gränzfestung Olmütz, unter Befehlshabung des kaiserlichen, königlichen General Feldzeigmeister Freiherrn von Marschall, von 1. Mai bis 2. Juli 1758 da der Entsatz erfolgte.* List 20b je psán ve směru otočeném o 45° po směru hodinových ručiček, píše se v něm zhruba toto: *Neusten hier diese Nacht in Fuga Salutem suchen. Denik končí listem 32a, oslavným konstatováním Ergo debitas cape palmas victoriae! Vivito Faustus duplexes Marschall natus et inauguratus, přičemž jsou tučně zvýrazněna některá písmena (debitas – D I, cape – C, palmas – L M, victoriae – V I C I, vivito – V I V I, faustus – V V, duplexes – D V L X, marchal – M C L, natus – V, inauguratus – I V V V).* Listy 33b-34b nesou informace o statistikách celého obležení (viz pozn. 157-161 a Tab. IX, Tab. XI a Tab. XII).

SOKA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5711, sig. 1733.

<sup>55</sup> SOKA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5712, sig. 1734.

<sup>56</sup> SOKA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5713, sig. 1735.

<sup>57</sup> SOKA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5714, sig. 1755.

<sup>58</sup> SOKA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5715, sig. 1867.

<sup>59</sup> Tato kronika je psána česky. Má číslované strany, a to vždy uprostřed nahoře (1-57). Z posledních 5 nečíslovaných stran se můžeme dozvědět o statistikách obležení. Rukopis obsahuje okraje zleva. První list zahrnuje podrobnou titulaci spisu, na druhém je uvedeno jméno Vojty Bubeníka (kožešníka z Loštic). Po straně 24 následuje rovnou strana 29. V přiloženém listu nepsaném kurentem se dovídáme, že tento rukopis Bubeník objevil v rodinné sbírce. Rozhodl se jej zpřístupnit veřejnosti, a jelikož ho nechtěli vydat časopisecky, poslal jej olomouckému muzeu. Zajímavostí tohoto dopisu je zmínka o manželce Vojty Bubeníka, která pro muzeum k dopisu přibalila vyšíváný čepce po babičce. Po straně 57 nenásleduje strana 58, nýbrž strana 52 (52-57 jsou tedy obsaženy 2x).

SOKA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874.

<sup>60</sup> Tato rozsáhlá kronika přináší informace z období mezi 27. květnem a 2. červencem roku 1758. Na vazbě je napsáno přibližně toto: *Beschreibung oder Plan der königlichen preußischen Attacke auf die Dörfer königliche Haupt- und Gränzfestung Olmütz in Markgrafthum Mähren. Während dem 27. Mai 1758 den Anfang genommen und aus dem 2. Juli AD beendigt hat.* Další text ozřejmující obsah díla se nachází hned na dalším listu (tedy na nepaginované straně 0), zní takto: *Plan der preußischen Attacke auf die kaiserliche königliche Festung Olmütz. Während dem 27. Mai 1758 mit Dröhsung der Trencken ihnen Anfang genommen und suchend 2. Juli AD beendigt hat.* Aus der Festung sind in der heimlichen Trencken verschossen worden. Armee sind beinahe in der Festung geworden worden. Feindliche Defenter sind von 5. Mai bis 5. Juli 1758 in die Festung gebracht 625. Číslován je rukopis od 3. listu (jako strana 1). Tužkou za okraj je provedena i paginace stran 40-66. Rukopis je opatřen tvrdou lepenou vazbou, má na každé straně okraje z obou dvou stran a jeho čitelnost je dobrá. Za levý okraj bývá psán člen u datací. Strana 55 je nejprve označena jako 45, poté perem opravena.

Paměti Josefa Leitmetzera z let 1778-1829<sup>61</sup>.

Paměti Josefa Leitmetzera z let 1778-1829 + přílohy<sup>62</sup>.

Pamětihodné události týkající se Olomouce, Moravy a jiných zemí v letech 1242-1822<sup>63</sup>.

Pamětní kniha<sup>64</sup>.

---

Na straně 86 se setkáme s informacemi o cenách potravin ve městě (máslo za 21 krejcarů, skopové za 4 ½, mouka za 12, 9, 7 a 5 krejcarů krupice za 33 krejcarů atd.). Strany 91-99 jsou psány jiným rukopisem (údaje od 27.května do 30.května). Na straně 106 je tučně zvýrazněno datum 1.června. Na straně 114 je téměř celých 7 řádků podtrženo. Na straně 120 je uvedena devalvace cen určitého zboží (roku 1750 se dalo poříditi za 8 krejcarů, 1752 za 6 krejcarů a roku 1753 za 5 krejcarů). Na straně 143 je podtrženo označení komandanta pevnosti. Na stranách 150-151 se opět dočteme o cenách vybraných komodit (jehněčí za 7 nebo 9 krejcarů). Na straně 221 je podtrženo jméno císařovny Marie Terezie (jako Maria Theresia). Na straně 237 se dočteme o původci díla, autor se podepsal jako FFillip Jacob Friebeck, připojil i dataci 20.března 1759. Na straně 246 jsou podtrženy 2 řádky. Strany 253-254 a 256-257 obsahují statistiky vztahující se k obležení. Strany 258 a 272-276 jsou nepopsané (272-276 i neznačené). Rukopis obsahuje i výborně zpracovaný věcný rejstřík (Register) na stranách 259-271 – za levým okrajem je uvedeno pojmenování hesla a za pravým příslušné označení strany. Kronikář v rozmezí mezi 31.květnem a 2.červencem uvádí přesný „denní“ počet mrtvých nebo raněných (viz Tab. XIII).

SOKA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5717, sig. 1534.

<sup>61</sup> Jedná se o kroniku hutně popsanou, kroniku velkého formátu, k níž jsou přiloženy ještě 2 listy česky psaných poznámek (jakýsi výtah z textu). Ze všech 4 stran je opatřena okrají. Je číslována od 3. listu uprostřed nahoře. Některá její místa jsou podtržena buď tužkou, nebo perem. Její čitelnost je dobrá, což u takto hustě popsané knihy nebývá vždy zvykem. Co se týče stran samotných, můžeme nalézt některé zajímavosti. Mezi stranu 40 a 41 je vložen a přilepen malý zelený list. Strany 43-46 vypadají, jako by byly psány jinou rukou. Ke straně 49 je přidán čtyřstránkový tištěný list. I mezi stranami 57-60 jsou přilepeny další menší. Poslední strana (61) je opatřena věnováním. Zadní vazba kroniky je hustě popsána poznámkami.

SOKA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5718, sig. 1536.

<sup>62</sup> SOKA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5719, sig. 1537.

<sup>63</sup> Jedná se o 2 kartony plné různých pamětních knih, kronik, deníků apod. nepojednávajících pouze o Olomouci. SOKA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5720, sig. 1742.

<sup>64</sup> Na přední straně lepené vazby kroniky je napsáno Denkbuch der königlichen Hauptstadt Olmütz anfangende mit dem 17. Oktober 1841. Kronika má číslované listy, pravá strana jako Xa, další levá jako Xb. První 2 listy jsou neoznačené a nepopsané. Od listu 31 se objevuje jiná barva a odstín inkoustu, zároveň mají strany nesmazané linky a okraje předkreslené tužkou. Od listu 40 jsou zapsány informace týkající se roku 1845. Listy 207a-233a měly později sloužit jako rejstřík (od A do Z), avšak nedošlo k tomu. Listy 79b-234b jsou volné a nepopsané. První strana obsahuje informace o nejvýznamnějších představitelích Olomouce té doby. Práví se v ní zhruba toto: Ein fürstlicher Knabe des hochwürdigsten hochgeborenen Fürst und Herrn Maxmilian Joseph. Aus dem Hause des Freiherrn von Somerau, Erzbischof von Olmütz, Herzog, Fürst und der Böhmischen Kapelle Graf, Doktor der Theologie, Inhaber des goldenen Ehrenkreuzers pro reis meritas, zugleich Lohnsfürst der Königen Hauptstadt Olmütz. Herr Rudolf Graf von Stadion zu dann und Warthausen Johanniter Ordens Ritter, wirklicher Kämmerer, Gubernie-Rat und Kreishauptmann des Olmützer Kreises. Sein Excellenz der Herr Feldmarschall Leutnant Joseph Treuherr von Lauer, Kommandeur des Kaisers Österreich Leopold, Ordens des signatarischen Ferdinand und verdienst Ordens Ritter der Militärs Marie Theresia und des Sankt Christus Ordens, dann 2. Inhaber des Infanterie-Regiments Nr. 44, Festungskommandant in Olmütz. Ke kronice je připojeno 9 průklepových papírů velikosti A4, psaných na psacím stroji, obsahujících stručné informace o událostech v textu. Některým je věnována větší pozornost a svým rozsahem ostatní zastiňují. Jedná se např. o: I. jména a tituly arcibiskupa olomouckého (Maxmiliána Josefa), krajského hejtmana (Rudolfa hraběte Stadion) a velitele pevnosti (Josefa svobodného pána von Lauer) – strana 1a, II. seznam členů magistrátu a kriminalistického soudu (za rok 1841) – 1b-3a, III. zahajovací jízdu na Ferdinandově severní dráze z Uherského Hradiště do Olomouce (17.října 1841) – 3b-7b, IV. popis slavnostní jízdy na Ferdinandově Severní dráze (17.října 1841) – 8a-9a, V. slavnostní svěcení kněžského semináře v Olomouci (1841) – 9a-11b, VI. opis diplomu čestného občanství Ludwigu Negrellimu, Francesconimu a Ruppelovi (17.října 1841) – 12a-13a, VII. slavnostní střelbu ze 3.července 1842 – 17a-18a, VIII. diplom čestného měšťanství Rudolfovi hraběti Stadionovi ze srpna 1842 – 18b-19a, IX. účetní zprávu spojeného olomouckého ústavu pro chudé za rok 1843

Matyáš Leschinger. Pamětihodnosti<sup>65</sup>.

---

– 27b, X. otevření dětského útulku (1.srpna 1844) – 31a-33a, XI. statistiku živností v Olomouci k roku 1844 (B. R. Leitner) – 35a-36b, XII. olomoucký dětský útulek (článek B. R. Leitnera) – 41b-43b, XIII. náhrobek generála svobodného pána von Brettona v kostele sv. Mořice v Olomouci (článek B. R. Leitnera) – 43b-44b, XIV. Ehreuszeichnung – 44b-46b, XV. klášter Hradisko u Olomouce (historický přehled od M. C. Sturm) – 47a-49b, XVI. listy z deníku Antonína Faulhabera (B. R. Leitner – záznamy z let 1800-1815, velmi podrobně referují zejména o letech 1800-1803) – 76b-79a, XVII. popis slavnosti 19.srpna 1845 v předvečer slavnostního zahájení provozu na trati mezi Olomoucí a Prahou (píseň od Leitnera) – 63b-66b, XVIII. popis lidové slavnosti při zahájení provozu tratě – 66b-73a, XIX. příspěvky k dějinám olomoucké univerzity (od prof. Canavala) – 73a-76b, XX. oslavu padesátin Josefa svobodného pána von Lauera (M. C. Sturm).

SOKA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5721, sig. 807.

<sup>65</sup> SOKA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5722, sig. 1744.

## Kapitola II.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656

Olomoucká souhrnná kronika vyšla v Brně roku 1858, k vydání ji připravil moravský zemský historiograf Beda Dudík, její původní název zněl *Olmützer Sammel-Chronik vom Jahre 1432 bis 1656*<sup>66</sup>.

Tvoří ji 4 víceméně samostatné písemné prameny, které se však časově i obsahově mnohdy překrývají. Jedná se o 3 rukopisy pocházející z Cerroniho sbírky<sup>67</sup>, k nimž byl připojen spis Valentina Eckera<sup>68</sup>. Druhým zdrojem byl rukopis od Jana Kranicha<sup>69</sup>, který datuje záznamy ve svém díle od roku 1599. Dalším autorem je lékař Jiří Hass<sup>70</sup>, jehož kronika pojednává o událostech z let 1465-1565, přičemž zmínky krátce před polovinou 16.století jsou daleko podrobnější. Pravděpodobně se tu promítly osobní zkušenosti a prožitky Hasse. Posledním zdrojem, ze kterého Dudík sestavil svou Olomouckou souhrnnou kroniku z let 1432-1656, byly záznamy datované mezi léty 1432-1638<sup>71</sup>. Spis byl koncipován v protestantském duchu a měl pocházet „z pera“ měšťana Jana Kranicha. Autor posledního uvedeného zdroje využil starších záznamů z Kranichovy kroniky a vlastních údajů zkombinovaných s opisy z dalších materiálů, a tím obohatil

---

<sup>66</sup> Pucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená B. Dudíkem. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1980. Olomouc 1981. s. 163.

<sup>67</sup> Množství vzácných rukopisů bylo moravskými stavy odkoupeno z pozůstalosti J. P. Cerroniho za 6000 zlatých, a to 10 let před jmenováním Dudíka moravským zemským historiografem. Soubor obsahoval 413 originálů a 135 opisů z období 15.-18.století. Roku 1850 vydal Beda Dudík monografii s názvem *Sbírka rukopisů J. P. Cerroniho*, ve které zevrubně pojednával o materiálech v ní obsažených.

Pucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená B. Dudíkem. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1980. Olomouc 1981. s. 163.

Švábenský, M.: Cerroniho sbírka: 13. stol.-1845. Svazek I. Úvod. Rukopisy Cerr 1, Cerr 2, č. 1-152. Brno 1973.

<sup>68</sup> Dudík využil dílo olomouckého zámečnického mistra Valentina Eckera spadajícího do let 1618-1656, i tento autor se hlásil k protestantskému vyznání. Rukopis vyniká faktografickou přesností. Dudík jej vydal i samostatně, když jej spojil s tzv. Olomouckou kronikou z let 1619-1620.

Pucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená B. Dudíkem. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1980. Olomouc 1981. s. 165.

<sup>69</sup> Barokní historiograf Jan Jiří Středovský, farář v Pavlovicích nad Bečvou, využil původní Kranichův protestantský rukopis, jenž byl opět z části opisem nejstarších nedochovaných kronik olomouckých. Středovský svou kompilaci datoval na rok 1710, předloha měla být psána o 111 let dříve.

Pucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená B. Dudíkem. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1980. Olomouc 1981. s. 163-164.

Polišenský, J.: *Kniha bolesti a smutku*. Výbor z moravských kronik XVII. století. Praha 1948. s. 181.

<sup>70</sup> J. V. Monsem (pracoval i s nejobširnější kronikou zařazenou do Dudíkova díla) bylo autorství přisouzeno Janu Kranichovi. Až Dudík na základě dalších pramenných materiálů, poznámek a souvislostí v textu zjistil, že autorem byl Hass. Eduard Wondrák ve svém článku *Mistr Fridrich z Olomouce* uvádí podobu Jiří Hasz.

Pucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená B. Dudíkem. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1983. Olomouc 1984. s. 164.

Wondrák, E.: *Mistr Fridrich z Olomouce*. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1981. Olomouc 1982. s. 127.

<sup>71</sup> Pucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená B. Dudíkem. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1980. Olomouc 1981. s. 164.

Dudíkův korpus přibližně od roku 1565<sup>72</sup>. V závěru kroniky pocházejí záznamy z očitého svědectví kronikáře.

Beda Dudík neprováděl textovou ani pramennou kritiku, neupravoval mylná fakta uváděná v kronikách, ani nepracoval s původními originálními kronikami<sup>73</sup> – na ediční práci v dnešních podmínkách by byly kladeny mnohem vyšší nároky. Veškerá práce s vydáním Olmützer Sammel-Chronik vom Jahre 1432 bis 1656 byla motivována snahou lépe poznat dílčí aspekty moravských dějin, aby jeho hlavní dílo Dějiny Moravy<sup>74</sup> působilo jako monumentální syntéza a zahrnuje veškerá podstatná fakta týkající se markrabství. Dudíkovými dalšími cíli bylo ulehčit budoucím badatelům práci s prameny, seznámit širší veřejnost s autentickými dobovými záznamy či přiblížit jim smýšlení a celkový náhled na svět soudobých kronikářů. Pro snazší orientaci čtenáře Dudík neuváděl duplicitní údaje, kroniky pečlivě rozlišoval písmeny A, B, C, Středovského latinské glosy uváděl přeložené do němčiny na příslušné stránce pod čarou a poznámky vpisoval do kulatých závorek. Pucek šel ještě dále, snažil se poupravit nesprávné údaje (prezentuje je v hranatých závorkách), Středovského kroniku označil písmenem D a nedochovaný původní zdroj „Kranichovy části“ jako X<sup>75</sup>.

Když byl roku 1432 dobyt husity klášter Hradisko, o ochranu kterého měli olomoučtí měšťané věrni Zikmundovi od roku 1430 pečovat, vyvolalo to znepokojení. Markrabě Albrecht<sup>76</sup> se rozhodl získat strategické místo zpět a neprodleně klášter oblehnul. Na pomoc obklíčeným husitům u Olomouce přispěchal samotný Prokop Holý. Kvůli problémům ve Slezsku však husitské vojsko odtáhlo a samotná posádka

<sup>72</sup> Pucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená B. Dudíkem. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1980. Olomouc 1981. s. 164.

<sup>73</sup> Pucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená B. Dudíkem. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1980. Olomouc 1981. s. 165.

<sup>74</sup> Tato myšlenka však zůstala na půli cesty, Dějiny Moravy jsou zpracovány jen do roku 1350.

Pucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Pucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1983. Olomouc 1984. s. 180.

<sup>75</sup> Pro vyjádření relativní i absolutní chronologie vypracoval Pucek následující graf:

1500	X – nedochovaná kronika asi z let	1432-1540
	B – kronika Jiřího Hasse	z let (1465) 1540-1565
1600	A – kronika Jana Kranicha	z let (1432) 1599-1638
	C – kronika Valentina Eckera	z let 1618-1656
1700	D – kronika Jana Jiřího Středovského	(1432-1601)

Pucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená B. Dudíkem. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1980. Olomouc 1981. s. 165-166.

<sup>76</sup> Jako Albrecht II. král uherský, římský i český.

Hradiska již déle nemohla obléhání čelit. Po tom, co se husité vzdali, Olomoučtí Hradisko srovnali se zemí<sup>77</sup>. Takto dramaticky líčí Václav Nešpor události roku 1432, naproti tomu Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 se ve své druhé poznámce lakonicky spokojí s konstatováním, že byl toho roku dobyt klášter Hradisko.

Pro získání lepší představy o látce a tématech kronik uvedu několik názorných příkladů. Vybral jsem několik úvodních (před rokem 1500 je ze všech zdrojů uvedeno pouze 19 zápisků a poznámek) pasáží, které, jak doufám, výstižně charakterizují i následující léta. Konkrétně se zaměřím na léta 1503-1543. Snažím se vždy uvést, z jakého zdroje (kroniky) údaj pochází. Mnohdy je rozlišení nasnadě, autorem vtisknutý styl, konfesijní příslušnost, subjektivní pohled na danou problematiku apod., často jsou však údaje uvedené bez dalšího hodnocení, jedná se o pouhá fakta, historické události či numerické hodnoty různých veličin a proměn.

1503<sup>78</sup> - Do období mezi 18.srpnem a 31.říjnem spadá pontifikát 3 papežů, jednalo se o Alexandra VI., Pia III. a Julia II. (A,B).

1515<sup>79</sup> - V sobotu 11.srpna přicestoval cestou z Vídně do Polska král Zikmund (B).

1516<sup>80</sup> - V průběhu půstu 15.března umírá král Vladislav (B). V Kroměříži byl 5.srpna ulit zvon pro kostel sv. Mořice, olomouckým biskupem byl tehdy Stanislav I. Turzo (A).

1518<sup>81</sup> - Na Květnou neděli 11.dubna přicestovala cestou z Itálie polská královna (B).

1519<sup>82</sup> - Ludvík Jagelonský byl v Praze korunován českým králem (B).

---

<sup>77</sup> Nešpor, V.: Dějiny města Olomouce. Olomouc 1934. s. 22.

<sup>78</sup> Pucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená B. Dudíkem. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1980. Olomouc 1981. s. 167.

<sup>79</sup> Ve Vídni se mělo konat setkání nejvyšších politických představitelů a významných osobností.

Pucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená B. Dudíkem. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1980. Olomouc 1981. s. 167.

<sup>80</sup> Pucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená B. Dudíkem. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1980. Olomouc 1981. s. 167.

<sup>81</sup> Její početný doprovod se měl v Olomouci objevit až ve středu.

Pucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená B. Dudíkem. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1980. Olomouc 1981. s. 168.

<sup>82</sup> Dvanáctého ledna stejného roku bylo zaznamenáno úmrtí císaře Maxmiliána. Kronikář chybně uvedl, že zemřel ve věku asi 30 let. Po jeho smrti nastoupil na trůn jeho vnuk Karel V.

Pucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená B. Dudíkem. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1980. Olomouc 1981. s. 168.

1521<sup>83</sup> - Koncem září na den sv. Michala vypukla mohutná vlna morové nákazy. Městská rada chtěla pohřbívat chudé před městem, ale ze záměru pro odpor sešlo. Šestadvacátého prosince na den před sv. Janem si při audienci u krále Ludvíka vymohli představitelé Olomouce zákaz distribuce třebovského piva v lokalitách spadající pod klášter Hradisko (A,B).

1522<sup>84</sup> - Dvacátého čtvrtého srpna proběhlo na radnici předčítání císařských patentů týkajících se věrouky Martina Luthera, zároveň bylo kazatelům z Jihlavy zakázáno kázat v tomto královském městě (A,B).

1523<sup>85</sup> - Před Květnou nedělí 28.března přicestovali z Prahy král Ludvík s královnou Marií. Biskup Ludvíkovi vložil do rukou berlu a poté společně vedli procesí (A). Na Zelený čtvrtek se královský pár zúčastnil obřadu mytí nohou. Královna Marie omyla nohy 23 starcům, poté jim darovala nový oděv a posluhovala při stolování (D). Těsně před královým odjezdem byly v pátek 17.dubna veřejně na náměstí páleny luterské spisy (A,B). Městská rada jednala o osudu vězněného jihlavského kazatele Pavla Serata, propuštěn byl v úterý 7.července (A,B). Stejného roku byl zbudován nový most táhnoucí se od Ostrovů až ke špitálu sv. Ondřeje (A).

Po rozmachu reformace se evangeličtí kazatelé objevili i v Olomouci. Roku 1525 byl františkán uvězněn jeden jejich bývalý člen, přestoupil na luteránství a pokračoval v šíření „pravdy Boží“. Tento čin rozlítl lid, jenž požadoval kazatelovo propuštění, který 6.března vyšel do ulic. Vyhrocenou situaci musela uklidnit až městská rada, františkánským mnichům zachránila holé životy (A,D)<sup>86</sup>.

Neúprosnost a přílišnou krutost tehdejšího trestního řádu názorně dokumentují následující skutečnosti. Na svátek sv. Timotea, spadajícího roku 1525 na 24.ledna, byla zaživa

---

<sup>83</sup> Poději se toto nařízení týkalo i Litovle. Další výskyt moru v Olomouci byl zaznamenán roku 1529 (A), 1540 (D), 1541 (A,D).

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená B. Dudíkem. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1980. Olomouc 1981. s. 168.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Pruček. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1981. Olomouc 1982. s. 180, 182.

<sup>84</sup> Kranichova kronika (zdroj A) uvádí, že kázat v Jihlavě bylo znemožněno synu kazatele z Jihlavy. Šestnáctého dubna 1523 byl Pavel Sperat v Olomouci uvězněn.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená B. Dudíkem. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1980. Olomouc 1981. s. 168.

<sup>85</sup> Je zde uveden výčet prominentních osobností, které doprovázeli královský pár. Jedná se o nejvyšší církevní i světské hodnostáře. Byli mezi nimi markrabí Jiří a Vilém, vévodové Karel, Bedřich Lehnický a vévoda trenčínský, kníže těšínský, hrabě Jan Hunyady, kancléř uherský či biskupové ostřihomský, nisský a olomoucký.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená B. Dudíkem. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1980. Olomouc 1981. s. 168.

<sup>86</sup> Pruček, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Pruček. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1981. Olomouc 1982. s. 179.



zahrabána žena usvědčená z cizoložství. Stejného roku byl popraven jakýsi žebrák, protože v pátek pozřel maso (D)<sup>87</sup>.

1527<sup>88</sup> - Ve středu 17.dubna přicestoval z pražské korunovace do Olomouce král Ferdinand s chotí Annou (B).

1528<sup>89</sup> - Zkáza města Šternberka způsobená velký požárem (A). Doklad vzájemného opisování faktů a událostí.

1529<sup>90</sup> - Zápisků a zajímavostí o tomto roce je mnoho. Téměř všechny však pocházejí od Hasse a referují o tureckém nebezpečí, obsazení Budína, obléhání Vídně, statečné obraně města a o „bratrské pomoci německých národů“. Středovský se omezil na připomenutí vyslání 5000 vojáků (pěších i jízdy) Moravany, jež od 10.října tábořili u Hollabrunnu v Rakousku.

1530<sup>91</sup> - Rozhlášena zpráva o dalším tureckém vpádu. Byl odvolán výroční trh, sešla se zemská hotovost a vojsko v čele se zemských hejtmanem odtáhlo k Uherskému Hradišti (B).

1531<sup>92</sup> - Další rozsáhlý požár v královském městě, mimo radnici měl shořet celý Uničov (B).

1538<sup>93</sup> - Jak konfesijní zařazení může měnit pohled na dějiny, průkazně dokumentuje následující vyličení stejné události. Hassova („protestantská“) verze uvádí, že jeden bývalý příslušník kartuziánského řádu kázal v Olomouci čisté evangelium, Středovský informaci poupravil a čtenáři předkládá

---

<sup>87</sup> Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1981. Olomouc 1982. s. 179.

<sup>88</sup> Druhá návštěva Ferdinanda I. v Olomouci se datuje roku 1538.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1981. Olomouc 1982. s. 179-181.

<sup>89</sup> Podobnou informaci, avšak s jinou datací, přináší i Hass. Pohromu ve Šternberku datuje na pozdní večerní hodiny v pondělí před nedělí Letare roku 1538.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1981. Olomouc 1982. s. 180.

<sup>90</sup> V Olomouci byla dostavěna Dolní brána, radní síň, bastion a valy (A).

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1981. Olomouc 1982. s. 180-181.

<sup>91</sup> V Bologni papežem Klimentem VII. korunován Karel V. císařem. Fakta o dění v Evropě povětšinou uvádí Hass, tentokrát se o události z 22.února zmiňuje Kranich.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1981. Olomouc 1982. s. 181.

<sup>92</sup> Ze světových dějin je uvedena válka ve Švýcarsku a pozoruhodný astronomický úkaz, 3 týdny byla na obloze viditelná kometa (B).

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1981. Olomouc 1982. s. 181.

<sup>93</sup> Zároveň je zapsána i tragická událost, při které utonulo 7 žen a dívek. Kvůli klimatickým změnám a náhlému oteplení na přelomu roku (v dnešním chápání) roztály a daly se do pohybu kusy ledu. Lávka u Střední brány nápor živlu nevydržela a převrhla se (B).

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1981. Olomouc 1982. s. 181.

vlastní verzi. Kvůli rozvratné činnosti onoho mnicha měly ve městě vznikat nepokoje.

1540<sup>94</sup> - Biskup Stanislav I. Turzo 10.dubna zesnul (D). Jeho nástupcem byl zvolen Bernard Zoubek. Úřadu se oficiálně nikdy neujal, jeho životní pouť však skončila 11.března následujícího roku, tedy dříve než došlo z Říma formální schválení (A,D).

1541<sup>95</sup> - Novým biskupem byl jmenován Jan XIII. Dubravius. Kvůli nákladnosti tureckých válek byla komora nucená vyhlásit novou daň, která zahrnovala i šlechtu. Ta platila 1 zlatý ze sta sedláků, měšťané po groši. Turecká vojska čítající na 30 000 mužů oblehla Budín, po několika nevydařených pokusech obránce přemohla (A).

1542<sup>96</sup> - Fakta se opět překrývají. Středovský píše o zavedení nové daně, což u Kranicha platí pro rok 1541. Hass popisuje morovou ránu, ničivou bouři působící lidské i materiální ztráty a zejména vojenské neúspěchy na turecké frontě.

1543<sup>97</sup> - Pokračují nevydařené pokusy o znovudobytí Uher. Turci získávají bohatou kořist i strategická místa jako ostřihomský hrad a Stoličný Bělehrad. Císař Ferdinand I. se marně pokusil invazi odvrátit. Uvádí se, že jeho stotisícová armáda nepřekročila Dunaj a s nepořízenou odtáhla (B).

Aby bylo názorněji vidět z jaké doby pochází jednotlivé údaje a informace od zdrojů pro Dudíkovu *Sammel-Chronik vom Jahre 1432 bis 1656* sestavil jsem následující tabulky. Tab. I (1432-1549), Tab. II (1550-1599) a Tab. III (1599-1638) dohromady vytvářejí Tab. IV., jsou jejími jednotlivými částmi. I když Souhrnná kronika končí až událostmi roku 1656<sup>98</sup>, rozhodl jsem se dále neuvádět jednotlivé tematické okruhy, natož abych dále rozlišoval původ kronik. Vedl mě k tomu prostý fakt,

---

<sup>94</sup> Stejněho roku umírá i zemský hejtman Jan z Kunštátu (D). Dále byly prováděny opravy radnice (A).

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Pruček. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1981. Olomouc 1982. s. 181-182.

<sup>95</sup> Středovský dodává, že oněch 3000 padlých bylo Moravanů a že nebýt Istí, Turci by nikdy nezmohli. Vyvstálé nebezpečí bylo řešeno domobranou, každý desátý byl povolán na obranu země.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Pruček. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1981. Olomouc 1982. s. 182.

<sup>96</sup> Olomoucí projížděli v doprovodu vojska berlínský markrabě Joachym, saský vévoda Mořic a hrabě Mansfeld. Uveden je neúspěšný pokus markrabě Joachyma z Brandenburgu dobýt Pešť i následná zrada Uhrů-Maďarů (B).

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Pruček. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1981. Olomouc 1982. s. 182.

<sup>97</sup> Toho roku projížděla Olomoucí princezna Alžběta (D). Po dubnových zásnubách se 6.května konala svatba Alžběty s polským králem Zikmundem (B).

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Pruček. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1981. Olomouc 1982. s. 182-183.

<sup>98</sup> Poslední zápis hovoří o přesunu císařského vojska do Polska.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Pruček. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1983. Olomouc 1984. s. 179.

informace pocházející od Valentina Eckera (zdroj C) jsou totiž, a to právě od roku 1638, jediné, které Souhrnnou kroniku dokončují.

Vzhledem k rozsáhlosti cenných, a někdy dokonce jedinečných informací, jež nám Dudík zpřístupnil, rozdělil jsem veškeré údaje do 12 tematických okruhů. Ano, toto dělení je spíše formální a mnohdy jeho umělost působila velké potíže se zařazením údaje do určitého okruhu. Přesto se domnívám, že přes jisté odchylky (skupina Nezařazené) mnou vypracovaný návrh pravdivě a podrobně odráží skutečný stav věcí.

Konkrétně se jedná o část Světové dějiny, Náboženství a víra, Významní v Olomouci, Stavební činnost, Přírodní katastrofy, Zločiny a tresty, Nemoci, Ceny a úroda, Majetek a daně, Městská rada, Pověry a úkazy a Nezařazené. Stejně jako při uvedení údajů z let 1503-1543 látku skupin Významní v Olomouci, Zločiny a tresty, Nemoci a Ceny a úroda blíže charakterizují a přikládám úplný výčet faktů vyplývajících ze studia Olomoucké souhrnné kroniky z let 1432-1656.

Tematické vymezení Světových dějin je obtížné. Do této skupiny jsem zařadil veškeré údaje, které přesahovaly rámec Olomouce a okolí - nalezneme tu informace o četných středověkých a raně novověkých evropských válkách, o volbách římských králů, císařů a papežů, o panovnických nařízeních ovlivňujících dění v markrabství, turecké expanzi a bojích s nimi způsobenými, o dění v Říši, svatbách šlechtických elit a mnoho dalších. Někdy bylo nesnadné zvážit, zda uvedená skutečnost ještě spadá do vnitřních záležitostí města, nebo zda již náleží „velkým dějinám“.

Otázky víry a náboženství vůbec jistě pro soudobého autora představovaly základní pilíř vlastního náhledu na svět. Vzhledem k tomu, že se pouze Středovský (D) hlásil ke katolictví, můžeme konstatovat, že valná většina zápisků v Olomoucké souhrnné kronice nese punc protestantismu. Toto byl také jeden z hlavních důvodů, proč jsem se od počátku snažil jednotlivé zdroje oddělovat. Několikrát se tento postup jevil pracnější a komplikovanější, ale pevně věřím, že na subjektivní líčení událostí, čímž se kroniky (z části) bezesporu vyznačují, má tato skutečnost neopominutelnou váhu.

Tento tematický celek se v porovnání s ostatními částmi vymyká i v jiných ohledech, nejen rozsahem a hloubkou sdělení. Konfesijní příslušnost je oním kolbištěm, na kterém se od sebe autoři kronik nejvýrazněji odlišují. Kde Hass bude opěvovat luterské písně v kostelech, Kranich velebit nebojácné kazatele, kteří se i přes oficiální zákaz a riskování vlastní budoucnosti nezalekli státní moci a s odhodláním v srdci šířili „pravou víru“, Ecker i přesto, že katolíkem nebyl

a po porážce stavovského povstání zažil represe na vlastní kůži, bude ve svých projevech a názorech zdrženlivý, kdežto Středovský se bude snažit čtenáře přesvědčit, že protestantská víra a morálka je nesourodým a škodlivých prvkem, který narušil systém, zažitý řád a svornost minulých věků, a bez okolků bude hájit protireformační opatření.

Nesoulad mezi politikou rady a názorem obce můžeme v těchto kronikách najít vícekrát. Spory o pohřbívání, rozdílnost výkonu liturgie apod. ukazují neshody v nejpalcivějších společenských otázkách. Různá hodnocení mezinárodněpolitické situace (její proměnlivost v průběhu času je otázkou samou o sobě) výstižně odráží jiná ideologická východiska autorů.

Do celku Náboženství a víra jsou zařazeny i úmrtí a následné volby nových olomouckých biskupů. Objevují se zde události, které kvůli nesourodé konfesijní situaci v markrabství působily jako rušivý element. Přináší informace o vládních nařízeních ohledně víry, o působení církevních představitelů v Olomouci, o vztahu nepsvěcených komunit i o duchovní péči kněžích o své „ovečky“. V této skupině najdeme nejvíce informací a faktů, které bychom mohli za jistých okolností zařadit i do jiných témat.

Do Tab. I bylo problematické zařadit informace z roku 1542 (AB)<sup>99</sup>, 1543 (A), 1546 (AB - pozn. 51) a 1549 (A). Zápis z roku 1549<sup>100</sup> se přímo nevztahuje k obnově či volbě městské rady. Praví se v něm, že se toho roku vystřídali ve funkci fojta 3 muži, Mořic Steinhausel, Tomáš Engel a Augustín Hübel<sup>101</sup>.

Tab. II obsahuje sporně přiřazené údaje v letech 1558 (D)<sup>102</sup>, 1565 (B)<sup>103</sup>, 1567 (A)<sup>104</sup>, 1594 (D)<sup>105</sup>, 1598 (D)<sup>106</sup>.

---

<sup>99</sup> Kronikáři zaznamenali mračna kobylek přilétajících z polské strany. Pro zemědělství to byla velká pohroma. Následujícího roku se dokonce uvádí, že během letu bylo skrze hmyz slunce téměř neviditelné.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1981. Olomouc 1982. s. 182.

<sup>100</sup> Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1981. Olomouc 1982. s. 185.

<sup>101</sup> Jmenován i jako Augustin Hubel, správně Augustin Hobel. Další zmínka o této osobě se datuje na rok 1556, byl vypovězen ze všech moravských královských měst, díky „osobní iniciativě“ mu byl trest nakonec odložen (B). Této události se částečně týká i pozn. 66.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1982. Olomouc 1983. s. 141.

<sup>102</sup> Podobnou scénu líčí Kranich roku 1555. Rozdíl v interpretaci události je dán konfesijní příslušností autorů. Středovský viní predikanty Martina Adlera (u Kranicha německý kazatel Martin Adler Kurz) a Petra. Činí je odpovědnými za občanské nepokoje ve městě i za následně uvězněné a 3 na Ferdinandův příkaz popravené. Oba zdroje se shodují ve vyslání osmičlenné olomoucké delegace (4 z městské rady) k Ferdinandu I., kde nic nepořídila. O náboženských konflikty v Olomouci se kroniky zmiňují ještě několikrát.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1981. Olomouc 1982. s. 188.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1982. Olomouc 1983. s. 142.

<sup>103</sup> Dne 12. února roku 1565 se z Vídně vrátila delegace, složená z purkmistra Jana Hirsche, lékaře Jiřího Hasse, Jana Gotha, městského písaře Johanna, Matouše Klimena, obuvníků Milchbaucha a Martina Guthschlegella, Jiřího Satlera a kupce Jan Kirchmayera, a obeznámila městskou radu i obec se záporným stanoviskem dvora. Rozhodnutím nejvyšších míst bylo zakázáno dosadit do města evangelického faráře i zpívat při mších luterské

V Tab. III se dají různě interpretovat zejména informace z let 1620 (AC)<sup>107</sup>, 1621 (C)<sup>108</sup> a 1627 (AC). Pro rok 1627<sup>109</sup> se jedná o 2 události, jež jsem přiřadil do tematického okruhu Světové dějiny, ale které se přímo dotýkaly bezprostředního okolí Olomouce.

---

písně. Povolení přijímat podobojí bylo vyřešeno šalamounsky, „výsada kalicha“ prý již byla udělena, a tak nelze olomoucké žádosti vyhovět.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Pruček. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1982. Olomouc 1983. s. 143.

<sup>104</sup> Proběhlo sčítání lidu a odhad majetku. Podle záznamů bylo Čechů 3 371 200.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Pruček. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1982. Olomouc 1983. s. 144.

<sup>105</sup> Začátkem května 1594 se před Olomoucí objevilo na 150 rejtarů. Do města nebyli vpuštěni, a tak odtáhli směrem k Dubu nad Moravou. Tam se jim místní obyvatelé postavili se zbraní v rukou a vypukla krvavá mela. Lidských obětí si tato půtka vyžádala 27 (18 sedláků, 9 rejtarů), materiální škody kronikář neodhadl, zmínil se však o drancování ze strany rejtarů.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Pruček. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1982. Olomouc 1983. s. 150.

<sup>106</sup> Viz pozn. 58.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Pruček. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1982. Olomouc 1983. s. 152.

<sup>107</sup> Událost datovaná na rok 1620 byla připojena až během 18.století Floriánem Josefem Louckým (F. J. Lautzkym z Straussenheimu). Informuje nás o tažení několika set jízdních přes Moravu do Rakouska na pomoc Ferdinandu II., při nájezdu Moravou Poláci působili značné škody. Z obavy před drancováním vypravil holešovský farář Jan Sarkander procesí přijíždějící jízdě. Místo aby Poláci, jak to činili na mnoho místech předtím, vyloupili Holešov, ušetřili účastníky procesí i celé město. Sarkander tímto sice zachránil město, ale na sebe upletl bič. Kněz byl moravskými stavy zatknut a deportován do Olomouce, kde podstoupil mučení (13., 17. a 18. února). Vězňitelé požadovali vyzrazení zpovědního tajemství, pánem Holešova byl totiž zarytý Ferdinandův stoupenec, zemský hejtman Ladislav Popel z Lobkovic. Sarkander však odolal a oddaně snášel svůj osud, 17. března 1620 na následky trýznění podlehl.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Pruček. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1983. Olomouc 1984. s. 168-169.

<sup>108</sup> Po porážce stavovského povstání se rok 1621 nesl ve znamení obnovování ztracených pozic císařskými. V Olomouci to konkrétně znamenalo obnovení přísahy věrnosti Ferdinandu II. datované Eckerem na 13. ledna, opětovný příchod jezuitů z 18. ledna, a v neposlední řadě i zákaz vykonávání evangelických bohoslužeb, jež naposledy proběhly v kostele sv. Mořice 22. ledna 1621.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Pruček. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1983. Olomouc 1984. s. 169.

<sup>109</sup> Dne 22. ledna 1627 byl oblehnut Uničov, nebyl však dobyt a vojsko s nepořízenou odtáhlo. Pravděpodobně se jednalo o dánské vojsko, kterému byl o 9 dní dříve vydán Šternberk. Mezi 27. lednem a 1. srpnem získali císařští pod svou kontrolu všechny vsi v okolí, jež během válek ztratili. Podle předem připravených dohod byla 1. srpna obsazena i Opava.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Pruček. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1983. Olomouc 1984. s. 170.

Tab. I <sup>110</sup> (1432-1549)	A	AB	AD	B	BD	D	
<b>Světové dějiny</b>	1432 1436 1440 1447 1453 1459 1459 1462 1490 1525 1529 1530 1541	1503 1521 1527 1546		1506 1516 1519 1519 1519 1521 1526 1526 1526 1529 1529 1529 1529 1529 1529 1529 1529 1529 1529 1529 1529 1530 1530 1530 1530 1531 1542 1542 1543 1543 1544 1545 1545 1546 1546 1547 1547 1547 1547 1547 1548			1529 1541 1541 1541
<b>Náboženství a víra</b>	1432 1437 1458 1522 1540 1541	1523	1525 1540	1524 1542	1538	1525 1526 1540 1547	
<b>Významní v Olomouci</b>	1479 1520° 1523 1546	1523		1515 1518 1523 1523 1527 1538 1542 1542		1523 1543	
<b>Stavební činnost</b>	1444 1491 1516 1524 1525 1529 1529	1546		1548			
<b>Přírodní katastrofy</b>	1450 1453 1492 1528 1544	1544 1546 1546 1549		1531 1538 1538 1542 1544 1544 1544 1546 1546 1546 1547 1548 1549			
<b>Zločiny a tresty</b>	1522 1547	1523		1538 1546 1546 1547 1547 1549 1549 1549 1549	1527 1544	1523 1526 1526 1540 1544 1549	
<b>Nemoci</b>	1482 1521 1529	1495	1541	1542		1540	
<b>Ceny a úroda</b>	1544	1546*					
<b>Majetek a daně</b>	1541 1542* 1543* 1546		1542	1546		1544	
<b>Městská rada</b>	1523 1526 1549*			1526° 1534			
<b>Pověry a úkazy</b>		1544		1531			
<b>Nezařazené</b>	1521						

<sup>110</sup> Letopočet s hvězdičkou označuje údaje, které se mírně odlišují od ostatních ve své skupině. Jejich zařazení do určitého tematického okruhu vyplývá buď z obsahu sdělení, nebo podobnosti konatele či trpitele děje.

Letopočet opatřený kolečkem znamená, že daná informace byla mylná a posléze Prucekem opravená.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená B. Dudíkem. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1980. Olomouc 1981. s. 167-168.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1981. Olomouc 1982. s. 179-186.

Tab. II <sup>111</sup> (1550-1599)	A	AB	AD	B	D
<b>Světové dějiny</b>	1555 1562° 1565 1566 1587 1589			1551 1551 1552° 1552 1552 1552 1553 1553 1554 1555 1559	1565 1574 1594* 1596 1596
<b>Náboženství a víra</b>	1553 1554 1555 1555 1555 1563 1565 1567 1567 1569 1571 1572 1574 1575 1580 1580 1580 1581 1581 1587 1589 1589 1589	1553	1575	1551 1553 1553 1554° 1556 1556 1557 1557 1557 1557 1557 1558 1565 1565* 1565	1558 1558*° 1573 1576° 1591 1593 1594 1598 1598 1599
<b>Významní v Olomouci</b>	1563 1566 1573 1595 1596			1553 1553 1553~	1577 1592 1593 1594 1594 1597 1597 1598 1599
<b>Stavební činnost</b>	1567 1576 1578 1578 1580 1581 1581 1582 1586 1586 1587 1589 1589 1589 1592	1550		1550 1565 1565 1565	1593 1593 1594 1594 1594 1598
<b>Přírodní katastrofy</b>	1550 1565 1569 1574 1574 1575 1595				1590 1590 1591 1594 1594 1597 1597 1597 1598 1598
<b>Zločiny a tresty</b>	1553 1562 1573 1575 1578 1578 1578	1552 1552	1566	1551 1554	1559 1567 1569 1570 1598
<b>Nemoci</b>	1584			1552	1597 1598 1598 1599
<b>Ceny a úroda</b>	1551 1567 1569 1573 1580 1581 1587 1589	1550	1571	1552 1552	1590 1591 1592 1595 1598*
<b>Majetek a daně</b>	1567* 1569 1587			1552 1553 1554 1554 1565	1594
<b>Městská rada</b>	1578 1586 1589			1556	
<b>Pověry a úkazy</b>	1560 1569 1574 1575 1577				1591 1592 1596 1597
<b>Nezařazené</b>	1573 1574 1575 1575 1578 1580 1587 1587 1589	1553 1553		1558	1590 1593 1594 1594 1594 1594 1594 1596 1596 1597 1598

<sup>111</sup> Letopočet s vlnovkou obsahuje informaci o svém původci. Kronikář se přímo vyjádřil v tom smyslu, že se účastnil daného děje. V textu se setkáme pouze se 2 poznámkami od Jiřího Hasse (1553, 1565). Jednou nepřímo naznačuje, že si kupec Jan Kirchmayer vzal za ženu jeho dceru, a stal se tím jeho zetěm. Hass i Kirchmayer byli jedni z 8 zástupců města při jednání ve Vídni ve věcech zavedení evangelického faráře do Olomouce (pozn. 34). Jedenkrát o sobě prozradí informace i Valentin Ecker (pozn. 68).

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Pruček. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1981. Olomouc 1982. s. 186-188.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Pruček. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1982. Olomouc 1983. s. 141-152.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Pruček. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1983. Olomouc 1984. s. 176.

Tab. III <sup>112</sup> (1599-1638)	A	AC	C	D
Světové dějiny		1627* 1627* 1634 1637	1618 1626	1599 1599
Náboženství a víra	1606	1619 1619 1620* 1625 1636 1637	1619 1621* 1621 1621 1621 1625 1626	1600 1600 1600
Významní v Olomouci	1614	1637	1638°	1601
Stavební činnost				1599 1599 1600 1600
Přírodní katastrofy		1637 1637		1599
Zločiny a tresty		1627 1627 1627 1638	1623 1623 1626 1638	
Nemoci			1624	1599
Ceny a úroda	1600			
Majetek a daně		1627 1627 1628 1629 1630* 1631 1632 1633 1634 1635 1636 1637 1638	1621 1622 1623 1624	
Městská rada		1619	1621	1599 1600
Pověry a úkazy		1638 1638		
Nezařazené		1621 1623 1624 1627 1636 1636 1637	1621 1625	1600

### Významní v Olomouci:

Bez dalšího hodnocení jsem uvedl osobnosti, které kronikáři uvedli, a můžeme je tedy během sledovaného období ztotožnit s Olomoucí. Různé zdroje popisují i totožné návštěvy či průjezdy. V Olomouci se konala významná politická setkání i svatební obřady historické důležitosti. Je zajímavé sledovat, jak se různí titulace a pojmenovávání těchto významných osob. U nejvýznamnějších osob je uvedeno jejich „dějinné jméno“. Do této skupiny byla zařazena i úmrtí zemského hejtmana Jana z Kunštátu a zemského podkomořího Mikuláše z Hrádku v Olomouci.

<sup>112</sup> Tab. III nezačíná rokem 1600, jak by bylo možno očekávat z předchozích rozdělení. Nechal jsem rozdělenou poslední část, stejně jako Pucek, který její dokončení v archivní ročence vydal až roku 1984.

Pucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Pucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1983. Olomouc 1984. s. 167-172.



A<sup>113</sup> - Matyáš Korvín (král uherský), Vladislav II. (král český) a Kazimír IV. Jagellonský (král polský) + Ludvík Jagellonský se sestrou Annou Jagellonskou + královna Marie (manželka Ludvíka Jagellonského) + zemský hejtman Jan z Kunštátu\* + císař Maxmilián + saský vévoda August + arcikněžna matka s dcerou Marií Kristinou Habsburskou + sedmihradský kníže Zikmund Báthori + Ferdinand II. Štýrský.

AB<sup>114</sup> - Ludvík Jagellonský.

AC<sup>115</sup> - Cecílie Renata (sestra císaře Ferdinanda III.).

B<sup>116</sup> - Polský král Zikmund I. Starý + polská královna Bona Sforza + markrabě Jiří a Vilém, vévoda Karel, Bedřich Lehnický a vévoda trenčinský, kníže těšínský, hrabě Jan Hunyady, kancléř uherský, biskupové ostrihomský a nisský + Ferdinand I. s královnou Annou + berlínský markrabě Joachym II. Brandenburský, vévoda Mořic Saský, hrabě Mansfeld + polský král Zikmund II. August s chotí Kateřinou Habsburskou, Ferdinand II. Tyrolský, Maxmilián II..

C<sup>117</sup> - Polský král Vladislav IV. Vasa s princeznou.

D<sup>118</sup> - Královna Marie (manželka Ludvíka Jagellonského) + princezna Alžběta Habsburská + císař Rudolf II., Matyáš Habsburský, Maxmilián III. Habsburský, Vratislav II. z Pernštejna + budoucí polská královna (manželka Zikmunda III. Vasy) Anna Habsburská + zástupci moravské šlechty a stavů + saský vévoda František se synem, brunšvický vévoda Joachym, komtesa trenčinská (jako Františkova sestra princezna těšínská) + římský kardinál, zemský podkomoří Mikuláš z Hrádku\* + sedmihradský kníže Zikmund VI. + papežský legát + Jan Bedřich ze Žerotína.

---

<sup>113</sup> Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená B. Dudíkem. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1980. Olomouc 1981. s. 167-168.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1982. Olomouc 1983. s. 143-144, 146, 151.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1983. Olomouc 1984. s. 168.

<sup>114</sup> Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená B. Dudíkem. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1980. Olomouc 1981. s. 167-168.

<sup>115</sup> Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1983. Olomouc 1984. s. 171.

<sup>116</sup> Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená B. Dudíkem. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1980. Olomouc 1981. s. 167-168.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1981. Olomouc 1982. s. 179-182, 184, 188.

<sup>117</sup> Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1983. Olomouc 1984. s. 172.

<sup>118</sup> Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená B. Dudíkem. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1980. Olomouc 1981. s. 168.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1981. Olomouc 1982. s. 182.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1982. Olomouc 1983. s. 147, 150-152.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1983. Olomouc 1984. s. 168.

Oddíl Stavební činnost příznačně naznačuje, jaké informace přináší. I díky těmto kronikářským záznamům můžeme rekonstruovat stavební činnost ve městě. I přes snahu autorů některé informace a údaje neodpovídají skutečnosti. Pomineme-li však tuto kaňku, dostáváme autentický obraz o budování, opravách a zavádění nových prvků do života Olomouce. Tvář města se pomalu měnila, máme možnost pozorovat jakým tempem či v jakých dobách.

Co se týče části Přírodní katastrofy, můžeme soudit, že sledování počasí a „rozmary Matky přírody“ byly vždy lidmi studovány a zaznamenávány. Vždyť na adekvátních podmínkách záviselo přežití obyvatel a obce vůbec. Kronikáři pečlivě údaje zapisovali a s pokorou komentovali. Výkyvy a nepředvídatost počasí se odráží v těchto textech. Díky poměrně hojným záznamům lze tvrdit, že nejen války a mor byly největšími nepřáteli středověké a raně novověké Evropy. Všudypřítomný mocný živel se nesčetněkrát postaral o nemilé překvapení. Vypořádání se s ním a zabezpečení minimalizace možných škod bylo jedním ze základních předpokladů rozvoje společnosti. I když se objevovaly záplavy, kruté mrazy i vichřice, zkáza a „pravidelná aktivita“ ohně byly daleko větším problémem.

### **Zločiny a tresty:**

Tento okruh zájmu vždy přitahoval pozornost, a proto není divu, že i v kronikách nalezl své místo. Problematika viny a trestu je jednou z nejdiskutovanějších otázek lidstva odnepaměti. Četnost trestné činnosti zaznamenané ve sledovaných kronikách je poměrně vysoká. Na jedné straně leží skutky, které bychom dnes nepovažovali ani za přestupek, na straně druhé se objevují činy, nad kterými zůstává rozum stát. Hrůznost některých zvěrstev je do očí bijící. Inu, krutost trestů a neodstupňovanost trestních sazeb nebyla dostatečnou motivací pro pouhou krádež. Bylo by zajímavé zjistit, kolik skutků a událostí se doopravdy seběhlo tak, jak nám kronikáři líčí. Zda v některých případech nepodlehli „veřejnému mínění“ a neobjektivně posuzovali provinilce, o nichž často referují.

Na závěr jsou v Tab. VII popsány některé konkrétní případy a způsoby trestání zločinců.

A<sup>119</sup> - Před svátkem Všech svatých roku 1578 byla za šestileté smilstvo s kanovníkem zmrskána dcera hřebenaře z Brna.

B<sup>120</sup> - 17.dubna 1538 byli upáleni 3 novokřtěnci, klempíř, sládek a odpadlý mnich. Roku 1546 byla štata a upálena mladá

---

<sup>119</sup> Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1982. Olomouc 1983. s. 147.

<sup>120</sup> Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1981. Olomouc 1982. s. 181, 184-186, 188.

služka za žhářství, dále byli štati dvorní švec a kožešník. Souzen a nakonec zproštěn obvinění byl klempíř Matouš, za vinu mu byla kladena nedbalost při práci, kvůli níž přišel o život kvardián františkánů, stalo se to roku 1547. Téhož roku se řešila násilná výměna názorů mezi poškozeným Pekanuelem a tovaryši Janem Kolmanem s Jiřím Tizem a synem mlynáře Matoušem. V roce 1549 byl souzen Michal Hirschner. Přivedl do jiného stavu svou příbuznou a poté zinscenoval její svatbu s nic netušícím lazebníkem. Dále byl tehdy pobodán sladovnický tovaryš, čin spáchal nějaký šlechtic se svým služebníkem, pomocník šlechtice byl nakonec štati. Stejného roku byl jistý Speihansel trhán kleštěmi a poté vpleten do kola. Ve Šternberku byla zase jedna služka zaživa zahrabána a jeden člověk vpleten do kola. Syn Šebestiána Niederleho byl za nekonkretizované provinění na otci štati 7.prosince 1551. Na Květnou neděli roku 1554 rozbíjelo několik opilých tovaryšů okna přilehlých domů, 10 z nich bylo potrestáno vězením o chlebě a vodě.

C<sup>121</sup> - 1.února 1626 byli měšťané vyzváni k odevzdání nekatolických knih.

D<sup>122</sup> - 10.července 1523 byla uvězněna dcera fojta Ambrože pro smilstvo a až při královské návštěvě Ludvíka Jagelonského amnestována. Na sv. Timotea roku 1526 byla jedna cizoložnice zaživa zahrabána a další provinilec trhán kleštěmi a poté lámán v kole. Kožešník Dominik přistihl při nevěře svou ženu, v amoku svého soka pobodal a dovlekl k soudu, stalo se léta Páně 1540. Dále se můžeme dočíst o stětí Jeronýma Athmara spadajícího na rok 1544. V domě zemského písaře byl proboden šlechtic Bernard Vlk, Středovský datuje tuto událost na 24.srpna 1549. Další exekuce mečem byla provedena 21.prosince 1559, syn lázeňského Ondřej byl odsouzen za pokus o vraždu vlastní matky. Za zločince nejhoršího kalibru označuje Středovský 2 řeznické pomocníky, popravené 12.prosince 1567. První měl na svědomí 22 lidských životů, z nichž některé zavraždil zvláště ohavným způsobem, druhý loupil a neštítit se ani vykrádat kostely. Byli trhání kleštěmi, lámání v kole a naražení na kůl, první byl ještě upálen. Další lupič a vrah, o němž se dozvídáme, byl Jiří Hippner. Jeho životní pouť skončila na olomouckém popravišti dne 5.března roku 1569, byly mu uštípány prsty, byl drásán na prsou a čtvrcen. O rok později potkal podobný osud dalšího potulného vraha a lupiče Lehrona. Rovněž

---

<sup>121</sup> Pucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Pucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1983. Olomouc 1984. s. 170.

<sup>122</sup> Pucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená B. Dudíkem. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1980. Olomouc 1981. s. 168.

Pucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Pucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1981. Olomouc 1982. s. 179, 181, 183, 185.

Pucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Pucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1982. Olomouc 1983. s. 144-145, 152.

mu byly štípány prsty a drásán na prsou, dále byl lámán v kole a naražen na kůl. Až s naturalistickou výstižností líčí Středovský hrůzné činy této lidské zrůdy. Na 9.březen 1598 se v Litovli asi dlouho vzpomínalo. Při konání trhu tu byl totiž rozpoznán známý darebák a vrah, v okamžiku odhalení jeho pravé identity se pokusil spravedlnosti uniknout. Zřejmě z malé znalosti místních poměrů vběhl strážcům zákona přímo pod nos, marně se totiž snažil ukrýt v radniční šatlavě.

Tab. V	1522	1547	1562	1573	1575	1578
Stětí	10 mužů	knihtiskař Jan Olivetský (vsedě)				
Pověšení				soudní písař Valentin Kligl		2 zloději
Upálení						Schönmarsch
Čtvrcení					rychtář Purrer	
Pobodání			napaden kat Grollaurs			
Zdroj <sup>123</sup>	A	A	A	A	A	A
:/:/:/:/:/:/:/	:/:/:/:/:/:/:/	:/:/:/:/:/:/:/:/	:/:/:/:/:/:/:/:/	:/:/:/:/:/:/:/	:/:/:/:/:/:/:/	:/:/:/:/:/:/:/:/:/
	1523	1527	1544	1552	1553	1566
Stětí		pekař Valter				Kunčičtí (Kunovičtí)
Čtvrcení				Bohuslav Hodický		
Zazdění				manželka Bohuslava Hodického		
Rvačka			tovaryši se sládky		v kostele sv. Michala	
Uvěznění	kazatel Pavel Serat					
Vražda				pokus o vraždu zlatníka		
Zdroj <sup>124</sup>	AB	BD	BD	AB	A	A (D)

<sup>123</sup> Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená B. Dudíkem. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1980. Olomouc 1981. s. 168.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1981. Olomouc 1982. s. 185.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1982. Olomouc 1983. s. 142, 146-147.

<sup>124</sup> Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená B. Dudíkem. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1980. Olomouc 1981. s. 168.

	1623	1627	1638	1638
Stětí		důstojník vydav Šternberk, strážný ze zbrojnice		
Pověšení	12 Valachů			
Čtvrcení	Valach	pekař z Berouna		
Lámání v kole				3 Valaši
Vražda		usmrcena majitelka tiskárny	popravena selka společně se 3 syny	
Zdroj <sup>125</sup>	C	AC	AC	C

### Nemoci :

Mimo záznam o příjici se kronikáři omezují na popis výskytu morových nákaz (Tab. VIII).

AB<sup>126</sup> - Roku 1495 prvně na Moravě potvrzena a diagnostikována příjice (označována jako francouzská nemoc).

Tab. VI <sup>127</sup>	Mor	Zdroj
1482	nakaženo mnoho lidí	A
1521	2.velká vlna	A
1529	potvrzena nákaza	A
1540	vinou suchého léta	D
1541	protimorová opatření od Michala do půstu	AD
1542	lidé z předměstí pohřbíváni u špitálního kostela	B
1552	nakažené hlásila Vídeň, Pešť i „Bratislava“	B
1584	kvůli nákaze odcházejí Poláci	A
1597	v domě u Efippiana zemřelo během Adventu 10 lidí	D
1598	další zmínka o nemoci	D
1599	kvůli výskytu zemský sněm z 24.června po 8 dnech zrušen, do 13.prosince zemřelo 6050 lidí	D
1624	epidemii podlehl 14 236 osob	C

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1981. Olomouc 1982. s. 179, 183, 186-187.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1982. Olomouc 1983. s. 144.

<sup>125</sup> Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1983. Olomouc 1984. s. 169-171.

<sup>126</sup> Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená B. Dudíkem. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1980. Olomouc 1981. s. 167.

<sup>127</sup> Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená B. Dudíkem. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1980. Olomouc 1981. s. 167-168.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1981. Olomouc 1982. s. 182, 187.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1982. Olomouc 1983. s. 148, 152.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1983. Olomouc 1984. s. 168.

### Ceny a úroda:

Formou tabulek (Tab. V a Tab. VI) vypsány konkrétní ceny komodit. Na kolísající hodnoty měly vliv zejména vyčerpávající války a cenová revoluce.

A<sup>128</sup> - Díky přebytkům vína nebylo možno sehnat nový sud, přišel až na 10 zlatých. Nejdražší vejce bylo za denár a 3 haléře. Místními řezníky přivezeno 1335 ks dobytka. Poleno se dalo pořídit za 1/3 denáru, sáh za 13 grošů, navíc ještě pozn. 32 vážíci se k roku 1543.

AB<sup>129</sup> - Roku 1542 zaznamenán výskyt nebezpečných kobylek. O čtyři léta později změněny míry (měrice, máz a loket) a váhy. Sud obsahoval 4 vědra, nikoliv jako dříve 6.

D<sup>130</sup> - Přihnáno 1098 ks dobytka. Venkovskými řezníky dovečeno 1204 ks jatečního dobytka. Z Hustopečí do Prahy hnáno asi 200 krav, pouze 25 strastiplnou cestu přežilo.

Tab. VII <sup>131</sup>	Žito (měrice v groších)	Oves (měrice v groších)	Ječmen (měrice v groších)	Pšenice (měrice v groších)	Kroupy (měrice v groších)	Zdroj
1544	6	3			3	A
1550	20	16	16	20		AB
1551	30		24			A
1552	1 a ½ zlatých, 16 po sklizni					B
1569	50, 40 po Velikonoc.					A
1571	40	18	25	2 a ½ zlatých		AD
1573	27 i 21, nové 15					A
1580	27, nové 18 i 22			1 zlatý, nová 16		A
1591	50			52		D
1600	10 tolarů (korec)					A

<sup>128</sup> Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1982. Olomouc 1983. s. 144, 148-149.

<sup>129</sup> Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1981. Olomouc 1982. s. 182-183.

<sup>130</sup> Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1982. Olomouc 1983. s. 150-152.

<sup>131</sup> Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1981. Olomouc 1982. s. 183, 186-187.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1982. Olomouc 1983. s. 145-147, 149.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1983. Olomouc 1984. s. 167.

Tab. VIII <sup>132</sup>	Hrách (měřice v groš.)	Proso (měřice v groš.)	Cibule (měřice v groš.)	Pohanka (měřice v groš.)	Víno (máz v denár.)	Uher.víno (máz v denár.)	Zdr.
1544					16	18-20	A
1550		36		24			AB
1551	2 zlaté	2 zlaté	16				A
1552					18-20 grošů (vědro)		B
1571	32						AD
1590					4 groše		D

### Městská rada<sup>133</sup>:

A - Dne 15.května 1523 jednala městská rada o uvězněném kazateli Pavlu Seratovi. Kronikář se roku 1526 zmiňuje o čtení vyhlášky o vinařích. Roku 1578 radu tvořili Václav Edelmann (i v záznamech roku 1574 se v radě objevuje), Jan Bimmer, Blažej Teuschl, Michal Saltzer, Wolf Vogt, Štěpán Kučera a Justinián Glotzer (v údajích o roku 1589 v radě opět figuruje) obnovena 3.září. Stejně jako roku 1621 v městské radě roku 1586 zasedli pouze katolíci. Situace se ještě opakovala roku 1589, tehdy byla rada obnovena podkomořím panem Mikulášem z Hrádku na Nových Zámčích, rovněž pozn. 33 k tomuto tématu náleží.

AC - Roku 1619 byla nová městská rada ustanovena 13.května (polovinu tvořili katolíci, polovinu luteráni).

B - 5.srpna 1526 museli radní „složit účty“ 12 měšťanům, lózunk byl 300 zlatých a 20 krejcarů, sladovna vynesla 350 zlatých. K roku 1534 je připojen zápis o zvolení mladého Kiliána do rady, po vstupu se pro střet zájmů vzdal pozice fojta. Na příkaz nejvyšších míst byl roku 1556 z Olomouce vypovězen nejstarší radní pan Kornar, důvodem byla snaha hájit učení a působení evangelického kazatele Kunzela.

C - 2.dubna 1621 byla obnovena rada, ale jen z katolíků.

D - 18.srpna 1599 byla tajně obnovena městská rada, dalšího roku byla obnovena 10.října již za přítomnosti podkomořího pana Zikmunda z Dietrichsteinu, roku 1599 kvůli moru nemohl.

<sup>132</sup> Pucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Pucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1981. Olomouc 1982. s. 183, 186-187.

Pucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Pucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1982. Olomouc 1983. s. 145, 149.

<sup>133</sup> Pucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená B. Dudíkem. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1980. Olomouc 1981. s. 168.

Pucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Pucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1981. Olomouc 1982. s. 179, 181.

Pucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Pucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1982. Olomouc 1983. s. 141, 147-148.

Pucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Pucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1983. Olomouc 1984. s. 167-169.

### **Pověry a úkazy<sup>134</sup>:**

A - Jistý Fässl vezl 26.července 1560, tedy na den sv. Anny, obilí z Povelu. Podle lidových zvyklostí měl se sklízni ještě počkat. Jeho neúcta k tradicím a lehkomyšlnost se mu nevyplatila. Přišla totiž bouřka a celá stodola i s úrodou lehla popelem. Podivný záznam se uvádí u události ze 17.května 1569, podle kronikářova zápisu měl v Opavě padat krvavý déšť. Další nezvyklá událost je zaznamenána roku 1574. Při nějakých rutinních církevních obřadech, jichž se účastnil i biskup Albín a další městská honorace, konaných na hřbitově u sv. Mořice, přiletěl havran, sedl si na nejbližší kříž a 2x zakrákoral. Opeřenec byl v centru dění i při události stanuvší se 31.května 1575. Pták měl na opevnění v zobáku donést hedvábný závoj a 4 šátky. Informace z roku 1577 přímo uvádí, že toho času častokrát pán pekel, seda na dubu, tloukl na buben. Tento „nevysvětlitelný jev“ měl spojitost s nově založeným rybníkem v Moravské Loděnici. Na tomto sporu je jasně vidět, že majetkoprávní pře byly v raném novověku časté. Zároveň můžeme usoudit, že vyvlastnění majetku státem (platí stejně tak pro dnešní dobu) je kolikrát nejlepší řešení a vlastně jediné možné východisko z neřešitelné situace.

AB - 25.ledna 1544 bylo zaznamenáno zatmění slunce, jež trvalo asi 3 hodiny.

AC - Více než 52 měsíců před příchodem švédských vojsk do Olomouce, 3.února 1638, uvádí kroniky příznaky budoucí poroby. Uprostřed silné bouřky se na obloze objevil zajímavý úkaz. Pravděpodobně oblaka vytvořila obrazce téměř identické s nastoupeným tisícihlavým vojskem v poli, které se poté rozdělí a bojuje se sebou samým. Dalším indikátorem blížící se okupace byl nezvyklý výskyt chroustů, jejichž přemnožení ztrpčovalo život všem.

B - Po 3 týdny roku 1531 mohli obyvatelé Olomouce a okolí přes den pozorovat na obloze kometu.

D - Několik dní a nocí bylo možno uzřít další prapodivný úkaz na obloze. Tyto světelné paprsky a pruhy se objevily 6.září 1591 a symbolizovaly vztyčená kopí nepřátelských vojsk. O rok později, konkrétně 9.dubna, byly na obloze pozorovány další paprsky, tentokrát nesly podobu plamenů. Ještě záhadnější pohled se naskýtal šumperským obyvatelům 30.září 1596 okolo druhé hodiny noční. Na nebi byla vidět silueta muže se zkrvavenou šavlí, po jehož zmizení nastala průtrž mračen. V poslední dekádě 16.věku kronikáři zaznamenali

---

<sup>134</sup> Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1981. Olomouc 1982. s. 181, 183.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1982. Olomouc 1983. s. 142, 144, 146-147, 149-152.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1983. Olomouc 1984. s. 171.



množství prapodivných úkazů. Posledním z nich byla situace z 30.května roku 1597, kdy kolem jedné hodiny mohla být spatřena 3 slunce současně.

Ve všech uvedených tabulkách pracuji s informacemi do roku 1638 (včetně). Eckerem psaný spis však tímto nekončí, naopak. Slouží jako velmi kvalitní zdroj pro líčení událostí za švédské okupace<sup>135</sup>.

Snažil jsem se porovnávat jednotlivé zdroje a informace v nich obsažené, a proto se poslední části téměř nevěnuji. Rozsahem by totiž zastínila některé důležité aspekty srovnání jednotlivých kronik tvořících Olomouckou souhrnnou kroniku z let 1432-1656. Zároveň bych nemohl informace roztrždit podle stanoveného klíče, jak jsem to dělal s údaji datovanými do roku 1638. V dalším textu již totiž nejsou jednotlivé zápisky rozlišeny. I když všechny pocházejí od Eckera (zdroj C), nelze přesně stanovit, kde konkrétní údaje končí. Text se stává hustším a zápisky jsou mnohdy rozdělovány po dnech. „Kalendář událostí“ už nebývá striktně dělen podle církevního roku, jak předešlí autoři téměř výlučně dodržovali, i datace se tedy náhle mění.

Pokud bychom měli hovořit o nejtragičtějším (nejsmutnějším pro autory) období zaznamenaném v použitých kronikách, jistě bychom vybrali Eckerovu část<sup>136</sup>. Politicko-náboženský boj mezi městskou honorací, tedy nejvyššími představiteli světské i církevní moci, a obcí, jinými prameny datovaný na léta 1513-1528<sup>137</sup>, totiž není zaznamenán vůbec, autoři se ho rozhodli přejít a nereferovat o něm. Stejný postup uplatnil i Ecker, když zamlčel převratné události z let 1619-1620<sup>138</sup>. Neustálý strach o život, všeobecná existenční nejistota, neustálé ekonomické „ždímání“ obyvatel či katastrofální zásobování byly jen jedněmi z mnoha problémů, se kterými se museli lidé ve městě za švédského panování

---

<sup>135</sup> Známý fakt o krádežích knih je dokumentován v údajích ze 4.listopadu 1646 (odvezeny v 15 sudech z Mikulova) a 6.ledna 1647. Tehdy byly nakládány na vozy knihy od františkánů, jezuitů, kapucínů i z Dómu.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1983. Olomouc 1984. s. 178.

Pumpla, V.: Odvoz knih z Olomouce do Švédska na konci třicetileté války. In: Ročenka Státního okresního archivu v Olomouci 6 (25). Olomouc 1998. s. 63-76.

<sup>136</sup> Měšťané museli ubytovávat přidělené vojáky. Na své náklady byli dále povinni obstarávat nezvaným hostů jídlo a žold. Že se nejednalo o zanedbatelné částky dokládají četné Eckerovy zápisky. Jistému švédskému kapitánu musel samotný autor kroniky vyplácet týdně 3 říšské tolary. Když už neměl čím platit, kapitán ho dal bít a vsadit do klády. Příhodu dokumentující nesmlouvavost a hanebné zacházení s olomouckými obyvateli datuje Valentin Ecker na rok 1644. Při této příležitosti uvádí i své jméno a povolání.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1983. Olomouc 1984. s. 176.

<sup>137</sup> Miller, J.: Snový svět idejí a syrovost skutečnosti: městská historiografie raného novověku jako utopie. ČČH, roč. 106, č. 2, 2008, s. 267.

<sup>138</sup> Možno srovnat např. s Koudelovými studiemi.

Koudela, M.: Stavovský převrat v Olomouci v květnu 1619. In: Ročenka Státního okresního archivu v Olomouci 8 (27). Olomouc 2000. s. 88-101.

vypořádat. I přes několikeré obléhání<sup>139</sup> Olomouc odolala a Švédové pozice udrželi<sup>140</sup>. Definitivní odchod Švédů z Olomouce spadá až na 8.července 1650<sup>141</sup>.

I když kroniky pocházejí z jiných období, jejich členění je vesměs podobné. Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 je totiž kronikou v pravém slova smyslu. Dudíkovou i Pruckovou zásluhou máme zpřístupněn jeden z nejrozsáhlejších a nejpodrobnějších pramenů o historii našeho města. Snad jen kdyby takových publikačních počínů bylo více, každá kvalitně zpracovaná edice totiž otevírá další možnosti pro zkoumání dílčích aspektů obsažených v kronikách. Jsem přesvědčen, že Olmützer Sammel-Chronik vom Jahre 1432 bis 1656 je reprezentativnější dílo tohoto druhu. Velmi podrobné zápisky a subjektivní hodnocení autorů nám dává možnost nahlédnout do dob dávno minulých a rekonstruovat děje, které častokrát přesahují regionální, ba i zemský rámeček.

Lze souhlasit s názorem, že kroniky odrážejí jak pravdivý obraz skutečnosti, tedy neidealizovanou Olomouc líčenou ve smyslu o místo na výsluní soupeřících jedinců i kolektivů, místo plné sociálního napětí, nesvárů, zločinů, podlostí a náboženské nesnášenlivosti, tak i zidealizovaný model, ve kterém jsou hlavními tmelícími prvky sounáležitost, svornost, všudypřítomný řád, v němž se jednotlivci rádi obětují pro společenství, život plyne v poklidných, předem určených mezích, a vlastně celou tuto společnost charakterizuje harmonické soužití a víra ve spokojený a produktivní život<sup>142</sup>.

Žádný z autorů však nezachází do Leitmetzerovi krajnosti, který povýšil komunitu olomouckých měšťanů do úrovně utopie.

---

Koudela, M.: Olomouc za vlády stavovského direktoria (květen-prosinec 1619). In: Ročenka Státního okresního archivu v Olomouci 9 (28). Olomouc 2001. s. 70-87.

Koudela, M.: Olomouc za vlády Fridricha Falckého. In: Ročenka Státního okresního archivu v Olomouci 10 (29). Olomouc 2002. s. 63-80.

<sup>139</sup> Do 10.března 1645 byla Olomouc obležena celkem 5x – 15.července 1642, 3.října 1642, 11.června 1643 a 8.října 1643 započalo obléhání čtvrté. Uvedený rok byl zřejmě pro obyvatele pevnosti nejhorší. Panovala neskutečná drahota, byl nedostatek základních potravin a jídla vůbec. Jako „dar z nebes,“ označuje Ecker i tu skutečnost, že 11.března 1645 byla vpuštěna voda a mohlo se opět mlít. Poslední obležení trvalo nepřetržitě téměř rok (bez 59 dní).

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1983. Olomouc 1984. s. 173-177.

<sup>140</sup> Nejblíže k vítězství měla císařská strana 20. září 1644. Do pevnosti se za přispění bernardinského mnicha Petra Pumera tajně dostalo 1100 vojáků. Kvůli velitelské nerozhodnosti, později tak uznávaného Louis Raduit de Souches, a promarnění momentu překvapení, byli švédskými oddíly pobiti (hlášeno 174 padlých) a vytlačeni.

<sup>141</sup> Po sjednání Osnabrückerého míru nastal klid zbraní, trvalo však ještě 20 měsíců než byla Olomouc „svobodná“. Od 1.ledna 1649 byla švédské posádce vyplácena kontribuce 5000 zlatých měsíčně. Největší finanční injekci obdrželi Švédové až těsně před svým odchodem, jednalo se o 70 000 říšských tolarů. Po této radostné události se Ecker pomalu odmlčí. Uvádí ještě 4 události, jeho posledním zápisem je zmínka o přesunu císařských vojsk do Polska (reakce na Švédský útok roku 1655) roku 1656, tímto definitivně končí svou kroniku.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1983. Olomouc 1984. s. 178-179.

<sup>142</sup> Miller, J.: Snový svět idejí a syrovost skutečnosti: městská historiografie raného novověku jako utopie. In: ČČH, roč. 106, č. 2, 2008, s. 261-262.

Byť jen sebemenší odchylka působí rozvrat ve společenství, nesourodé prvky se tedy musí neprodleně odstranit, čímž se obnoví harmonický tok dějů lpící na tradicích a kolektivistické základně. Zejména v otázkách konfesijních však cítíme, že i pro kronikáře bylo důležité, aby obec fungovala na společných a pevných základech. Každý moment, jenž mohl přinést rozklad, je připomenut s patřičným důrazem a řádně okomentován.

Olomoucká souhrnná kronika je rovněž více realistickým zdrojem informací než umělecký text a počín Eckbergerův. Autoři se nesnažili zviditelnit a zanechat budoucím pokolením vlastní odkaz, pouze zaznamenávali skutečnosti, někdy je dávali do souvislostí a poté následně hodnotili. Eckberger, i přes nespornou snahu zlepšit informovanost o dění v Olomouci, měl přece jen spisovatelské ambice. Jeho vzdělání a kariéerní dráha ho přímo předurčovala, aby vystoupil ze stínu ostatních a zanechal nějaký adekvátní odkaz. Pokud Eckberger kriticky přistupuje k určitým tématům, jeho motivací bylo ukázat na nešvary ve společnosti a jejich původce pravdivě pojmenovat. Jak hluboká však byla osobní nevraživost k jistým lidem a institucím, však zůstává nezodpovězenou otázkou. Kdežto například Středovský cíleně a s odstrašujícím záměrem popisuje dění související s protestantskou církví (luterány), jejich zvyklostmi a náboženskými odlišnostmi. Čtenáře jasně směřuje na „stranu historickou“, léty prověřenou a jedinou schopnou udržet zažitý systém. Nastiňuje svět, kde bez jednoty a harmonie vládne lež a chaos!

V porovnání s Pamětmi rodinnými a veřejnými Augustina Hobla, Davida Hobla, Augustina Hubla, Pavla Hubla a Tobiáše Häntschela<sup>143</sup> se autoři snaží každou událost přesně datovat (ne vždy se jim to však zdařilo). Lze ovšem také nalézt společný rys obou „pamětních knih“. Jedná se o poměrně významnou shodu při hodnocení konfliktů vyvolaných konfesijní nesourodostí obyvatel. Jak autoři Souhrnné kroniky, tak i Hobelovi považují narušení vnitřní jednoty města za nepřijatelný a velice nebezpečný moment, jenž musí být urychleně odstraněn, jelikož ohrožuje samotný pilíř existence městské komunity v raném novověku – řád<sup>144</sup>.

---

<sup>143</sup> Augustin Hobel ve svém syrovém výčtu narozených a zemřelých příbuzných neuvádí přesnou dataci. Spokojí se s konstatováním: „Dcera Magdaléna se dožila asi čtvrt roku“. „Po zhruba půl roce zemřela dcera Barbara“.

SOKA Olomouc, Fond Archiv města Olomouce, M 1-1 Knihy, inv. č. 5697, sig. 35.

Spáčilová, L.: Chronik der Olmützer Bürgerfamilie Hobel (1530-1629): ein Beitrag zur Geschichte des Frühneuhochdeutschen in Olmütz. Olomouc 2005. s. 18, 87.

Spáčilová, L.: Kronika olomoucké měšťanské rodiny Hoblových. In: Ročenka Státního okresního archivu v Olomouci 8 (27). Olomouc 2002. s. 151-154.

<sup>144</sup> Mám na mysli odstavec (paragraf) 22. Z textu nevybočuje jen svým obsahem a přímo alarmujícím vyzněním, nýbrž i svou rozsáhlostí. Jedná se o nejdlejší souvislou pasáž celé kroniky. Pravidelné zápisky o rutinních procesech (zejména četná narození a úmrtí zaujímají podstatnou část ostatního textu) byly nahrazeny výstražným připomenutím, které mělo být poučením pro další pokolení. Jako by chtělo sdělit: „Rozvracet komunitu si nedáme!“.

Spáčilová, L.: Chronik der Olmützer Bürgerfamilie Hobel (1530-1629): ein Beitrag zur Geschichte des Frühneuhochdeutschen in Olmütz. Olomouc 2005. s. 90-91.

V žádném sledovaném díle (pravidelné opakování událostí najdeme u Bürgerfamilie Hobel) nejsou záznamy o obnovení městské rady výchozím ani určujícím bodem. Čas nebyl vnímán cyklicky<sup>145</sup>, chronologie podléhala spíše vnějším vlivům, a to zejména významným „dějinetvorným“ událostem.

---

<sup>145</sup> Miller, J.: Snový svět idejí a syrovost skutečnosti: městská historiografie raného novověku jako utopie. In: ČČH, roč. 106, č. 2, 2008, s. 271-272.

Tab. IV <sup>146</sup> (1432-1638)	A	AB	AC	AD	B	BD	C	D
<b>Světové dějiny</b>	1432 1436 1440 1447 1453 1459 1459 1462 1490 1525 1529 1530 1541 1555 1562° 1565 1566 1587 1589	1503 1521 1527 1546	1627* 1627* 1634 1637		1506 1516 1519 1519 1519 1521 1526 1526 1526 1529 1529 1529 1529 1529 1529 1529 1529 1529 1529 1529 1529 1530 1530 1530 1530 1531 1542 1542 1543 1543 1544 1545 1545 1546 1546 1547 1547 1547 1547 1547 1548 1551 1551 1552° 1552 1552 1552 1553 1553 1554 1555 1559		1618 1626	1529 1541 1541 1541 1565 1574 1594* 1596 1596 1599 1599
<b>Náboženství a víra</b>	1432 1437 1458 1522 1540 1541 1553 1554 1555 1555 1555 1563 1565 1567 1567 1569 1571 1572 1574 1575 1580 1580 1580 1581 1581 1587 1589 1589 1589 1606	1523 1553	1619 1619 1620* 1625 1636 1637	1525 1540 1575	1524 1542 1551 1553 1553 1554° 1556 1556 1557 1557 1557 1557 1557 1558 1565 1565* 1565	1538	1619 1621* 1621 1621 1621 1625 1626	1525 1526 1540 1547 1558 1558*° 1573 1576° 1591 1593 1594 1598 1598 1599 1600 1600 1600
<b>Významní v Olomouci</b>	1479 1520° 1523 1546 1563 1566 1573 1595 1596 1614	1523	1637		1515 1518 1523 1523 1527 1538 1542 1542 1553 1553 1553°		1638°	1523 1543 1577 1592 1593 1594 1594 1597 1597 1598 1599 1601
<b>Stavební činnost</b>	1444 1491 1516 1524 1525 1529 1529 1567 1576 1578 1578 1580 1581 1581 1582 1586 1586 1587 1589 1589 1589 1592	1546 1550			1548 1550 1565 1565 1565			1593 1593 1594 1594 1594 1598 1599 1599 1600 1600
<b>Přírodní katastrofy</b>	1450 1453 1492 1528 1544 1550 1565 1569 1574 1574 1575 1595	1544 1546 1546 1549	1637 1637		1531 1538 1538 1542 1544 1544 1544 1546 1546 1546 1547 1548 1549			1590 1590 1591 1594 1594 1597 1597 1597 1598 1598 1599
<b>Zločiny a tresty</b>	1522 1547 1553 1562 1573 1575 1578 1578 1578	1523 1552 1552	1627 1627 1627 1638	1566	1538 1546 1546 1547 1547 1549 1549 1549 1549 1551 1554	1527 1544	1623 1623 1626 1638	1523 1526 1526 1540 1544 1549 1559 1567 1569 1570 1598

<sup>146</sup> Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená B. Dudíkem. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1980. Olomouc 1981. s. 167-168.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1981. Olomouc 1982. s. 179-188.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1982. Olomouc 1983. s. 141-152.

Prucek, J.: Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1983. Olomouc 1984. s. 167-172.

<b>Nemoci</b>	1482 1521 1529 1584	1495		1541	1542 1552		1624	1540 1597 1598 1598 1599 1599
<b>Ceny a úroda</b>	1544 1551 1567 1569 1573 1580 1581 1587 1589 1600	1546* 1550		1571	1552 1552			1590 1591 1592 1595 1598*
<b>Majetek a daně</b>	1541 1542* 1543* 1546 1567* 1569 1587		1627 1627 1628 1629 1630* 1631 1632 1633 1634 1635 1636 1637 1638	1542	1546 1552 1553 1554 1554 1565		1621 1622 1623 1624	1544 1594
<b>Městská rada</b>	1523 1526 1549* 1578 1586 1589		1619		1526° 1534 1556		1621	1599 1600
<b>Pověry a úkazy</b>	1560 1569 1574 1575 1577	1544	1638 1638		1531			1591 1592 1596 1597
<b>Nezařazené</b>	1521 1573 1574 1575 1575 1578 1580 1587 1587 1589	1553 1553	1621 1623 1624 1627 1636 1636 1637		1558		1621 1625	1590 1593 1594 1594 1594 1594 1594 1596 1596 1597 1598 1600

### Kapitola III.: Popis pruského obležení Olomouce

Tento rukopis vznikl přímo během snah Fridrichových vojsk o dobytí hlavní říšské pohraniční pevnosti Olomouce. Jeho autorem byl měšťan, který na vlastní kůži celé obléhání zažil. Spis nese název Popis pruského obležení Olomouce (Diarium nebo gruntovní vyjádření celého obležení hraničního šancovního města Holomouc, pod řízením císařského královského generála polního hejtmana svobodného pana Marschalla, a to od V. Máje, až do konce června)<sup>147</sup> a je uložen v SOkA Olomouc ve fondu Archiv města Olomouc, Knihy.

Diarium líčí obléhání pevnosti pruským vojskem i činy a rozpoložení myslí lidí žijících v této době přímo ve městě. Autor zaznamenal události mezi 1.květnem a 2.červencem 1758.

Nejprve uvedu, o jakých událostech a jakým stylem kronikář hovoří. Podrobněji rozvedu a rozeberu zaznamenané skutečnosti prvních 3 týdnů (1.května - 22.května 1758) obsahu rukopisu. V dalším výkladu se omezím na konstatování, jak postupovalo obléhání, a uvedu nejzajímavější a nejdůležitější fakta s tímto spojená.

1.května 1758<sup>148</sup> - Jsme informováni o pohybu pruských vojsk směrem ze Slezska, přes Moravu a Olomouc, na Vídeň. Autor konstatuje, že Prusové postupovali pod velením samotného krále Fridricha Velikého. Právě 1.května měli překročit slezskou hranici u Opavy, přičemž jejich předvoj postoupil ještě hlouběji na území Moravy.

2.května<sup>149</sup> - Kronika vypráví o postupu pruské armády k blízkosti Olomouce. Z obav před příchodem Prusů, o kterých již kolují zvěsti, že pustoší a drancují okolí, prchají z města majetní, zejména duchovní, šlechta a část měšťanů. Kněžím byl dán dokonce příkaz k opuštění města, jelikož jich nebylo tolik zapotřebí.

3.května<sup>150</sup> - Pruské vojsko postoupilo ke Šternberku.

4.května<sup>151</sup> - Nepřátelská armáda byla hlášena v Litovli a Uničově. Autor uvádí, že mohla čítat na 70 000 mužů. Cílem nepřátel měla prý být Litomyšl, kde mohl získat významnou kořist a zásobit svou velkou armádu. Generál polní maršál hrabě Daun (jak je v kronice titulován) se svými 50 000 muži jej však o 2 dny předstihl. Toho dne byla uzavřena pošta. Zároveň byly u Hradské brány spatřeny první oddíly pruského vojska, a i celá armáda byla z dálky již viditelná. Velitel

<sup>147</sup> SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874.

<sup>148</sup> SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874., pag. 1.

<sup>149</sup> SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874., pag. 1.

<sup>150</sup> SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874., pag. 1-2.

<sup>151</sup> SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874., pag. 2-4.

pevnosti baron Marschall<sup>152</sup> vydal nařízení o stavu pohotovosti, do města přišlo tento i minulý den mnoho vojáků Bavorů, společně s předchozími jich mělo být 1500. Každý dům byl povinen poslat jednoho člověka na opevňovací práce, chudina a „zahálečné osoby“ byly k práci přinuceny také, odměnou jim byla průměrná denní mzda.

5.května<sup>153</sup> - Za asistence 300 vojáků byly zahájeny demolice předměstí. Do města byl z okolí nahnán hovězí i ovčí dobytek a pro výstrahu šejdířům a podobným nemravným obchodníkům byla postavena šibenice. Toho dne byly vypáleny Tršice<sup>154</sup> a Trusovice. Kronikář poznamenává, že možná tento čin nepřátelští husaři spáchali ze zlosti, nebo že došlo k nehodě a jejich původní záměr to nebyl. Osobně se autor zřejmě klonil k druhé alternativě, jelikož v další větě poznamenal, že při požáru v Trusovicích pruským husarům shořela část vybavení. Rovněž do Olšan zavítaly nepřátelské oddíly a 800 jízdních je obsadilo. Toho dne se prvně objevili pruští husaři v naprosté blízkosti pevnosti. Autor uvádí, že se 500 jezdců, přibývajících směrem od Slavonína, přiblížilo na vzdálenost pouhých 200 sáhů. Dělníky pracujícími na opevnění a „spřátelenými“ husary však byli rychle zahráni zpět. Další síly nepřítele byly spatřeny před Hradskou bránou, jednalo se o houf husarů a dragounů.

6.května<sup>155</sup> - Ve městě byl proveden soupis fošen a prken, jež by se v případě nutnosti mohly použít pro obranné účely či na opravy škod způsobených pruskými útoky.

7.května<sup>156</sup> - Další vesnice byly toho dne vypáleny a vydrancovány, jednalo se o Bohuňovice a Dubany. Kronikář upozorňuje na bezohledné, a až nelidské chování postupujících pruských vojsk. Ta se mezitím rozložila mezi Křelovem a Horkou nad Moravou, kde ihned započala s přípravami k obléhání. Odpoledne byla v Konviktu zahájena schůze komise (přítomni byli generálmajor Rochepine<sup>157</sup>, bavorský plukovník De la Rose a další 3 vojenští představitelé), jež měla za úkol nalézt kapacity a dostatečně zajistit organizaci stravování vojáků.

8.května<sup>158</sup> - Město se začalo připravovat na útok. Na mostech i uvnitř pevnosti byla vytrhávána dlažba,

---

<sup>152</sup> Ernst Dietrich baron Marschall velel pevnosti a jejím 7500 mužům.

Válka, Z.: 1758 Olomouc a Prusové. Hrdá pevnost Marie Terezie. Olomouc 2001. s. 48.

<sup>153</sup> SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874., pag. 4-5.

<sup>154</sup> Vypáleny byly ve skutečnosti Tršice, v textu jsou však pojmenovány jako Těšetice.

<sup>155</sup> SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874., pag. 5.

<sup>156</sup> SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874., pag. 5.

<sup>157</sup> Pierre Philippe Bechade de Rochepine byl odborníkem na fortifikace a technické záležitosti pevnosti. Plán přestavby, který výrazně změnil kvalitu pevnosti po katastrofě roku 1741-1742, vypracoval právě de Rochepine. Za podíl na obraně města byl císařovnou posléze povýšen do hodnosti polního podmaršálka.

Romaňák, A. – Bělina, P. – Andrlé, P.: Olomouc – Domašov 1758. Praha 1998. s. 24.

<sup>158</sup> SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874., pag. 5-6.



zároveň bylo nařízeno opravit zchátralá místa opevnění. Z Bystřice husaři dovezli 40 sudů piva, tento mok původně uvařili na objednávku Prusů. Kronikář tuto událost okomentoval posměšným tónem, bečky byly odvezeny nepřítelům přímo „pod nosem“. Od preláta Klášterního Hradiska Prusové do své pokladny požadovali 30 000 dukátů.

9.května<sup>159</sup> - Pod vedením pana Wintera mělo 500 městských dělníků za úkol srovnat cestu směrem k městskému kamenolomu. Za trest byly zapáleny Tršice, místní se provinili otevřením svých vinných sklepů, se kterými měli Prusové vlastní plány.

10.května<sup>160</sup> - Hrabě ze Sinzendorfu ustanovil komisi, která měla určit, které domy mají být srovnány se zemí.

11.května<sup>161</sup> - Pruské síly se přesunuly od Štěpánova do Uničova.

12.května<sup>162</sup> - Časně z rána zaútočili (pod sv. Kopečkem) Prusové v síle 600 pěších a 800 jezdců na předsunuté Chorvaty a husary. Tento střet probíhal až téměř do poledne, kdy nepřátelé ustoupili, přesto si celý incident nevyžádal ztráty na životech. V noci zaznamenali Chorvati z pevnosti významný úspěch. Po půlnoci neočekávaně zaútočili na nepřátelské opevnění v Chomoutově. Několik Prusů zabili, 13 z nich zajali a další zahnali. Stejného dne bylo pevnostním velitelem nařízeno, aby byli vybráni věrohodní olomoučtí obyvatelé, kteří poté byli umisťováni k městským branám. Jelikož znali zemědělce, řemeslníky i kupce z okolí, každého cizince by hned poznali a dovnitř nepustili. Avšak i ti, kteří byli označeni za důvěryhodné osoby, byli pod neustálým dozorem vybraných „hlídačů“. Po vykonání činnosti, kvůli níž do pevnosti vstupovali (např. na trh), byli za doprovodu svých hlídačů odvedeni zpět k branám z města.

13.května<sup>163</sup> - Pod trestem zastřelení bylo zakázáno při vyhlášeném poplachu pohybovat se či shromažďovat na vyvýšených místech, budovách a hradbách. Zvědavost ani statečnost nebyla totiž na místě.

14.května<sup>164</sup> - Ráno byl rozebírán kostel Panny Marie, poté co byl o den dříve o osmé hodině večerní vyhozen do povětří. Kronika upozorňuje na pruskou aktivitu (přípravu k obléhání), při níž se nepřítel choval až podezřele tiše.

---

<sup>159</sup> SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874., pag. 6.

<sup>160</sup> SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874. pag. 6.

<sup>161</sup> SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874. pag. 7.

<sup>162</sup> SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874. pag. 7.

<sup>163</sup> SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874. pag. 7.

<sup>164</sup> SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874. pag. 8.

15.května<sup>165</sup> - Pěšimi i husary byla napadena skupina 50 Chorvatů sídlících v Řepčíně, kteří se poté na příkaz svého velícího poručíka stáhli. Nepřátelský velící sbor se rozhodl prozkoumat obranyschopnost a funkčnost pevnosti. Spolu s početným armádním doprovodem se přiblížili až na 900 sáhů od pevnosti. Obránci odpověděli střelbou, která zasáhla pruského husara i s koněm. Dobře mířená střelba přinutila pozorovací sbor i s vojskem ke stažení do Neředína, s sebou si vzali své raněné a mrtvé. Obránci utrpěli jedno zranění a 2 dragouni byli zajati. Téhož dne byla vypálena další ves v okolí.

16.května<sup>166</sup> - Toho dne bylo do pevnosti nahnáno 2000ks hovězího dobytka, jež byl poté rozdělen mezi klášter Hradisko, kapitolu, město a jedince, kteří měli „zásoby masa“ přechovávat a v případě potřeby rozdělit.

17.května<sup>167</sup> - Brzy ráno dorazil do pevnosti plukovník hrabě Giannini<sup>168</sup>, ten byl do Olomouce poslán generálem polním maršálem Daunem. Společně se svým sluhou šli pěšky 13mil nepřátelským územím, než dosáhli pevnosti. Mezi Křelovem a Skrbní bylo rozloženo dělostřelectvo.

18.května<sup>169</sup> - Pruský král Fridrich Veliký se osobně zúčastnil nástupu na Tabulový vrch (v kronice označen jako kopec), kde pracovali dělníci z pevnosti. Ti byli nuceni přerušit práce a se zbraní se postavit nepříteli. Stejněho dne nařídil pevnostní velitel, aby se začalo s rozdělováním střelného prachu. Autor se zmiňuje i o skutečnosti, že komandant dbal na životy obránců a vyzval k maximální opatrnosti při manipulaci s prachem.

19.května<sup>170</sup> - Prusové opustili svůj tábor u Křelova a přemístili se přes Neředím, Tabulový vrch a Slavonín až na Novosady. Stejně noci začali Prusové něco budovat na Tabulovém vrchu, což se snažili zakrýt jiným manévrem. Současně zaútočili na pozice Chorvatů v Řepčíně a Hejčíně. Silný oddíl předcházelo 50 pěších, kteří měli předstírat zběhnutí a snažili se to dokázat hlasitým projevem. Chorvaté jim ale neuvěřili. Jakmile byli blízko, spustili nelítostnou palbu. Skupinka, která se údajně snažila zběhnout, byla téměř rozprášena, část se zachránila útekem a 10 z nich skutečně přešlo na stranu obránců pevnosti.

---

<sup>165</sup> SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874. pag. 8-9.

<sup>166</sup> SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874. pag. 9.

<sup>167</sup> SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874. pag. 9.

<sup>168</sup> V textu je jmenován jako Granini, jmenoval se však Giannini.

SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5711, sig. 1733. list 7a.

<sup>169</sup> SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874. pag. 10.

<sup>170</sup> SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874. pag. 10-11.

20.května<sup>171</sup> - Bylo patrné, že se nepřátelé opevňují po obou bocích Tabulového vrchu. Zřejmě přes noc pověsili jednoho muže, což bylo možné vidět také z pevnosti. Za nemilanským hájem Prusové začali budovat most přes řeku Moravu, prý pouhých 10 sáhů od nejbližšího novosadského domku. Odtud také odváželi mnoho fašin a potřebných věcí k obléhání. Zrána byl zapálen i Slavonín. Zdejší sedláci totiž 19.května zabili jednoho pruského husara, který se opozdil při rabování a drancování. Na pastvu byl vyveden dobytek, odňatý zdejšími obyvatelům. Na rozkaz plukovníka Gianniniho byly strženy mosty bystřický, novosadský a ještě zřejmě novomlýnský. Plukovník je dal odstranit, aby mohlo být opraveno a zdokonaleno zdejší opevnění. Autor poznamenává, že se tento nápad osvědčil a velmi pomohl při následném obléhání. Za noci byl stržen bystřický stav, na této akci se podílelo 100 Chorvatů a 40 jízdních. Zároveň dorazily zvěsti, že se ve Velké Bystřici objevili spřátelení husaři. Toho dne odpoledne (a v noci) byly z města vypovězeny osoby, které se nemohly sami zaopatřit a zbytečně by ubíraly zásoby potřebným.

21.května<sup>172</sup> - Byla zbourána brusírna a valchovna. Za úplatu 15 krejcarů na den a k tomu chléb se Prusové snažili přilákat na svou stranu osoby, které byly z pevnosti vypovězeny. Zároveň se Prusové začali opevňovat na Novosadech. Jelikož se obléhatelům nedostávalo soli, rozhodli se vyslat ženy, aby ji koupily přímo v Olomouci. Plán se jim však nezdařil, protože se dotyčné nedostaly skrz městské brány z pevnosti ven.

22.května<sup>173</sup> - Autor se zmiňuje o tom, že se výrazně rozrostly řady nepřátel. Prusové prý shromáždili 2 000 mužů z okolí a dalších 10 000<sup>174</sup> se přidalo poté, co bylo vykázáno z pevnosti. Ráno byl oběšen před Kateřinskou bránou jakýsi zběh. Téhož dne po poledni byla na Rybím rynku postavena šibenice. Obyvatelé pevnosti byli rovněž instruováni, aby započali se strháváním střech.

Během dalšího týdne ještě nezačalo skutečné bombardování a postřelování. Prusové zahájili budování první paralely, stavěli a opevňovali dělostřelecké baterie, pokračovali ve tvorbě fašin a jiných pomůcek k útoku na pevnost a postupně

---

<sup>171</sup> SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874. pag. 11-12.

<sup>172</sup> SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874. pag. 12-13.

<sup>173</sup> SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874. pag. 13.

<sup>174</sup> Kronikář si zřejmě popletl údaje. Oněch 12 000 mužů, o kterých se zmiňuje, mělo být jistě celkovou údernou silou, jež se chystalo na olomouckou pevnost zaútočit. Válka uvádí, že pod velením polního maršála Jakoba von Keitha bylo připraveno na Olomouc zaútočit 13 000 mužů.

Válka, Z.: 1758 Olomouc a Prusové. Hrdá pevnost Marie Terezie. Olomouc 2001. s. 39.

vytlačovali předsunuté síly obránců<sup>175</sup>. Rakouská armáda ovšem jen nečinně nepřihlížela. Podnikla, zejména mobilní husaři a Chorvaté, četné protiútoky<sup>176</sup>, při kterých významným způsobem narušila pruské přípravy, zajala několik Fridrichových vojáků, od nichž získávala důležité interní informace o záměrech a počínání obléhatelů, a díky vzornému vedení pevnostních elit připravila město na útok. Byly vydány vyhlášky a nařízení<sup>177</sup> omezující osobní svobodu, podnikání, uschovat či odevzdat určité suroviny apod., bez kterých by však Olomouc nemohla čelit následnému odstřelování. Důležitou se ukázala i fungující součinnost mezi armádními veliteli a správou města. Také měšťané si za svou loajalitu a poslušnost zaslouží uznání. Až na přelomu následujícího týdne, a to v pondělí 29.května, spustili Prusové z baterií u sv. Kříže první pokusnou palbu na pevnost.

Od 31.května spustili Prusové každodenní odstřelování, do města dopadalo velké množství kulí, pum a granátů. Obránci pruské dělostřelce a armádu rovněž nešetřili. Snažili se zamezovat nepříteli provádět přibližovací práce, budovat druhou rovnoběžku, stavět baterie a postřelovat pevnost. Zápisy o těchto dnech jsou vyplněny výčtem vystřelených „nábojů“ a způsobených škod na obou stranách<sup>178</sup>. Autor tendenčně zapisuje převážně úspěchy císařsko královského dělostřelectva. Pouze výjimečně věnuje pozornost úspěchům pruské artilerie, avšak vždy následuje nějaký moment, při kterém se vyznamenali obránci či jejich taktika.

Kronika uvádí, že některé dny Prusové záměrně cílili střelbu do města, nikoliv na hradby. Podlomit morálku obyvatel se jim však nezdařilo. Zčásti za to mohl fakt, že Prusové nikdy neobklíčili celou Olomouc a neodřízli ji od okolního světa. Zásobování města příliš velkým problémem nebylo, v pevnosti byly dostatečné zásoby soli, mouky, sena i alkoholických nápojů. Další vzpruhou pro obránce pevnosti bylo každé sestřelení nainstalované baterie, zničení děla či zapálení vybudovaných pozic nepřítele<sup>179</sup>. Autor nezapomíná

---

<sup>175</sup> Od Terežské brány bylo 28.května palbou odehnáno 200 dragounů a 100 husarů, stejného dne v časných ranních hodinách se Prusové pokusili vytlačit Chorvaty z Řepčína.

SOKA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874. pag. 18-19.

<sup>176</sup> Hned 23.května odpoledne se uskutečnila povedená akce obránců. Generálmajor hrabě Dražkovič společně se 130 Chorvaty zaútočil na dělníky zhotovující fašiny a koše v Černovíře. Pracující dělníky (asi 800 lidí) a jejich čtyřicetičlenný vojenský doprovod zahnal na útěk. Poté zničil velké množství věcí a materiálu (1000 fašin a 1500 košů) připraveného pro útok na pevnost. Stáhnout se ho donutily až pruské posily, na pomoc napadnutým přispěchaly 4 švadrony dragounů a švadron husarů.

SOKA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874. pag. 14-15.

<sup>177</sup> Např. 26.května bylo pověřeno 15 krajských komisařů a 4 radní, aby dohlíželi na plnění hasičských norem. Každému bylo dáno k dispozici 15-30 měšťanů se stříkačkami a byl vyčleněn určitý sektor v pevnosti. Zároveň bylo nařízeno, že každý dům ve městě musí být opatřen vodou, aby se dalo dostatečně eliminovat šíření předpokládaných požárů.

SOKA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874. pag. 17.

<sup>178</sup> SOKA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874. pag. 21-23, 30-32.

<sup>179</sup> Největšího úspěchu dosáhl dělostřelec Dvořák, okolo 18:30 dne 3.června. Vystřelil pumu, která šťastně zasáhla sklad bomb a granátů u kaple sv. Kříže. Jedním výstřelem z ravelinu č. 8 tak vyhodil do povětří

ani na jednotlivé lidské osudy a několikrát popisuje rodinné tragédie způsobené obléháním. I přes nespornou snahu obránců a zaznamenané úspěchy při opětování palby nebo zasypávání pruských podkopů však obléhatelé postupovali stále blíže<sup>180</sup>.

Pohromou pro obléhatele musela být zpráva, že 11.června<sup>181</sup> byl generálem Jahnusem u Dvorců (u Moravského Berouna) napaden konvoj 300 vozů mouky. Překvapivým útokem bylo 400 pruských vojáků usmrceno, 300 vzato do zajetí, a ke všemu navíc zabaven celý náklad. Další úspěšný výpad zaznamenali císařští 17.června<sup>182</sup>. Pod vedením jistého generála zaútočilo 300 Chorvatů a 250 jízdních z pevnosti na menší pruský tábor mezi Holicí a Bystřicí. Podařilo se jim ležení zapálit, zhruba 300 Prusů zabít a 500 zajmout, 80 mužů z řad poražených přeběhlo. Společně s rozeznáním tábora ukořistili i mnoho věcí, které posléze rozprodali na trhu v Pavlovicích.

Do pevnosti dorazil ve čtvrtek 15.června<sup>183</sup> posel maršála Dauna. I přes množství pruských opěrných bodů, hlídek a pozorovacích skupin se nepozorovaně dostal do města a poté i nazpět. Funt hovězího masa se dal pořídit za 3 a ½ krejcaru. V „denním hlášení“ z 20.června<sup>184</sup> je zaznamenáno, že pevnost i v době obležení měla dostatečné zásoby masa, másla, sádla, špeku, soli, tuzemského a „dovozového“ vína, a především piva. Stavby hovězího i ovčího dobytka byly dobré, a tak v Olomouci nouze zatím nebyla.

Neustálé útoky a bombardování města se každým dnem stupňovalo. Ve dne i v noci přilétaly do pevnosti tisíce „střel“ a střepin, které se na více místech podepsaly na stavu hradeb<sup>185</sup>. Obránci nestíhali opravovat a zacelovat díry, některé části opevnění už neproniknutelnou „bastionku“ nepřipomínaly. Rovněž pokračovaly stavby podkopů. Zmenšující se vzdálenost od hradeb dodávala pruské artilerii na průraznosti a účinnosti, přesto byla morálka obležených v Olomouci dobrá.

Pevnostní posádku posílil 22.června<sup>186</sup> generál baron Büllow s 1366 muži<sup>187</sup> včetně několika důstojníků. Dalšího dne Prusové

---

300 nepřátelským pum, poničil 12 děl, zabil 2 důstojníky a 30 mužů. Téměř 12 minut bylo prý vidět následky tohoto „ohňostroje“. Kronikář navíc poznamenává, že tento brilantní úspěch mohl být ještě větší. Pouhých 50m od místa výbuchu se totiž nacházel sklad střelného prachu, ten ovšem zůstal nepoškozen.

SOKA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874. pag. 31-32.

<sup>180</sup> Dne 7.června dokončili Prusové budování své druhé rovnoběžky (paralely), a to i přesto, že byli obránci stále ohrožováni jak střelbou, tak i výpady. Obléhatelé spojili průkopy mezi Slavonínem a Povlem.

SOKA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874. pag. 32-33.

<sup>181</sup> SOKA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874. pag. 39-40.

<sup>182</sup> SOKA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874. pag. 45-46.

<sup>183</sup> SOKA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874. pag. 43-44.

<sup>184</sup> SOKA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874. pag. 48-49.

<sup>185</sup> SOKA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874. pag. 46-47.

<sup>186</sup> SOKA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874. pag. 50-51.

<sup>187</sup> V kronice je uvedeno, že do města dorazilo jen 1300 posil.

Válka, Z.: 1758 Olomouc a Prusové. Hrdá pevnost Marie Terezie. Olomouc 2001. s. 51.

zahájili budování třetí paralely, do pevnosti přihnali městští řezníci 43 statných volů. Inženýři z pevnosti počítali s podkopovými pracemi obléhatelů, a tak se císařští minéři snažili maximálně využívat podzemních i minových chodeb, aby co nejvíce zamezili Prusům v podkopech<sup>188</sup>. Obléhatele rovněž omezovaly terénní podmínky a všudypřítomná voda, která od 25.června neumožňovala pokračovat v práci na dalších podkopech.

Cílenou střelbou na úsek v prostoru Kateřinské a Terezké brány<sup>189</sup> dosáhli Prusové toho, že se bastiony č. VII a VIII proměnily v hromadu sutin.

Pokračující obléhání zapříčinilo Prusům logistické potíže. Panovala nouze a drahota, už 8 dní dostávali koně minimální přídělý píce, a tak vojáci s netrpělivostí toužebně vyhlíželi očekávaný zásobovací konvoj ze Slezska. Naproti tomu probíhaly v pevnosti nadále trhy a do města se každým dnem dostávali nejen noví prodejci, ale i důležité vojenské depeše<sup>190</sup>.

O dalším osudu Olomouce už však bylo rozhodnuto. Očekávaný pruský konvoj na místo určení nedorazil, bitva u Guntramovic a Domašova znamenala obrat v celém pruském tažení. Olomouc nebyla dobytá, Daunovy síly se Fridrichovi nemusely postavit v polní bitvě, cesta na Vídeň se neuvolnila. Morava i nadále zůstala součástí habsburského soustátí. Dvaadvacátého června, tedy o den později, co transport vyjel z Nisy, o něm císařští byli informováni (Olomouc se o chystané akci dozvěděla 24.června). S využitím momentu překvapení, dostatečnou znalostí prostředí a terénu, s bojovou silou připravenou udeřit a s jasným cílem mohl Laudon s Žiškovičem dokonat dílo zkázy<sup>191</sup>.

Do Olomouce dorazila zpráva o rozehnutí konvoje týž den, který bylo oznámeno úmrtí papeže<sup>192</sup>. V posledních dnech obléhání byla palba na pevnost ještě silnější. Prusové se však ke zteči hradeb nechystali, chtěli jen vhodně využít střeliva. Tak blízko a přece tak daleko. Už 1.července se Prusové chystali k odchodu směrem z Křelova.

Kronikář poznamenává, jakou radost a nadšení vyvolal jejich odchod. Popisuje, co se dělo přímo ve městě, děkuje vojenským představitelům, a hlavně vyznává loajalitu k panovnickému rodu. Po 36 dnech, po kterých vedl svůj deník, bylo město osvobozeno.

---

<sup>188</sup> SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874. pag. 52-53.

<sup>189</sup> SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874. pag. 53.

<sup>190</sup> Dne 27.června přinesly ženy z Janovic čerstvou zvěřinu, drůbež, máslo i vejce. Kronika rovněž informuje o cenách různých komodit a zemědělských výrobců. I když byly ceny vyšší a zboží bylo méně, nepanovala v pevnosti potravinová krize.

SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874. pag. 55.

<sup>191</sup> Válka, Z.: 1758 Olomouc a Prusové. Hrdá pevnost Marie Terezie. Olomouc 2001. s. 55-62.

<sup>192</sup> SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874. pag. 57.

Na závěr autor uvedl podrobné statistiky obležení<sup>193</sup>. Nalezneme v nich souhrn vystřeleného materiálu, poničeného vojenského vybavení a zejména soupis lidských ztrát a obětí (Tab. IX a Tab. X). Tab. XI.<sup>194</sup>, Tab. XII.<sup>195</sup> i Tab. XIII.<sup>196</sup> uvádí srovnání s údaji pocházejícími i z jiných zdrojů.

<b>Tab. IX</b>	Vystřeleno (z města)	Vystřeleno (do města)
<i>Dělové koule</i>	58200	103533
<i>Pumy</i> <sup>197</sup>	6100	25624
<i>Kameny</i>	2700	700
<i>Smolné střely</i> <sup>198</sup>	138	
<i>Kohornské granáty</i>	18300	
<i>Puškové patrony</i> <sup>199</sup>	51664	

<b>Tab. X</b>	Zabito	Raněno	Zajato	Pohřešováno	Zběhlo
<i>Dělostřelectvo</i>	13	38			
<i>Pěchota</i>	176	505	1	55	44
<i>Jízda</i>		4	7	3	8
<i>Zákopníci</i>		1			
<i>Měšťanstvo</i>	12	13			
<i>Prusové</i>	12	281	263		462

<b>Tab. XI</b>	Zabito	Raněno	Ztraceno	Zajato (od nepř.)	Dezertovalo	Celkem
<i>Zákopníci</i>		1				1
<i>Dělostřelectvo</i>	13	38				51
<i>Pěchota</i>	176	505	55	1	44	781
<i>Jízda</i>		4	3	7	8	22
<i>Celkem</i>	189	548	58	8	52	855

<b>Tab. XII</b>	Zajato (při výpadech z pevnosti)	Raněno (Prusy opuštěno)	Přeběhlo (k císařským)	Zajato (císařskými do 4. července)
<i>Celkem</i>	138	281	462	123 (54 + 69)

<sup>193</sup> Strany (jedná se o 4) obsahující tyto informace však již nejsou číslicemi označeny.

SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874.

<sup>194</sup> Čerpá z údajů zapsaných v rukopise Popis pruského obležení města 1758 uloženém v SOkA v Olomouci pod signaturou 1733. Vzácně shodné statistické údaje však na nepaginované straně uvádí i rozebíraný rukopis Popis pruského obležení Olomouce značený signaturou 1874.

SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5711, sig. 1733. list 34b.

<sup>195</sup> Čerpá z údajů zapsaných v rukopise Popis pruského obležení města 1758 uloženém v SOkA v Olomouci pod signaturou 1733.

SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5711, sig. 1733. list 33b.

<sup>196</sup> Informace uvedené v závorce v textu uvedeny explicitně nejsou, vyčteme je až z rejstříku na konci rukopisu.

SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5717, sig. 1534.

<sup>197</sup> Jiný údaj o počtu vystřelených pum (rovných 6700) z města uvádí rukopis označený jako Popis pruského obležení města 1758 uložený v SOkA v Olomouci pod signaturou 1733.

SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5711, sig. 1733. list 33b.

<sup>198</sup> Stejný problém jako u předchozí poznámky. V kronice je naspáno, že smolných střel bylo z města vypáleno 538.

SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5711, sig. 1733. list 33b.

<sup>199</sup> Opět se vyskytuje stejný problém jako u předchozích poznámek. Ve výčtu se uvádí, že puškových patro bylo z města vypáleno 57664. Navíc je ještě připojen údaj o 472467 vystřelených jako ordinari detto.

SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5711, sig. 1733. list 33b.

Tab. XIII	Zabito	Raněno	Datum	Rejstřík
s. 102	0 (+ 0)	0 (+ 5)	31.05.	0 mrtvých a 5 zraněných
s. 107	0 (+ 2)	0 (+ 7)	01.06.	2 mrtví a 7 zraněných
s. 114	0 (+ 4)	0 (+ 20)	03.06.	4 mrtví a 20 zraněných
s. 121	5	10	05.06.	
s. 123	12	19	06.06.	
s. 125	0	3	06.06.	
s. 127	2 (+ 2)	5	07.06.	4 mrtví a 5 zraněných
s. 130	4	13	08.06.	
s. 131	4	10	09.06.	
s. 133	6	22	10.06.	
s. 137	4	23	11.06.	
s. 140	7 (+ 26)	24 (+ 36)	12.-13.06.	33 mrtvých a 60 zraněných
s. 142	8	22	13.06.	
s. 146	23	28	14.06.	
s. 148	13	31	15.06.	
s. 151	36	31	16.06.	
s. 157	4	7	17.06.	
s. 158-159	17 + 14	26 + 18	18.06.	31 mrtvých a 44 zraněných
s. 162	16	38	19.06.	
s. 165	13	45	20.06.	
s. 167	33	29	21.06.	
s. 171	19	33	22.06.	
s. 175	38	42	23.06.	
s. 178	30	52	24.06.	
s. 181-182	30 + 10	43 + 21	25.06.	40 mrtvých a 64 zraněných
s. 184	22	29	26.06.	
s. 189	21	32	27.06.	
s. 194-195	11 + 46	12 + 50	28.06.	57 mrtvých a 62 zraněných
s. 199	39	50	29.06.	
s. 207-208	74 + 4	70 + 5	30.06.	78 mrtvých a 75 zraněných
s. 212-213	111	119	01.07.	
s. 228-229	45 + 19	39 + 29	01.-02.07.	64 mrtvých a 68 zraněných
Celkem	776	1056		

Diarium lze považovat za kronikářský pramen jen z části, jedná se totiž o deník pojednávající o obležení města. Jeho autorem byl zřejmě olomoucký měšťan, avšak v deníku nenajdeme ani jednu zmínku, která by svého původce identifikovala. Pisatel líčí události chronologicky (den po dni), jak se skutečně odehrály, a komentuje je.

Je jasné, že Prusové, kteří ohrožovali osud monarchie, a vlastně i život autora samotného, budou charakterizováni jako „váleční štváči“, plenitelé či ziskuchtivé a nemilosrdné hyeny. K nepřátelskému velitelskému sboru autor zachovává odstup a patřičnou úctu.

Loajalita měšťana je typická, v první řadě vychvaluje státní zřízení a nejvyšší představitele pevnosti, kraje, země. Ubránit Olomouc za každou cenu neznamena jen přežít, nýbrž i prokázat službu císařovně. Nesetkáme se s výtkami správy města za takto těžkých časů, se strategickými nedostatky, ani se stěžováním si na „změnu klimatu“



v pevnosti. Veškeré činnosti spojené se stavem ohrožení přijímají měšťané jako výzvu, jako službu panovnickému dvoru, pro který rádi obětují osobní pohodlí i zdraví. Ochrana vlastních životů a majetku je druhořadá, hlavní říšská hraniční pevnost Olomouc představuje symbol vzdoru a síly habsburské monarchie.

Deník-kronika zaznamenává i události banálního charakteru. Každodenní život obyvatel pevnosti je sice vzhledem k důležitosti zanechání povědomí o obležení marginální, přesto se však o něm můžeme leccos dozvědět. Charakterové vady, poklesky obyvatel i zrada tu jsou líčeny jako odstrašující příklady. Většinové obyvatelstvo působí jako monolit, potlačuje osobní potřeby ve prospěch společného cíle a plně se podřizuje své úloze při obležení. I v Diariu nalézáme hodnoty typu svornost, harmonie, řád. V porovnání s ostatními kronikami je konfesijní příslušnost nedůležitým faktorem. Obránci vyznávají oficiální víru, jež je dalším tmelícím prvkem a zároveň jim dodává sílu.

## Kapitola IV.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778-1829

Kroniku Josefa Leitmetzera lze nalézt ve Státním Okresním Archivu v Olomouci ve fondu Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy<sup>200</sup> – původní název rukopisu je Augenzeugliche Begebenheiten in der königlichen Hauptstadt und Gränzfestung Olmütz<sup>201</sup>. Nejedná se o klasickou kroniku, popisované události v ní nejsou řazeny chronologicky, někdy se dokonce jedná jen o domněnky autora. Je sporné, zda lze mluvit o kronice, soukromých zápiscích, pamětní knize či o souboru osobních poznatků a zkušeností Josefa Leitmetzera. Rukopis zřejmě nechal opsat profesionálním písařem, autorské stopy však tato verze neskryje, obsahuje totiž cenné Leitmetzerovy poznámky<sup>202</sup>.

Olomoucký měšťan Josef Leitmetzer se narodil v dolnorakouském Steinu roku 1757<sup>203</sup>. V útlém věku zemřeli oba jeho rodiče, a to již do roku 1769. Vyučil se sedlářskému řemeslu a jako tovaryš se vydal do světa. Ihned po příjezdu do Olomouce, kde pobýval po celý další život a kde 23.června 1833<sup>204</sup> zemřel, začal vést své soukromé „kronikářské“ zápisky. Již po několika letech pobytu v Olomouci se zmohl na koupi vlastního domu, jednalo se o nemovitost (dům s označením čísla popisného 465) nalézající se na rohu dnešních ulic 28.října a Úzké<sup>205</sup>. Je až s podivem, jak málo informací se v jeho kronice přelomu 18. a 19. věku dozvídáme o domácím zázemí a rodině vůbec. Pouze na jednom místě odkazuje, že měl manželku a děti<sup>206</sup>. Musel to být šikovný řemeslník a průbojný člověk, po velmi krátké době strávené v Olomouci (a v mladém věku) se totiž stal mistrem olomouckého cechu sedlářského<sup>207</sup>.

Josef Leitmetzer však nebyl jen významným (na mnoha místech kroniky přímo reprezentativním) členem sedlářského cechu. K jeho dalším pracovním vytížením neodmyslitelně patřily činnosti spojené s vařením a distribucí piva ve městě. Koupě domu čp. 465 Josefa Leitmetzera předurčila i pro „podnikatelskou kariéru“. Coby majitel právovárečného domu si zabezpečil důležitý a vítaný vedlejší příjem. Jako svědomitý a podnikavý měšťan se projevil i při působení

---

<sup>200</sup> Viz pozn. 27.

SOKA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5718, sig. 1536.

<sup>201</sup> Pucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 82.

<sup>202</sup> Je teoreticky možné, že rukopis by písaři i nadiktován.

Pucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 82-83.

<sup>203</sup> Pucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 4.

<sup>204</sup> Pucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 5.

<sup>205</sup> Pucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 5.

<sup>206</sup> Ze zápisu není zřejmé, jak se jmenovali, jakého věku se dožili či jaké bylo jejich profesní zařazení. Nedozvíme se ani, kolik dětí Leitmetzer zplodil.

Pucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 38-39.

<sup>207</sup> Pucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 5-6.

ve výboru měšťanského pivovaru, v jehož čele dokonce 12 roků stál<sup>208</sup>.

Nebyla by to však úplná Leitmetzerova profesní charakteristika. Nesmíme zapomenout na jeho činnost v měšťanském ozbrojeném sboru. Prokázanou loajalitou, schopnostmi i mecenášskou iniciativou (nemalým finančním obnosem přispěl i do fondu mající za úkol zřídit v Olomouci pohřební ústav<sup>209</sup>) se přes počáteční post řadového člena, později kaprála a poručíka, mohl na sklonku svého života honosit i hodností kapitána měšťanského ozbrojeného sboru<sup>210</sup>.

### **Kronikářova předmluva:**

Již ve své předmluvě Josef Leitmetzer podléhá stereotypům vyprávění, které můžeme naleznout i v mnoho jiných vyprávěcích pramenech oné doby. Vyjádření harmonie, optimistického náhledu na soužití a svornost měšťanů<sup>211</sup> či všeobecná úcta ke stejným hodnotám patřily k nejctěnějším vlastnostem tehdejších obyvatel (na dalších místech kroniky však můžeme nalézt i kritiku chování obyvatelstva<sup>212</sup>). Pochvalu olomouckým měšťanům za vzorné pečování o své město vyjadřuje Leitmetzer zcela otevřeně. Popisuje iniciativu jednotlivců i kolektivů ke zkrášlení veřejných míst, zbudování a zavádění nejrůznějších inovací (opravy orloje, pořízení pouličního osvětlení, výsadba stromů či provoz lázní<sup>213</sup>). Velmi příznačná je i pasáž o vzorném chování olomouckých obyvatel za napoleonských válek. Uspořádali sbírku a z vlastních úspor vybrali úctyhodných 6352 rýnských zlatých<sup>214</sup> na výdaje s válkou spojenými.

Text, pro čtenáře zvyklého na poměry ve městech 21.století, někdy působí až příliš růžově, avšak tehdejší úzus líčení byl prostě jiný. Dále je nutno vyzvednout snahu autora zanechat dalším generacím zápisky o událostech týkajících

---

<sup>208</sup> Ve výboru měšťanského pivovaru působil celkem 27 let (7x zvolen). Jako ukázkou svých zásluh uvádí roční podíly právovárečných měšťanů, které se postupně zvyšovaly. Roku 1813, tehdy byl Josef Leitmetzer poprvé zvolen do výboru, činily 55 zlatých, o tři léta později dosahovaly 100 zlatých, a vůbec nejvíce bylo vyplaceno 342 zlatých za rok 1825.

Prucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 6-7, 62-63.

<sup>209</sup> Fond na zřízení pohřebního ústavu vznikl roku 1808. Josef Leitmetzer byl společně s Františkem Langerem největším prvotním přispěvatelem. Za krátký čas se podařilo nastřádat asi 6000 rýnských zlatých, za které se pořídilo nejnútnejší vybavení i zaplacení vyhrazeného prostoru pro nebožtíky.

Prucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 9, 42-43.

<sup>210</sup> Prucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 8.

<sup>211</sup> Prucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 12.

<sup>212</sup> Prucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 15.

<sup>213</sup> Prucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 28-29.

<sup>214</sup> Nebyl to však dar ojedinelý. Leitmetzer uvádí i věnování 50 ručnic od měšťanského ozbrojeného sboru či postavení několika můžu do pole s náležitou výzbrojí, výstrojí i žoldem. Ani samotný kronikář nezůstal zahanben a roku 1800 na své náklady zprostředkoval vybavení jednoho mladíka do války.

Prucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 35.

Prucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 35.

se Olomouce<sup>215</sup>, i když je jasné, že vedlejší jeho motivací bylo uchovat v paměti i své jméno.

## I. kapitola:

První závažné téma, jež zmiňuje Josef Leitmetzer, se váže ke špatné ekonomické situaci habsburské monarchie v době napoleonských válek. Poprvé slyšíme o negativním hodnocení povah olomouckých měšťanů, tolik opěvovaný řád, soulad a harmonie v oněch časech málem vymizel. Zavedení povinné válečné daně<sup>216</sup> nechává bez komentáře, ale z textu cítíme, že tyto odvody byly dosti finančně nákladné. Kronikář uvádí velmi zajímavé údaje týkající se obchodních aktivit města. V Olomouci prý bylo 28 domů<sup>217</sup> nadaných právem šenkovat víno<sup>218</sup>, v těžkých časech po státním bankrotu však „fungovala“ jen necelá čtvrtina! V celé pevnosti fungovala pouze jedna kavárna rozkládající se v Salmově paláci<sup>219</sup> (dnešní Horním náměstí).

Ještě horší depresi zažili formané, kováři, koláři a podobné profese. Podle informací, které nám Leitmetzer (mistr sedlářského cechu) zanechal, doplatili řemeslníci nejen na proměnlivou politickou situaci, ale i na stále se zvyšující počet mistrů a tovaryšů přicházejících z různých končin. V dobách před státním bankrotem měl mít Leitmetzer roční příjem (ze své primární profese) kolem 6000 rakouských zlatých<sup>220</sup>. Konkurencí ze strany židovských obchodníků<sup>221</sup> Olomouc trpěla jen částečně (podomní obchod však zisky olomouckým měšťanům krátil), i když si na jejich aktivitu Leitmetzer na několika místech své kroniky stěžuje. Zároveň však uvádí, že přes noc ve městě pobývat nesměli, zdržovat

---

<sup>215</sup> Pucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 13-14.

<sup>216</sup> Původně byla stanovena ve výši 1 zlatého od komínu, roku 1811 však byla zvýšena na 20 zlatých pro majitele domů a 40 krejcarů pro nájemníky.

Pucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 37.

<sup>217</sup> Jak se počet domů měnil během staletí výmluvně ukazuje následující statistika. Fakta čerpá z dopisu Jana Jakardovského ze Sudic adresovaný císaři Ferdinandovi III. Císařský komisař v něm běduje nad stavem Olomouce bezprostředně po ukončení švédské okupace roku 1650. Měšťanských (623), duchovenských a šlechtických domů (77) prý bylo před vstupem švédských vojsk rovných 700, po odchodu však bylo obýváno jen 168 z nich (z toho 23 šlechtických + duchovenských a 145 měšťanských). Pokles počtu obyvatel byl ještě markantnější, údaje pro rok 1640 zahrnují téměř 30 000 (poněkud nadsazená hodnota), roku 1650 Jakardovský ze Sudic uvádí pouhých 1675 obyvatel.

Holinková, J.: Měšťanská kultura v předbělohorské Olomouci. In: Opera Historica I. Editio Universitatis Bohemiae meridionalis 1991. Kultura každodenního života českých a moravských měst v předbělohorské době. České Budějovice 1991. s. 165.

<sup>218</sup> Pucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 15.

<sup>219</sup> Otevřel si ji jistý měšťan Stabel a ze zápisků vyplývá, že se zanedlouho stala vyhledávanou destinací místní smetánky. Leitmetzer pochvalně uznává kvalitu nabízených služeb, ať už se jednalo o občerstvení, distribuci novin či možnost hraní biliáru.

Pucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 63.

<sup>220</sup> Pucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 16-17.

<sup>221</sup> Roku 1828 (předtím jen epizodně během roku 1825) povolila městská rada Židům provozovat prodej ve stáncích v Bernardinské (dnešní Slovenské) ulici. Je až zarážející, že zdejší Židé směli podnikat i v lihovarnickém průmyslu. Leitmetzer jízlivě poznamenává, že nebylo málo obyvatel pevnosti, kteří místo návštěvy právozárečných měšťanských domů zavítali pro „občerstvení“ k Židům.

Pucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 61,70.

se mohli pouze na Nové Ulici a při vstupu do města byli povinni řádně zaplatit<sup>222</sup>.

Dozvídáme se i o „vnitřní přestavbě města“. Olomouc jakožto vojenská pevnost ztratila mnoho ze své exkluzivity (povýšení biskupství na arcibiskupství nemohlo vše vynahradiť). Už zmiňované hromadné rušení a zavírání kostelů a klášterů, odchod značné části šlechtických rodin a v neposlední řadě i přeložení univerzity<sup>223</sup> způsobilo nejen mocenský úpadek Olomouce, ale i výrazné ekonomické oslabení.

Olomouc díky své geografické poloze a relativní blízkosti k Vídni sehrála důležitou roli i na poli státnickém. Napoleonova iniciativa, vyvrcholivše slavnou bitvou Tří císařů počátkem prosince 1805 u Austerlitzu, donutila císařský dvůr narychlo opustit Vídeň. František I. se společně se svým doprovodem a nejvyššími státními úřady (včetně válečné rady<sup>224</sup>) uchýlil právě do Olomouce. I ruský car Alexandr I.<sup>225</sup>, spěchající v čele čtrnáctitisícové armády<sup>226</sup> na pomoc rakouskému panovníkovi, byl v Olomouci několik dní ubytován, jeho vojska byla rozložena jen v pár kilometrech vzdálených Olšanech<sup>227</sup>. I přes vítězné francouzské tažení olomoucká pevnost zůstala v rukou císařských, ofenzíva proti pevnosti zahájena nebyla<sup>228</sup>, v blízkosti Olomouce se objevilo pouze diplomatické poselstvo. Dalšími významnými osobami, které v této době navštívili Olomouc a o kterých se Josef Leitmetzer zmiňuje, byli císař Josef II., pruský král Fridrich Vilém III., generálové Suvorov, Korsakov a Lafayette, princové Karel, Jan, Rudolf, Ferdinand, Jan Rudolf a František či princezna Pavlovna<sup>229</sup>.

## II. kapitola:

Josef II. navštívil Olomouc třikrát, Leitmetzer zaznamenal jeho návštěvu roku 1785, avšak mylně uvedl smysl a cíl jeho cesty<sup>230</sup>. (Rušení kostelů a klášterů<sup>231</sup> věnuje Josef Leitmetzer výraznou pozornost a na několika místech se nevyhne ani kritice císařských nařízení, přesto se snaží vylíčit

<sup>222</sup> Pucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 17.

<sup>223</sup> Univerzita přesídlila v říjnu 1778 do Brna.

Pucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 26-27.

<sup>224</sup> Pucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 29.

<sup>225</sup> Olomouc podle Leitmetzera navštívil ještě během cesty do Vídně, přesné datum v kronice nenajdeme.

Pucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 38.

<sup>226</sup> Pucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 29.

<sup>227</sup> Pucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 30.

<sup>228</sup> Pucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 30.

<sup>229</sup> Fridrich Vilém III. se v Olomouci objevil v průběhu jednání Vídeňského kongresu. Generalissimus Suvorov nocoval v Olomouci v březnu roku 1799. Poté pokračoval až do Itálie, kde sklídl největší úspěchy své vojevůdcovské kariéry, zejména v bitvě u Marenga. Leitmetzer, jenž mu osobně opravoval kočár, vzpomíná na jeho velkorysost a štědrost. V červnu téhož roku pobýval v Olomouci i ruský kníže Korsakov, kterého s armádou po porážkách ve Švýcarsku zachránil právě Suvorov. Princezna Pavlovna se při cestě na zásnuby s uherským paladínem v Olomouci zastavila roku 1806.

Pucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 31-35, 38.

<sup>230</sup> Pucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 31.

<sup>231</sup> Pucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 18-26.

habsburský dům v co nejružovějších barvách - velmi hezky lze charakterizovat oddanost a loajalitu olomouckých měšťanů na straně jedné a uznání prokázaných služeb ze strany panovnické na příkladu každoročních oslav Dne osvobození<sup>232</sup>.) Událostí samou o sobě byl pobyt generála Lafayettea. Tři a půl roku<sup>233</sup> strávil v Olomouci legendární francouzský „revolucionář nového režimu“. Zpočátku bylo jeho věznění jen formou domácího vězení (podobný prvek má obsahovat připravovaná reforma právního řádu České republiky), a to až do doby jeho neúspěšného pokusu o útěk<sup>234</sup>, poté se však změnilo v těžký žalář.

V Leitmetzerově výkladu můžeme nalézt i zmínku o předních představitelích města. Mezi nejvýznamnější zařazuje druhého pevnostního velitele (po ukončení obléhání) svobodného pána Hyacinta von Brettona<sup>235</sup>. Jako pamětník a přímý, vysoce postavený vojenský hodnostář slavné obrany města roku 1758 byl vysoce ceněn všemi obyvateli Olomouce. Jeho ctnosti, přívětivost a laskavá povaha, z něj učinily oblíbeného komandanta. A i další pevnostní velitel, baron von Felseis, byl podle Leitmetzerových zápisků u obyvatel oblíben. Při příležitosti výročí 50 let věrných služeb<sup>236</sup> monarchii byl baron vyznamenán a do Olomouce se pro tuto příležitost sjelo mnoho význačných vojenských hodnostářů. O arcivévodovi Janu Rudolfovi<sup>237</sup> píše Leitmetzer jen v superlativech.

---

<sup>232</sup> Konaly se 2.července nebo nejbližší neděli po začátku měsíce (známé i jako císařské slavnosti). Připomínaly neúspěšné obléhání Olomouce Prusy roku 1758. Marie Terezie poté městu udělila řadu výsad a privilegií.

Prucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 43, 46-47, 72.

<sup>233</sup> Konkrétně od května 1794 do října 1797. Po uzavření campoformijského míru byl propuštěn a odjel domů i se svou rodinou, která za ním do Olomouce v průběhu věznění přicestovala. Veškeré události spojené se svým nedobrovolným pobytům v pevnosti poté popsal ve frankfurtském tisku.

Prucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 39.

<sup>234</sup> Dne 8.listopadu vyjel generál s jediným strážným na každodenní vyjížďku z města, Hradskou bránou opustil pevnost a přes Chválkovice směřovali k Samotiškám. Trasa nebyla „vězniteli“ předem určována, a proto vyhovovala připravovanému útěku. Jeho komplicové se v Olomouci ubytovali o nějaký čas dříve a pečlivě připravili scénář úniku. Lafayette vystoupil z kočáru, předstíraje konání tělesné potřeby, obratně nasedl na koně, kterého kolem vedl jeden z iniciátorů útěku. Než se strážný stačil vzpamatovat, generál uháněl směrem ke Šternberku. Nebýt chybného orientačního smyslu jednoho z Lafayetteových kompliců, který špatně odbočil cestou ze Šternberka, mohl plán i vyjít. Čekáním na kočár, jenž ho měl dopravit do bezpečí, však mladý důstojník promeškal moment překvapení. Státní orgány ho ještě týž den dopadly a eskortovaly společně s jeho kumpány zpět do Olomouce.

Prucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 39-41.

Prucek, J.: K internaci J. M. P. Lafayettea v Olomouci. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1986. Olomouc 1987. s. 197-203.

<sup>235</sup> Zemřel 24.března 1779. Na státní náklady mu byl vystrojen okázalý pohřeb a obyvatelé Olomouc mu na poslední cestě prokázali úctu. Jeho pomník, ostatky i maršálské insignie byly v Leitmetzerově době vystaveny v kostele sv. Mořice.

Prucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 45-46.

Fiala, J.: Polní podmaršálek Klaudius Hyacint svobodný pán Bretton (6.1. 1697 – 24.3. 1779). In: Ročenka Státního okresního archivu v Olomouci 7 (26). Olomouc 1999. s. 128-134.

<sup>236</sup> Na svátek Petra a Pavla roku 1826, těsně před červencovým Dnem osvobození.

Prucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 72.

<sup>237</sup> Jako nejmladší syn císaře Leopolda II. byl předurčen pro vojenskou dráhu. I přesto, že dosáhl hodnosti generálního polního strážmistra, se dobrovolně vzdal dalšího možného postupu a přesedlal na duchovní kariéru. Roku 1805 se ujal funkce kanovníka olomoucké kapituly. Po úmrtí arcibiskupa hraběte Tadeáše von Trautmannsdorfa (4.června 1819) se stal metropolitou moravským a obratem byl jmenován kardinálem.

Přisuzuje mu významný podíl na povýšení lycea na univerzitu, rozvoji manufakturní výroby vlněného exportního zboží, na založení i péči o olomoucké sady a k přispění zbudování městského divadla<sup>238</sup>.

### III. kapitola:

Leitmetzer přináší neocenitelný soupis cen vybraných potravin a nápojů<sup>239</sup> a jejich mnohonásobné zvýšení způsobené válečnými výdaji v dobách napoleonských válek.

Dosti podrobně líčí zavádění a podstatu nových nařízení, prosazených za vlády Josefa II., týkajících se požárů ve městech. Nové normy byly revoluční ve své komplexnosti, zaměřovaly se jak na prevenci vzniku požárů a způsobů upozornění obyvatelstva, tak i na pokyny k vlastnímu hašení a k minimalizaci případných škod<sup>240</sup>. Kronikář se pochvalně vyjadřuje i k přístupu měšťanů a přímo zdůrazňuje jejich toleranci při respektování přísných zásad bezpečnosti, díky nimž byla Olomouc ušetřena zkázonosným ohňům známým z minulosti.

Kronikářovu pozornost zaujaly i negativní rysy ve společnosti. V naší době bychom jednu část Leitmetzerových poznámek nazvali příznačně černou kronikou<sup>241</sup>. Líčí tu ucpání městské odtokové soustavy a následné svalování odpovědnosti jednoho na druhého, hádku a následnou vraždu majitele domu Patályho opilým vojákem kvůli odepření vstupu v pozdních nočních hodinách do své nemovitosti, zabití číšníka od Goliáše svým sokem, nešťastnou událost v kostele sv. Mořice, při níž přišel o život místní pokrývač při pádu z lešení

---

V kronice je popisován jako vzdělaný člověk, příjemný společník, milovník hudby a blízký přítel Beethovenův. Symbolem oddanosti olomoucké pevnosti bylo i přání, aby mu bylo po smrti vyňato srdce, které zůstane v Olomouci, i když bude pohřben v rodinné hrobce ve Vídni.

Prucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 75-78.

<sup>238</sup> Ve městě dlouho nebyla důstojná scéna pro divadelní vystoupení. Stavební komise svým rozhodnutím z roku 1815 určila, že původní dům pevnostního velitele, stojící na Horním náměstí, bude z veřejných nákladů přestavěn na divadlo. Než byla přestavba dokončena, sloužily pro divadelní účely masné krámy, původně renesanční stavba z roku 1586, ke které bylo posléze přistavěno patro. Celá renovace trvala přibližně 21 měsíců a investice se vyšplhaly přes 75 tisíc zlatých. Konečně 4. října 1830 byla budova připravená k svému účelu.

Prucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 79-80.

Holinková, J.: Měšťanská kultura v předbělohorské Olomouci. In: Opera Historica I. Editio Universitatis Bohemiae meridionalis 1991. Kultura každodenního života českých a moravských měst v předbělohorské době. České Budějovice 1991. s. 176.

<sup>239</sup> Např. funt (cca 400g) hovězího masa se během let zdražil z 1 a ½ krejcaru (1778), přes 4 krejčary (1799) až na 30 krejcarů v bankocetlích (1810). Máz (asi 1500ml) vína se prodával za 7 krejcarů (1778), poté (1799) stál 10 krejcarů a jeho cena dokonce stoupla až na 4 zlatky v bankocetlích (1810). Ceny v době kronikářova příjezdu do Olomouce byly podle jeho slov mírné až nízké. Kachna se dala pořídit za 6, husa za 15 krejcarů, sáh (cca 7m) tvrdého dřeva za 2 zlaté či měřice (asi 60l) žita za zlatý a 15 krejcarů.

Prucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 56.

<sup>240</sup> V kronice najdeme přesné a podrobné instrukce. Mezi zásadní patří zákaz stavění domů ze dřeva a pokrývání střech došky, nutné stržení dřevěných komínů, zákaz manipulace s otevřeným ohněm ve stodolách a podobných hospodářských budovách, povinnost vybavit měšťanský dům bečkou s vodou a pořídit dostatek hasicích nádob či přísné trestání rabování a podobných hanebností v „době ohrožení“. I díky těmto vyhláškám bylo v Olomouci zabráněno šíření několika nebezpečných požárů v centru pevnosti.

Prucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 57-59.

<sup>241</sup> Prucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 66-69.

či několik sebevražd zapříčiněných nešťastnou a neopětovanou láskou.

Najdeme tu i zmínku o osudech vesnic a statků konfiskovaných po zrušení klášterů (např. Dolany, Kožušany, Jívová, Vrbátky, Toveř, Konice). Veřejná dražba proběhla na olomoucké radnici 16.března 1825, většinu osad vydražil hrabě Filip Saint Genois d'Anneaucourt<sup>242</sup>.

Jak už bylo výše napsáno, původní univerzita měla nové sídlo v Brně, avšak za cca 50 let měla Olomouc jinou. Stalo se to díky povýšení tamního lycea<sup>243</sup>. Na úplný závěr svých pamětí Josef Leitmetzer připojuje zmínky o nejnovějších událostech spojených s Olomoucí. Kvůli jeho zhoršujícímu se zdravotnímu stavu a pokročilému věku končí vyprávění přelomem roku 1829/1830.

Tento narativní pramen, díky nedávnému vydání se stal jedním z nejdostupnějších pro poznání historie našeho města, není zachycen očima intelektuální veličiny, ani „domorodcem“ vzešlým z nějakého starobylého moravského rodu, je totiž zprostředkován „rakouským přistěhovalcem“, zároveň oddaným měšťanem a zkušeným pozorovatelem. I z množství zaznamenaných skutečností vyplývá, jak kvalitní odkaz budoucnosti v něm Leitmetzer zachoval.

Autor si vlastní píli vybudoval (prakticky z ničeho) uznávanou pozici ve městě a náležitě se podle toho choval, jeho příklad byl jistě hodný následování. Z textu vyplývá, že vyznával hodnoty, které sdíleli téměř všichni soudobí měšťané.

Snad nejvíce ze všech zkoumaných děl podléhá právě Leitmetzer stereotypům písemnictví své doby. Svět líčený jeho očima je dnešnímu čtenáři sice nevěrohodný, přesto zajímavý. Komunitní soužití měšťanů, jejich vzájemná úcta, oddanost k městu i monarchii a zejména harmonické vyznění bytí jsou pozitivními hodnotami, které v moderním uspěchaném světě téměř vymizely.

Jestliže jsou v textu zmiňovány převratné události (napoleonská tažení apod.), nemají za cíl jen čtenáře informovat, nýbrž i poukázat na jejich špatnost a rozvratný potenciál pro celou společnost. Základ fungování světa hledá Leitmetzer především ve výchově k „údržbě“ a prosazování stávajícího systému, uznávání společných tradic i zvyklostí, jež co možná nejvíce sbližují společenství, a také ve víře v dobrosrdečnost a moudrost panovnických rodů.

---

<sup>242</sup> Zámožný šlechtic, pocházející ze starobylého nizozemského rodu, tržící rozsáhlé pozemky ve Slezsku i na Moravě. Pro velice obtížně vyslovitelné jméno mu bylo říkáno hrabě Sanšulián nebo Ženzula.

Prucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 69-70.

<sup>243</sup> Dostala jméno Františkova univerzita, dekretem z 11.března 1827 bylo oficiálně umožněno promovat za doktory (mimo lékařských oborů).

Prucek, J.: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778–1829. Olomouc 2001. s. 73-74.



## Kapitola V.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce od Jana Alexia Eckbergera

Dílo Jana Alexia Eckbergera, v originále nesoucí název Charakteristische Beyträge zur Kenntniss der Hauptstadt und Gränzfestung Olmütz Von Johann Alexius Eckberger, je velkým počinem pro pochopení života v olomoucké pevnosti prizmatem intelektuála, zcestovalého a znalého muže, i pokrokového myslitele. K tisku bylo přichystáno, jak se můžeme přímo ze spisu dovědět, v září roku 1787<sup>244</sup> a o rok později v dubnu připraveno k vydání<sup>245</sup>.

O životě autora toho víme jen poskrovnu. Jak trojice autorů<sup>246</sup>, jež zpřístupnila Eckbergerovo dílo širšímu okruhu čtenářů - zejména Vladimír Spáčil podstoupil mravenčí práci při hledání zmínky o „životě a skutcích“ Jana Alexia Eckbergera v moravských i vídeňských archivech, tak i recenzent Jaroslav Pánek se shodují v názoru, že Eckberger je pouze kryptoným<sup>247</sup>. Z rozboru textu vyplývá, že Eckberger chová odpor k církevním hodnostářům, které mnohokrát velmi kriticky posuzuje, celkem vkusně užívá satirických postupů a sdílí osvícenské myšlenky a světonázor. Moudrý Josef, jak označuje Josefa II., byl pro něj dokonalým vzorem evropského panovníka a třeba J. J. Rousseau následováníhodný filozof. K tomu ještě Eckberger neskrytě vyjadřuje obdiv ke svobodným zednářům, věnuje jim celou kapitulu, nebojí se veřejně vychvalovat jejich ctnosti, moudrost a lidství<sup>248</sup>. Fundovaně se vyjadřuje o přírodních vědách, zejména o medicínských profesích - tato tematika také zaujímá větší část spisu. Z textu rovněž vyplývá, že jeho autor musel být vzdělaným a velmi dobře znal místní poměry.

Podle dostupných zjištění se Eckberger (spíše takřečený Eckberger) přímo v Olomouci nenarodil. Společně s bratrem Štěpánem<sup>249</sup> tu zřejmě studovali na lyceu, na nějž poté navázal

---

<sup>244</sup> Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 142.

<sup>245</sup> Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 219.

<sup>246</sup> Milena Krobotová, Libuše Spáčilová a Vladimír Spáčil.

Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 132.

<sup>247</sup> V žádném matričním zápisu nelze Eckbergerovo jméno dohledat, přitom společně s bratrem studovali na lyceu a Štěpán měl v Olomouci i zemřít.

Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 221-222, 225-226.

Pánek, J.: Johann Alexius Eckberger, Charakteristische Beyträge zur Kenntniss der Hauptstadt und Gränzfestung Olmütz. ČČH 98, 2000, č. 2, s. 393-394.

<sup>248</sup> Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 152-153, 226.

<sup>249</sup> Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 224-225.

studiem přírodních věd v Praze, kde se měl podle svých slov seznámit i s Josefem Dobrovským<sup>250</sup>.

### **Řeč na obranu autora:**

Tento politicko-filozofický traktát jasně vypovídá o autorově ideologické základně. Řeší v něm právo na svobodu vyjadřování a tisku a s tím spojené výhody i nevýhody. Výstižně by se dal vyjádřit převzatou replikou, jenž Eckberger přijal za svou - svoboda tisku a její hranice<sup>251</sup>.

Upozorňuje na nebezpečí spojená s novými výdobytky šíření informací. Jednoznačně se staví proti nekontrolovatelnému nárůstu knižní, novinové i pamfletové produkce. Jako zarytý stoupenec josefinismu útočí na zkosnatělou církevní hierarchii, schvaluje četná reformní nařízení a podporuje modernizaci státu v duchu osvícenských myšlenek. Z pozice „provládního intelektuála“ se staví proti duchovenstvu a trvá na jistém konsensu mezi přísnou cenzurou a naprostou svobodou vyjadřování<sup>252</sup>. Uvádí četné příklady zneužití svobody projevu, ve kterých kriticky pohlíží na člověka coby pomlouvačného, závistivého a škodolibého tvora parazitujícího na úspěších druhých.

Téměř právníckou terminologií provádí výčet momentů, kdy musí dobré jméno a pověst<sup>253</sup> lidí bránit státní moc. Bez této autority by nactiutrhači zaplavili knižní trh a nebylo by možno domoci se spravedlnosti.

V neposlední řadě slouží Řeč na obranu autora jako obhajoba pro vydávání anonymních děl. I z důvodu této skutečnosti se nejpravděpodobněji jeví jméno Eckberger pouze jako pseudonym.

### **I. Úvod, II. Poloha a vzhled:**

Svých 17 kapitol začíná Eckberger obecným pojednáním o Olomouci. Charakterizuje ji coby bývalé hlavní město markrabství, sídlo vysokých církevních hodnostářů, znamenitou pevnost chránící samo srdce habsburské monarchie či centrum vzdělanosti a pokroku<sup>254</sup>.

Čtenáři představuje Olomouc jako důležité centrum markrabství moravského (i habsburské monarchie), uvádí základní geografické vymezení a zmiňuje slavnou obranu města

---

<sup>250</sup> Z Olomouce ho znát nemohl, Josef Dobrovský tu působil v pozici prorektora generálního semináře na Hradisku až od léta 1787 (jmenován 11.července).

Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 163, 210, 224.

<sup>251</sup> Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 141-142.

<sup>252</sup> Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 137-141.

<sup>253</sup> Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 136-137.

<sup>254</sup> Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 143-145.

roku 1758. Eckberger lokalizuje Olomouc na 35° 10' východní délky a 49° 30' severní šířky<sup>255</sup>. Detailně popisuje nejvýznamnější olomoucké stavby<sup>256</sup> a znalecky oceňuje jejich monumentalitu, krásu i funkčnost. Již z několika málo stran máme možnost vycítit, jaký autor choval vztah k panovnické rodině, představitelům katolické církve i vědě a školství vůbec.

### **III. Obyvatelstvo, IV. Všeobecně o obyvatelstvu, V. O šlechtě, VI. Nejlepší lidé, VII. Vysoké duchovenstvo, VIII. Nižší duchovenstvo:**

Uváděním zajímavých faktů a číselných údajů slouží spis Jana Alexia Eckbergera jako výtečný pramen pro poznání života tehdejších obyvatel v olomoucké pevnosti. V těchto kapitolách se výrazně uplatnil autorův intelekt, umělecký talent i rozsah vědomostí a životních zkušeností. Naplno se setkáváme s Eckbergerem-intelektuálem, plně oddaným stoupencem osvícenství, spisovatelem navazujícím na humanistickou tradici i zarytým nepřítelem kléru, těžícího z předávání úřadů a z nefunkčnosti systému, jenž pouze vysává obyvatelstvo a státu nepřináší žádný užitek. Pojednání o duchovenstvu (za zmínku stojí jen uvedení jména tehdejšího arcibiskupa knížete Colloreda a poznámka o výjimečnosti olomoucké kapituly nadané právem volení si vlastního biskupa<sup>257</sup>) připomíná umělecký text, snažící se upozornit na nejpálčivější problémy soudobé společnosti, za které ponejvíce činí odpovědnými parazitující a zlenivělé kanovníky a mnichy.

Tvrdí, že Olomouc čítala na 14 tisíc hlav, 8000 civilního obyvatelstva a asi 6000 příslušníků armády<sup>258</sup>. Svůj zájem o demografickou strukturu společnosti názorně ukazuje „mini- studií“ o mortalitě obyvatelstva za rok 1786. Civilnímu obyvatelstvu se mělo narodit 135 dětí. Údaje o vojsku si opatřit nedokázal, kdežto na straně zemřelých dochází k číslu 265<sup>259</sup>, a nově narození „u vojska“ by nemohli

---

<sup>255</sup> Blízkost sídelní místa císařského dvora dokumentuje poznámkou, že Olomouc leží jen 1° 10' východní délky od vídeňského poledníku. Koordináty uvádí podle tehdy běžného ferrského nultého poledníku. Rozlohu města (bez opevnění) čítajícího cca 600 budov odhadoval na 1 ½ míli.

Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 144, 147, 205.

<sup>256</sup> Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 144-147.

<sup>257</sup> Antonín Theodor hrabě Colloredo-Waldsee byl prvním olomouckým arcibiskupem, umírá roku 1811. Mimo Olomouce měla v habsburské monarchii právo zvolit si biskupa pouze kapitula v Salcburku.

Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 154, 157, 204, 209.

<sup>258</sup> Přímou trnem v oku mu opět byli duchovní. Po zrušení klášterů bylo sice 200 mnichů „přeřazeno“, ale podle Eckbergera bylo i 160, kteří zůstali, mnohonásobně nad rámec potřeby Olomouce. Do tohoto součtu nezařadil posluchače kněžských seminářů, ani duchovní sloužící potřebám vojska.

Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 147-148.

<sup>259</sup> Civilních obyvatel zemřelo 145, lidí působících u vojska 120.

Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 148.

tuto statistiku zvrátit. Zjištění jasně ukazuje, že nebýt fenoménu migrace, raně novověká města by nebyla schopna přežít! Aby se dostal k těmto údajům, musel mít dobré styky s příslušníky lékařských profesí, což opět odkazuje k Eckbergerovu studiu a povolání.

Eckberger líčí Olomoučany jako oddané následovníky habsburského rodu, pracovité, zbožné, statečné, pohostinné a po vzdělání prahnoucí osoby. K negativním povahovým vlastnostem obyvatel Olomouce přiřazuje přílišnou náklonnost k alkoholu<sup>260</sup> a hazardním hrám<sup>261</sup>, vytýkám jim i časté rvačky. Odvolává se přitom na významného moravského spisovatele Jana Hankeho<sup>262</sup>.

Počet lidí žijících v olomoucké pevnosti, avšak nesloužících v armádě a honosících se šlechtickým titulem nebyl nikterak velký, přesto tu přepychová zimní sídla aristokratů stála. Eckberger si stěžuje, že většina „domorodých šlechticů“ si drží svůj životní standart jen díky vydržování od příbuzných. Tyto osoby udržující rodové vazby jsou příslušníky nenáviděné církevní hierarchie, a proto o nich Eckberger nemůže napsat nic dobrého<sup>263</sup>.

Celou 6.kapitolu věnuje Jan Alexius svobodným zednářům. Je až s podivem, jak neskrývaně popisuje svou náklonnost a vztah k tomuto intelektuálnímu společenství, jež nikdy nebylo oficiálně propagováno a podporováno. Na jednom místě textu zřejmě odkazuje k vlastnímu životu. Jedná se o studijní léta na lyceu<sup>264</sup>. Pravděpodobně již tehdy s nimi navázal kontakt a byl do zednářské lóže uveden. Že by odtud pramenil jeho kritický až nenávidný postoj k církevním autoritám?

I Jan Alexius Eckberger, příznivec moderního myšlení a osvícenec, nalézá mezi duchovenstvem čisté a nezkažené duše<sup>265</sup>. Jedná se o nižší klérus, jenž nesešel z pravé cesty, učí čistému křesťanství, toleranci a lásce k bližnímu. Příslušníci tohoto kléru neoplývají velkou pozemkovou držbou,

---

<sup>260</sup> Vyhlášené hostince fungovaly v Týnečku, v okolí Cisařské cesty a v blízkosti Hradiska. Nejlepší piva byla k dostání v obcích Kyselov a Černovír, znamenitá vína zejména u premonstrátů Na Hradisku.

Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 185-187.

<sup>261</sup> Nejoblíbenějšími hrami byli kulečníky, kostky a karty. Eckberger líčí, že i přes zákaz provozu v nočních hodinách, byl hazard provozován „za zavřenými dveřmi“. Jan Alexius tvrdě odsuzuje obyvatele, kteří propadli hazardním hrám. Patřili mezi ně nejen řadoví měšťané a zbohatlí dědicové, ale i studenti a duchovní.

Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 187-188.

<sup>262</sup> Jan Alois Hanke z Hankenštejna, knihovník olomoucké Studijní knihovny, byl v Eckbergerově době jedním z nejaktivnějších intelektuálů chránících skomírající češtinu. Pro zlepšení znalostí o výchově dětí přeložil do češtiny i Rousseauova Emila.

Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 149-150, 174, 208, 212.

<sup>263</sup> Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 150-151.

<sup>264</sup> Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 152-153.

<sup>265</sup> Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 158-161.

ani výnosnými důchody. Jedná se zřejmě o ty osoby, které se zařadily do nové církevní struktury a které „Josefova administrativa“ potřebovala a naprosto tolerovala. Autor lituje, že takových nositelů Kristova učení je jen poskrovnu.

#### **IX. Výchova kněží v generálním semináři, X. Lyceum, XI. Gymnázium, XII. Prvotní výchova:**

Zřízení generálního semináře považuje autor za vpravdě hrdinský čin. Výuka probíhala podle novým metodických a světonázorových proudů ve zrušeném klášteře na Hradisku<sup>266</sup>. Eckberger kvituje vznik této nové vzdělávací instituce, vyzdvihuje její činnost coby pro budoucnost a stát přínosnou věc a nezapomíná ani na zásluhy Josefa II. o její prosazení. S jistou dávkou nadějí a očekávání vkládá do plánovaného příjezdu nového vicerektora Josefa Dobrovského<sup>267</sup>.

Jan Alexius budoucím čtenářům popisuje, dnešní terminologií bychom tuto kapitolu nazvali Pojednání o terciárním vzdělávání, jak a kdy v Olomouci fungovalo vysoké školství. V krátkosti pojednává o založení univerzity, jejím postupném „ústupu z pozic“, z čehož viní jezuity a jejich nekompetentnost, o následném přeložení do Brna a návratu intelektuální autority zpět, ale „degradované“ na lyceum<sup>268</sup>. Eckberger nám kromě subjektivního hodnocení kvality lycea (nelze si nepovšimnout množství a „hloubky“ informací – opět vyvstává otázka o Eckbergerově studiu a zkušenostech z lycea), zanechal i několik zajímavých statistických údajů spojených s touto institucí. Školní rok měl trvat 8 měsíců, právníký i ranhojičský kurz (v něm vložený anatomický 6 měsíců) školní roky 2, filozofické přednášky vedli pouze 3 kantoři, medicínské jen 2<sup>269</sup>. Výuka bohosloví probíhala odděleně a s lyceem nebyla formálně vázána, právníké, medicínsko-přírodovědné a filozofické obory však studovány být mohly. V textu Eckberger obšírněji vypráví o tehdejších pedagogích, a se sobě vlastním kritický pohledem hodnotí jejich oborová zaměření, pracovní vytíženost, systém výuky i jejich vztah k nejnovějším vědním poznatkům a postupům<sup>270</sup>. Jako největší problém v kvalitě výuky

---

<sup>266</sup> Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 162.

<sup>267</sup> Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 163, 210.

<sup>268</sup> Olomoucká univerzita nebyla jediná, kterou stihla přeměna v lyceum, podobný osud potkal Graz a Innsbruck. Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 164-165, 211.

<sup>269</sup> Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 166-167.

<sup>270</sup> Autority a prostředí výuky, o kterém Jan Alexius Eckberger píše, musel znát z vlastní zkušenosti. Velice pochvalně se zmiňuje o přednášejících právníké a filozofické směry, jedná se o Josefa Vratislava šlechtice Monse, Johanna Rasona, Christophora Passyho, Franze Reinsingera, Franze Konrada Bartla a Josefa šlechtice z Tammerburgu. K vyučujícím medicínských směrů (Gottliebu Amadeu Feichterovi a Antonínu Sebaldovi,)

na olomouckém lyceu shledává Eckberger v nedostatku pedagogů, kteří musí vyučovat více příbuzných předmětů, a zejména v absenci některých vědních oborů, jež považuje za klíčové a neopomenutelné<sup>271</sup>.

Předstupeň univerzitního vzdělání tvořila i v raném novověku gymnázia. Když čteme pasáže věnované této problematice, musíme si připadat, jako bychom kopírovali chyby minulosti. Současné české školství trpí stejnými neduhy, jaké popsal Eckberger ve svém spisu. Přitom učební plán a vzdělávací systém<sup>272</sup> reformovaný v duchu osvícenských myšlenek byl podle autorových slov nastaven precizně a správně. Nezdravý důraz kladený na faktografii, memorování naučených frází, přílišná analytičnost a povrchnost vědomostí či nezájem o četbu, za nejpalcivějším problémem (prakticky totéž platí i pro výuku v ČR v 21.století!) označuje neschopnost studentů porozumět textu a smysluplně formulovat své myšlenky<sup>273</sup>. Připravenost absolventa gymnázia pro další studium na univerzitě hodnotí Eckberger jako nedostatečnou, vyšší instance poté musí suplovat nižší, a tím celý systém trpí. Nebyl by to však Jan Alexius, aby alespoň za díl viny nevyčinil duchovním. I po zrušení jezuitského řádu<sup>274</sup> totiž působili tito exjezuité jako učitelé. Vytýká jim především tvrdohlavost v přejímání nejnovějších poznatků, nedostatečnou kvalifikaci pro pedagogickou činnost a neschopnost se přizpůsobit nové „vládní ideologii“.

Otázka výchovy potomků není v Eckbergerově pojetí analyzována jen se zřetelem etickým, nýbrž i jako podstatný pilíř silného monarchie. Pouze kvalitní výchovou a přípravou do života, tvrdí zde autor, lze docílit dostatečně vzdělané, kultivované, pracovitě a spokojené společnosti. Člověk není brán jako otrok vrchnosti, je vnímán jako poddaný habsburského domu, popřípadě coby loajální občan moderního státu<sup>275</sup>. Zmiňuje převratná nařízení týkající se školských reforem a s povděkem

---

zastává poněkud kritičtější postoj. Nelíbí se mu zastaralost a lpění na překonaných dogmatech v anatomii a porodnictví, zároveň by ocenil i výuku z publikací využívajících nejnovějších zjištění a výzkumů.

Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 165-168, 211-212.

<sup>271</sup> Mezi takové obory řadí např. souhrnné studium obecných světových dějin, diplomatiku či „klasické filologie“.

Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 168.

<sup>272</sup> Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 168-169.

<sup>273</sup> K tomuto závěru dochází díky vlastní zkušenosti se synem svého přítele. Byl požádán, aby mladého muže otestoval a vyzkoušel. Během chvíle se z nich stali přátelé a udržovali styk a po odchodu mladíka na studia do Prahy.

Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 171-172.

<sup>274</sup> Stalo se to roku 1773.

Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 211.

<sup>275</sup> Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 174.

konstatuje, že právě díky těmto výtvarným se může společnost rozvíjet kupředu. Marie Terezie i Josef II. sklízí sladké plody své práce, pro budoucnost však budou tyto reformy znamenat ještě mnohem více. Zavádění triviálních, normálních, hlavních i pracovních škol považuje Eckberger za jeden z největších státnických počinů své doby, vidí v něm přímo mezník. Světaznalý a uvědomělý Jan Alexius vystavuje v tomto ohledu Olomouci nepěkný účet. Existenci hlavní školy<sup>276</sup> přímo v pevnosti sice vítá, má však k ní mnoho výtek. Učitelé zde působící nemají podle Eckbergera dostatečnou kvalifikaci, moderní výchovné způsoby jsou jim naprosto cizí. Na neslavné pověsti olomoucké hlavní školy má nést část viny i městská rada, která nedostatečně pečuje o její rozvoj, jako vzor správného fungování uvádí vojenskou školu<sup>277</sup> při pěším pluku Václava hraběte Colloreda.

#### **XIII. Ženy, XIV. Způsoby obveselení a místa zábav, XV. Divadlo, XVI. Druhý červenec:**

V kapitole tematicky zaměřené na ženy Eckberger opět ukázal svůj umělecký talent. Tento oddíl přináší jen málo informací využitelných pro výzkum života v raně novověké pevnosti. Jedná se o spisovatelův záměr, něžné pohlaví si podle autora zaslouží jiný přístup. Objevují se zde četná přirovnání, metafory a jiné básnické obraty, v textu můžeme nalézt odkazy k antické i humanistické tradici, několik stran je dokonce psáno veršem. I přes tento postup Jan Alexius Eckberger vykresluje některé záporné povahové rysy soudobých paní, dam a slečen. Čtenáři nemůže uniknout, že se nás autor snaží přesvědčit, že v Olomouci žijí z valné většiny poctivé, věrné a dobře vychované ženy. Na druhé straně však před námi neskrývá fakt, že ve městě-pevnosti kvetla hojně prostituce<sup>278</sup>. Ne nadarmo se o Olomouci traduje nelichotivá říkanka spojená s provozováním nejstaršího řemesla. Eckberger plamenně odsuzuje mravní poklesky mladší generace, přílišnou zálibu v módnosti, pokrytectví i lehkomyšlnost v partnerských vztazích<sup>279</sup>.

I pro Olomouc, přestože se jednalo o pevnostní město, představovaly zábavní podniky, koncerty, taneční sály, vinárny apod. důležitý nástroj vyžití a zábavy měšťanů i ostatních

---

<sup>276</sup> Škola byla zřízena dekretem z 6. prosince 1774. Později se při ní vyvinul učitelský ústav. Celkovou úroveň vzdělávání na Moravě hodnotí skepticky, oproti českým územím značně pokulhává.

Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 175, 214.

<sup>277</sup> Tento ústav pečoval o chovance po stránce vojenské připravenosti (budoucí kariéru v armádě) i manuální zručnosti a produktivnímu způsobu života. Nejvýznamnějšími osobnostmi s ním spojenými byli markýz de Rozvera a svobodný pán Johann von Hiller.

Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 175-176, 214.

<sup>278</sup> Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 183.

<sup>279</sup> Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 180-182.

obyvatel. Eckbergerův spis přináší možnost poznání center společenského styku, způsobů trávení volného času, či obveselování vůbec. Velmi lákavou destinací pro trávení volného času byl Svatý Kopeček (dnes již integrální součást statutárního města Olomouc). Toto poutní místo sloužilo k výletům, schůzkám, rozjímání, čilému obchodování s „relikviemi“ i jako vyhledávaná nálevna, prakticky všechny vrstvy obyvatelstva si tu přišly na své<sup>280</sup>. V Olomouci fungovalo několik vináren. Jejich kvalita byla značně odlišná, sloužila tedy jako prostředek sociální segregace. Naopak v kavárnách se společenské rozdíly stíraly a vedle sebe tu mohli sedět lidé z různých sociálních skupin. Pochvalně se Eckberger vyjadřuje zejména o Stabelově kavárně v Salmově paláci<sup>281</sup>. V zimním období měly své pevné místo koncerty, divadelní vystoupení, bály a maškarní plesy<sup>282</sup>.

Oslavy Dne osvobození se konaly na počest obrany města roku 1758<sup>283</sup>. Druhý červencový den měl být připomínkou a důvodem k oslavám. Na paměť slavného vítězství měl erár každoročně vyplatit 800 zlatých na pořádání střelecké slavnosti<sup>284</sup>. Olomouci, která zachránila srdce monarchie před Fridrichovým vpádem, byl ze strany Marie Terezie vyjádřen velký dík a udělena různá privilegia. Eckberger v této kapitole odmítá vypichovat zlořády a momenty narušující harmonii, s hrdostí obyvatele pevnosti píše ódu na udatnost, chrabrost a hrdinství lidí zakusivších obléhání. Uvádí, že město odolalo nejen zásluhou taktiky pevnostního velitele Ernsta Marschalla, brilantnímu rozprášení zásobovacího konvoje u Domašova nad Bystřicí a Guntramovic generálmajory Laudonem a Josefem von Žiškovič<sup>285</sup>, ale i díky jednotlivým osobním iniciativám obyčejných obyvatel Olomouce. Svou loajalitou

---

<sup>280</sup> Nejen pro odpočinek, ale i z ekonomického hlediska byl Svatý Kopeček pro Olomouc důležitý. Jeho sláva a atraktivita pominula po zavedení josefínských reforem, které podle Eckbergera např. pro klášter Na Hradisku znamenaly velké změny a následně přínos.

Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 184-186.

<sup>281</sup> První kavárna byla v Olomouci zřízena Italem Franceschoniem v roce 1785, Stabelova začala fungovat o 2 roky později. Zanedlouho si vybudovala vynikající pověst a byla srovnávána s proslulými italskými kavárnami. Receptem úspěchu tu byla osobnost provozovatele, jeho ochota a prozíravost. Klientelu si získal poskytováním všemožných doplňujících služeb – měl tu čerstvé noviny i kulečník.

Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 188.

<sup>282</sup> Během pobytu v zimní biskupské rezidenci pořádal (1.olomoucký arcibiskup) Antonín Theodor hrabě Colloredo-Waldsee dvakrát týdně veřejně přístupné koncerty. Maškarní zábavy se odehrávaly výhradně v době masopustu. Byly provozovány v redutě, masných krámech, Müllerově sále v Hauenschildově domě na Dolním náměstí a v Braunově sále na Horním náměstí.

Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 189-190, 216.

<sup>283</sup> Z Vídně přicházela vyznamenání, medaile i dary. Z velitelů města obdržel nejvyšší vyznamenání, velkokříž válečného Řádu Marie Terezie, vrchní velitel Ernst Marschall. Stal se také polním maršálkem se zbrusu novým šlechtickým titulem říšského hraběte. Povýšen byl městský znak, a ke spokojenosti měšťanstva došlo i na finanční napravení civilních škod.

Romaňák, A. – Bělina, P. – Andrlé, P.: Olomouc - Domašov 1758. Praha 1998. s. 69.

<sup>284</sup> Romaňák, A. – Bělina, P. – Andrlé, P.: Olomouc - Domašov 1758. Praha 1998. s. 69.

<sup>285</sup> Válka, Z.: 1758 Olomouc a Prusové. Hrdá pevnost Marie Terezie. Olomouc 2001. s. 55.



a oddaností habsburským panovníkům dokázali, jak je Olomouc pro monarchii důležitá a přínosná. Pouze ve dvou drobnostech nachází Jan Alexius rezervy. Každoroční příspěvek na pořádání střelecké slavnosti by měla městská rada investovat do vybudování veřejného osvětlení města. Zároveň dodává, v absolutní opozici k Leitmetzerovi, že okázalý průvod měšťanského ozbrojeného sboru<sup>286</sup> působí komicky a „kontraproduktivně“.

#### **XVII. O zdraví, zdravotních zařízeních a nemocnicích i s jedním dodatkem o lékařích a ranhojičích:**

Vadu na kráse Olomouce shledává Eckberger v bažinatém okolí, které ještě znásobily inundační zásahy při budování bastionové pevnosti. Uvádí, že kvůli nezdravému životními prostředím trpí obyvatelé častými kloubními otoky, zimnicemi, vodnatelností a podobnými zdravotními neduhy, jež nesou velký díl viny na tom, že se Olomoučané zřídka dožili vyššího věku než 60 let<sup>287</sup>.

Autor zároveň upozorňuje na katastrofální stav zdravotnických zařízení v pevnosti. I přesto, že v Olomouci oficiálně existovalo několik odborných pracovišť zaměřených na léčbu a hospitalizaci nemocných, podmínky pro uzdravení v nich měly být žalostné. Státní nemocnice<sup>288</sup>, kterou dlouho suploval špitál Joba a Lazara<sup>289</sup>, později sloužící i pro praktickou výuku studentů chirurgického ústavu, zdaleka neodpovídala ani dobovým standardům. Podle autorových slov se tu měl zdravotní stav nemocného spíše zhoršit, panovala tu nedostatečná péče a všudypřítomná špína<sup>290</sup>. Roku 1785 byl v Olomouci zřízen vojenský špitál<sup>291</sup>. Na toto zdravotnické zařízení má Jan Alexius zcela odlišný názor, opětovně vyzdvihuje snahu Josefa II. o zlepšení chodu monarchie a podmínek pro život prostých lidí, byly tu poskytovány nesrovnatelně kvalitnější služby o raněné či nemocné vojáky.

V poslední části svého spisu líčí Eckberger jednu z mála epizod z vlastního života. Až na úplném konci Charakteristische Beyträge zur Kenntnis der Hauptstadt

---

<sup>286</sup> Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 196-197.

<sup>287</sup> Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 198-199.

<sup>288</sup> Společně s nemocnicí byla zprovozněna i porodnice a nalezinec, stalo se tak až roku 1785.

Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 199, 218.

<sup>289</sup> Byl zřízen roku 1758 pod názvem Nový špitál. Nacházel se v bezprostředním sousedství jezuitského konviktu v dnešní Univerzitní ulici.

Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 199, 212.

<sup>290</sup> Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 199.

<sup>291</sup> Využíval kapacit bývalé Ferdinandovi šlechtické koleje (v jezuitském konviktu), roku 1802 byl přestěhován do zrušeného kláštera Hradisko.

Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 199-200, 218.

und Gränzfestung Olmütz Von Johann Alexius Eckberger se dozvídáme o posledních měsících života Eckbergerova bratra Štěpána. Jeho záhadná a bolestivá smrt<sup>292</sup> v něm zanechala hluboké šrámy. Za předčasný skok nejbližšího příbuzného (o dalších členech rodiny nevím nic) vinil olomoucké lékaře, kteří podcenili nemoc v její počáteční fázi, svými nedostačujícími vědomostmi nedokázali včas stanovit odpovídající diagnózu a zachránit Štěpánovi život. Bratrův zdravotní stav se prudce zhoršoval, přicházely nesnesitelné bolesti, a tak nebýt obětavosti známých, uvádí Eckberger, sáhl by si Štěpán na život.

Tento odstrašující případ měl čtenáři názorně vykreslit, že v Olomouci nepůsobí světoznámí lékaři. Eckberger dokonce vyslovuje myšlenku, že část místních ranhojičů jsou pouze šarlatáni a samozvaní léčitelé. Varuje před lákavou vyhlídkou náhlého uzdravení (za minimální poplatek) a prostřednictvím svého díla vyzývá městskou radu, aby proti tomuto zlořádu patřičně zakročila<sup>293</sup>.

Dílo Jana Alexia Eckbergera, jehož pravá totožnost bude dnes již těžko zjistitelná, muselo ve své době vzbudit velký rozruch. Autor se neštítel pojmenovat problémy společnosti pravými jmény. Ostře se staví k církvi a často plamenně útočí na její představitele. Činí je odpovědnými za mnohá protivenství a nedostatky života. Prostřednictvím svého spisu zároveň podává svědectví o četných neduzích raně novověké společnosti. Informace o dění ve městě výrazně překračují rámeček olomoucké pevnosti a lze je uplatnit i pro pochopení života v habsburské monarchii. Jan Alexius, zarytý stoupenec josefinismu, se snaží čtenáři vysvětlit přínos vlády osvěcenských panovníků, samotný císař Josef II. je pro něj velkým příslibem do budoucna. Schvaluje četná reformní opatření, která výrazně změnila tvář monarchie.

V tomto spise k nám promlouvá vzdělaný a světaznalý člověk, jehož spisovatelské ambice byly jistě vyšší než pouze regionální. Svě nabitě vědomosti a životní zkušenosti podává zaobalené uměleckým stylem. I když jsme na několika místech Charakteristische Beyträge zur Kenntniss der Hauptstadt und Gränzfestung Olmütz Von Johann Alexius Eckberger konfrontováni se syrovým výkladem a popisem očividných pravd, musel být autor hrdý na svá studijní léta strávená v Olomouci a tuto kapitolu svého života hodnotil pozitivně. Jedná se o zcela odlišný text v porovnání s gloriolou svornosti,

---

<sup>292</sup> Lékařské koncilium se nedokázalo shodnout na příčinné obtíži, vyslovovali domněnky o rakovině močového měchýře, přítomnosti parazitující houby či o epilepsii. Oficiální příčina smrti byla zjištěna až při následné pitvě. Štěpán měl zemřít na výskyt hnisu v moči v důsledku hnisavých procesů na sliznici močových cest. První, kdo tuto nemoc pospal, byl Francois Boisseir Sauvages de Lacrois, pojmenoval ji jako pyuria mucosa.

Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 201-202, 218.

<sup>293</sup> Eckberger, J. A.: Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998. s. 202-203.

harmonie a řádu představovaný Josefem Leitmetzerem. Měšťan, jako tvůrce a ochránce hodnot, je zde nahrazen autoritou panovníka, díky kterému se svět stává lepším.

Eckbergerovo dílo nejméně podléhá soudobým stereotypům písemnictví. Důraz neklade na pozitivní vyznění práce, text si kladl daleko větší cíle. Má nejen informovat, nýbrž navíc zanechat estetickou stopu. Všeznalý Jan Alexius o své pravdě nepochybuje, díky převratným změnám a pokrokům své doby je o ní přímo přesvědčen. V rozhodující ofenzívě osvícenských idejí shledává naději a symbol pokroku.

## Závěr

Předmětem mého zájmu, ve shodě s uvedeným tématem, se staly dobové městské kroniky. Časově jsem si vymezil údobí 15.-19. století s důrazem kladeným zejména na období raného novověku (v našich podmínkách např. éra humanismu, baroka i osvícenství). Dalším kritériem byla vázanost na Olomouc, jednalo se vždy o očitě svědectví autorů zkombinované s literárními ambicemi či s tendencemi historickými.

Hlavním úkolem práce bylo srovnat kroniky pocházející z jiných epoch, kulturního a sociálního prostředí. Snažil jsem se na reprezentativních vzorcích ukázat, jakým stylem byly tyto pamětní knihy vedeny, co považovali jejich autoři za podstatné, s jakými zápisky se dnes můžeme seznámit či jak velké subjektivní hodnocení pramen přináší. Ve své práci jsem využil zpřístupněné edice (vydané knižně nebo časopisecky) i materiály archivní povahy.

Vzhledem k tomu že Olomouc, přesun Zemských desek do Brna můžeme považovat za mezník, byla pokládána za hlavní město celé Moravy, žili tu vysoce postavení představitelé světské i církevní hierarchie, čekali bychom, že se zachová více kronikářských záznamů různého typu. Ani však to torzo, které máme pro výzkum k dispozici, se nedočkalo soustavnějšího publikování, komentovaných a moderně zpracovaných edičních vydání. Na tomto místě musím zdůraznit, ať mi prominou zejména archiváři (Spáčil, Pucek), kterým vděčíme za zpřístupnění alespoň části z dochovaných kronik, že se situace v tomto směru lepší, historická obec pomalu nachází kouzlo regionálního i městského dějepisectví, neboť během posledních 20 let se objem publikovaných prací zmnohonásobil.

Práci jsem rozdělil do 5 dílčích kapitol. Po první, která uvádí seznam dostupných kronik, jež splňují výše stanovená kritéria, následují pasáže, v nichž je detailním způsobem rozebrána a charakterizována příslušná kronika (každý zdroj je však jiný). Kapitola II. se zabývá Olomouckou souhrnnou kronikou z let 1432-1656. Tato část práce se snaží přiblížit charakter záznamů a zápisků. Jelikož se nejedná o monolitické dílo, připomenu, že Dudíkem vytvořena Souhrnná kronika se skládá z opisů a údajů od 4 různých a na sobě nezávislých autorů, byla dodržována zásada pečlivého uvedení jednotlivých zdrojů. Na základě navrženého postupu, při kterém jsem záznamy rozčlenil do tematických okruhů, můžeme názorně rozpoznat, jaký historický údaj měl pro autora větší váhu či do jaké míry ovlivňovala konfesijní příslušnost kronikářů objektivitu zaznamenaných skutečností apod., ve vybraných oddílech této kapitoly jsou pro jednodušší orientaci v textu přiloženy tabulky. Jelikož Souhrnná kronika „vypráví“ prostřednictvím 4 autorských individualit o událostech 3 staletí, byla její význam v práci zohledněn. Další části práce se věnují dílům, která spadají do 2. poloviny 18. století a 1. třetiny věku následujícího.

Myšlenkový i tematický posun je značný, přesto i v těchto pasážích můžeme nalézt jednotící prvky použitých kronik. Kapitola III. zprostředkovává deníkové záznamy přímého účastníka bojů o Olomouc roku 1758. Autenticita záznamů je vysoká, přesto vyniká faktografickou přesností přinášejících informací. Veškeré závěry a zjištění jsem získal na základě analýzy textu uloženého mezi archivními materiály. I k této kapitole jsem připojil tabulkové zhodnocení, tentokrát s ohledem na statistické údaje vážící se k samotnému obležení města. Poslední 2 kapitoly se zabývají rozbořem díla J. Leitmetzera a J. A. Eckbergera. Každý z autorů je jiný, k sepsání pamětní knihy či literárního díla přistupovali s rozlišnou motivací i cíli, jejich díla se však v mnohém doplňují. Pro každého patriota je vítané, když může prohlásit, že právě jeho obec/město sehrálo v dějinách významnou úlohu, při pečlivém čtení v uvedených kronikách dojdeme jednoznačně k závěru, že význam a postavení Olomouc jsou dnes nedocenené! Výběrem odlišných zdrojů, z nichž jsem posléze vyvozoval určité závěry a zjištění, jsem chtěl poukázat na rozmanitost využitelných narativních pramenů.

Jako velkou překážku pro bádání shledávám v nárocích na jazykovou vybavenost zájemců. Vzhledem k složitému historickému vývoji Olomouce (v národnostně-politickému zápasu zvítězila čeština až v průběhu minulého století - známé Palackého „stýkání a potýkání“ s Němci), jsme odkázáni téměř výlučně na rozšifrování německé novogotické kurzívy. Je proto nutné, aby se pokračovalo v edičních počinech a tato bariéra mohla být jednou pro vždy smetena. Velkou nadějí pro budoucnost spatřuji v postupném zavádění nejmodernějších technologií a postupující tehokratizaci celé evropské společnosti.

Zkoumané písemné prameny nediplomatického charakteru přináší mnoho cenných faktů a indicií. Jejich využití je jistě interdisciplinární, záleží vlastně na záměrech a schopnostech jednotlivých badatelů, jestli z nich dokáží „vytěžit“ přesně takové informace, které potřebují. Cílem práce nebylo detailně rozebrat veškeré dostupné zdroje, měla spíše upozornit na nesmyslnou opomíjenost tématu (některé regiony republiky jsou na tom o poznání hůře).

Opravdu jsme již rekonstruovali celé dějiny, nenachází se náhodou mezi nevydanými rukopisy perla, která dokáže některé dílčí aspekty naší společné minulosti pravdivěji a plastičtěji pojmenovat? Podobných závažných otázek bychom si v souvislosti s využitím městských kronik mohli položit mnohem více. Doufejme, že se v blízké budoucnosti dočkáme okamžiku, kdy budeme moci s klidným svědomím prohlásit, že se díky analýze všech dostupných pramenů konečně podařilo zaplnit bílá místa dějin, a to nejen regionálních.

## Resumé

Title of my work is The Problems of urban historiography: Chronicles of Olomouc mainly in early modern period. In my thesis I am trying to show how the chronicles look like, which information includes etc. I only focus on the heretofore capitol city of Moravian margrave - Olomouc.

I attempted to choose representative chronicles of another times, from the Middle Ages and early modern period. These sources are referred to as narrative. I consider to a characteristic stereotypes of literature too.

This work is divided into 5 chapters. First one brings information about list of chronicles, second analyze Olomouckou souhrnnou kroniku z let 1432-1656 (Olomouc's summary chronicle from 1432 till 1656), and third paint Popis pruského obležení Olomouce (Description of Prussians siege on Olomouc), fourth deal with Leitmetzerovou olomouckou kronikou z let 1778-1829 (Leitmetzer's chronicle of Olomouc from 1778 till 1829) and finally last one consider on Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce od Jana Alexia Eckbergera (Discourse for characteristic and knowledge about capital city and frontier stronghold Olomouc by Jan Alexius Eckberger). Chapters two and three are filled in 13 thematic tables. Work is completed with 6 colours photography as an attachment.

I used to various type of secondary literature and the materials from local archive too. A dominant theme of my work was analyzed of authentic period records. I belief, that my effort to compare individual aspect former chronicles wasn't useless.

## Seznam pramenů a literatury

Chronik des Minoriten-Guardians des St. Jakobs-Kirche in Olmütz P. Paulinus Zackovicz über die Schwedenherrschaft von 1642 bis 1650. Herausgegeben von B. Dudík. Wien 1881.

**Eckberger, J. A.:** Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce. Olomouc 1998.

**Ďurčanský, M.:** Kolektivní paměť měst? In: Opera Historica XI. Editio Universitatis Bohemiae Meridionalis 2006. Společnost v zemích habsburské monarchie a její obraz v pramenech (1526-1740). České Budějovice 2006. s. 375-388.

**Fiala, J.:** Dějiny města Olomouce v datech I (Do roku 1526). Olomouc 1995.

**Fiala, J.:** Olomoucký pitaval. Dva tucty kapitol z kriminální historie města Olomouce (1072-1853). Praha 1994.

**Fiala, J.:** Polní podmaršálek Klaudius Hyacint svobodný pán Bretton (6.1. 1697 - 24.3. 1779). In: Ročenka Státního okresního archivu v Olomouci 7 (26). Olomouc 1999. s. 128-134.

**Flade, F.:** Tagebuch des feindlichen Einfalls der Schweden in das Markgrafthum Mähren während ihres Aufenthaltes in der Stadt Olmütz 1642-1650. Herausgegeben von B. Dudík. Wien 1884.

**Hamannová, B.:** Habsburkové. Životopisná encyklopedie. Praha 1996.

**Holinková, J.:** Čtyři kapitoly z dějin městské školy u sv. Mořice v Olomouci. Olomouc 1970.

**Holinková, J.:** Dům doktora Augustina Olomouckého. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1977. Olomouc 1978. s. 119-120.

**Holinková, J.:** Měštanská kultura v předbělohorské Olomouci. In: Opera Historica I. Editio Universitatis Bohemiae meridionalis 1991. Kultura každodenního života českých a moravských měst v předbělohorské době. České Budějovice 1991. s. 165-177.

**Hrdlička, J.:** Deníkové záznamy jindřichohradeckého měštana Jiříka Pavlovského z počátku 17.století. In: Jihočeský sborník historický, roč. 72, 2003, s. 197-174.

**Hrdlička, J.:** Autobiografie Jana Nikodéma Mařana Bohdanického z Hodkova. České Budějovice 2003.

**Juryšek, O.:** Dějiny Olomouce 1017-1920. Olomouc 2006.

**Kašpar, Z.:** Tři příběhy z Olomoucké souhrnné kroniky. In: Olomoucký archivní sborník, č. 4, 2006, s. 93-98.

**Kaňák, B.:** Soukromý pamětní spis z 18.století ze Štarnova. In: Olomoucký archivní sborník, č. 5, 2007, s. 189-192.

**Kniebandl, J. T.:** Diarium oder Gründliche Anzeige dem gänzlich Vorgang der Belagerung. Olmütz 1758.

**Kopičková, B.:** Vyprávěcí prameny ve Zprávách o činnosti Okresního archivu v Olomouci v letech 1980-1988. Olomouc 1981-1989. In: ČČH, roč. 88, č. 3, 1990, s. 405.

**Koudela, M.:** Stavovský převrat v Olomouci v květnu 1619. In: Ročenka Státního okresního archivu v Olomouci 8 (27). Olomouc 2000. s. 88-101.

**Koudela, M.:** Olomouc za vlády stavovského direktoria (květen-prosinec 1619). In: Ročenka Státního okresního archivu v Olomouci 9 (28). Olomouc 2001. s. 70-87.

**Koudela, M.:** Olomouc za vlády Fridricha Falckého. In: Ročenka Státního okresního archivu v Olomouci 10 (29). Olomouc 2002. s. 63-80.

**Kux, J.:** Geschichte der königlichen Hauptstadt Olmütz bis zum Umsturz 1918. Olomouc 1937.

**Loucký, F. J.:** Popis královského hlavního města Olomouce sepsaný syndikem Florianem Josefem Louckým roku 1746. Olomouc 1991.

**Martínek, J.:** Příspěvky k životopisu a charakteristice Šimona Ennia Klatovského. In: Sborník Krajského vlastivědného muzea v Olomouci. Společenské vědy IV, 1956-1958, s. 253-272.

**Medek, V.:** „Čarodějnický děkan“ Kryštof Alois Lautner. In: Severní Morava 13. 1966. s. 9-18.

**Miller, J.:** Snový svět idejí a syrovost skutečnosti: městská historiografie raného novověku jako utopie. In: ČČH, roč. 106, č. 2, 2008, s. 261-287.

**Nešpor, V.:** Dějiny města Olomouce. Olomouc 1934.

**Nešpor, V.:** O původu moravského humanisty Dr. Augustina Olomouckého. In: ČČH, roč. 38, č. 3-4, 1932, s. 541-545.

**Pánek, J.:** Johann Alexius Eckberger, Charakteristische Beyträge zur Kenntnis der Hauptstadt und Gränzfestung Olmütz. In: ČČH, roč. 98, č. 2, 2000, s. 393-394.

**Pernes, J.:** Pod císařským praporem: historie habsburské armády 1526-1918. Praha 2003.

**Petrů, E.:** Humanisté o Olomouci. Praha 1977.

**Polišenský, J.:** Česká válka 1618-1620, české měšťanstvo a jeho historikové. In: Historie o válce české: výbor z historického spisování Ondřeje z Habernfeldu a Pavla Skály ze Zhoře. Praha 1964. s. 7-37.

**Polišenský, J.:** Kniha bolesti a smutku. Výbor z moravských kronik XVII. století. Praha 1948.

**Prucek, J.:** Interludium M. F. Kerneria. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouc za rok 1984. Olomouc 1985. s. 150-152.

**Prucek, J.:** K internaci J. M. P. Lafayette v Olomouci. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouc za rok 1986. Olomouc 1987. s. 197-203.

**Prucek, J.:** Kronika Mikuláše Františka Kerneria z let 1658-1689. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1984. Olomouc 1985. s. 159-171.

**Prucek, J.:** Kronika Mikuláše Františka Kerneria z let 1658-1689. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1985. Olomouc 1986. s. 155-174.



- Prucek, J.:** Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778-1829. Olomouc 2001.
- Prucek, J.:** Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená B. Dudíkem. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1980. Olomouc 1981. s. 161-168.
- Prucek, J.:** Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1981. Olomouc 1982. s. 177-188.
- Prucek, J.:** Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1982. Olomouc 1983. s. 139-152.
- Prucek, J.:** Olomoucká souhrnná kronika z let 1432-1656 sestavená Bedou Dudíkem. Překlad a poznámky Josef Prucek. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1983. Olomouc 1984. s. 165-181.
- Prucek, J.:** Pasecký rukopis o upálení Kryštofa Aloise Lautnera. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1986. Olomouc 1987. s. 211-222.
- Prucek, J.:** Z diářů kláštera Hradiska. I. část. In: Ročenka Státního okresního archivu v Olomouci 2 (21). Olomouc 1993. s. 151-158.
- Prucek, J.:** Z diářů kláštera Hradiska. II. část. In: Ročenka Státního okresního archivu v Olomouci 3 (22). Olomouc 1995. s. 261-267.
- Prucek, J.:** Z diářů kláštera Hradiska. III. část. In: Ročenka Státního okresního archivu v Olomouci 4 (23). Olomouc 1996. s. 155-168.
- Prucek, J.:** Z diářů kláštera Hradiska. IV. část. Oslavy 600. výročí příchodu premonstrátů na Hradisko. In: Ročenka Státního okresního archivu v Olomouci 5 (24). Olomouc 1997. s. 235-241.
- Prucek, J.:** Z diářů kláštera Hradiska. V. část. Hradiský opat hostitelem členů panovnické rodiny. In: Ročenka Státního okresního archivu v Olomouci 6 (25). Olomouc 1998. s. 155-164.
- Prucek, J.:** Z diářů kláštera Hradiska. VI. část. Iste dies nigro semper carbone notatus maneat. In: Ročenka Státního okresního archivu v Olomouci 7 (26). Olomouc 1999. s. 211-225.
- Pumpla, V.:** Odvoz knih z Olomouce do Švédska na konci třicetileté války. In: Ročenka Státního okresního archivu v Olomouci 6 (25). Olomouc 1998. s. 63-76.
- Romaňák, A. - Bělina, P. - Andrlé, P.:** Olomouc - Domašov 1758. Praha 1998.
- Roubic, A.:** Ještě jednou Kronika rychtářů Urbaníka a Hořínka z Velké Bystřice z let 1789-1848. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1990. Olomouc 1991. s. 101-103.
- Roubic, A.:** Ještě o Mikuláši Františku Kerneriovi. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1987. Olomouc 1988. s. 164-170.
- Roubic, A.:** Kronika rychtářů Urbaníka a Hořínka z Velké Bystřice z let 1789-1848. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1987. Olomouc 1988. s. 213-238.

**Roubic, A.:** Kronika rychtářů Urbaníka a Hořínka z Velké Bystřice z let 1789-1848 (dokončení). In: Výroční zpráva Okresního archívu v Olomouci za rok 1988. Olomouc 1989. s. 215-231.

**Sobotková, M.:** Autor, text, adresát v českých polských a slovenských memoárech 17.století. Olomouc 1996.

SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouce, M 1-1 Knihy, inv. č. 5697, sig. 35.

SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5698, sig. 936.

SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5699, sig. 1740.

SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5700, sig. 1739.

SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5701, sig. 1738.

SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5702, sig. 4599.

SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5703, sig. 1736.

SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5704, sig. 780.

SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5705, sig. 1741.

SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5706, sig. 937.

SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5707, sig. 1743.

SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5708, sig. 1737.

SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5710, sig. 241.

SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5711, sig. 1733.

SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5716, sig. 1874.

SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5718, sig. 1536.

SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5719, sig. 1534.

SOkA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5720, sig. 1742.

SOKA Olomouc, Fond Archiv města Olomouc, M 1-1 Knihy, inv. č. 5721, sig. 807.

**Šafránková, L.:** Český překlad latinské kroniky Pavla Zaczkowicze o švédském panování v Olomouci v letech 1642-1650. Olomouc 1999.

**Šimák, J. V.:** „Series“ Augustina Olomouckého. (Příspěvek k dějinám českého dějepisectví.). In: ČČH, roč. 37, č. 3-4, 1931, s. 584-593.

**Spáčil, V.:** Písaři a kanceláře města Olomouce do roku 1786. Olomouc 2001.

**Spáčil, V.:** Údajná Grossmannova kronika Olomouce z let 1485-1520. In: Historická Olomouc a její současné problémy IV. Olomouc 1983. s. 95-99.

**Spáčilová, L.:** Chronik der Olmützer Bürgerfamilie Hobel (1530-1629): ein Beitrag zur Geschichte des Frühneuhochdeutschen in Olmütz. Olomouc 2005.

**Spáčilová, L.:** Kronika olomoucké měšťanské rodiny Hoblových. In: Ročenka Státního okresního archivu v Olomouci 8 (27). Olomouc 2002. s. 151-154.

**Štindl, M.:** Velká Mezeříč Františka Ignáce Konteka 1401-1723. Městská kronika barokní Moravy. Tišnov 2004.

**Švábenský, M.:** Cerroniho sbírka: 13.stol.-1845. Svazek I. Úvod. Rukopisy Cerr 1, Cerr 2, č. 1-152. Brno 1973.

**Válka, Z.:** 1758 Olomouc a Prusové. Hrdá pevnost Marie Terezie. Olomouc 2001.

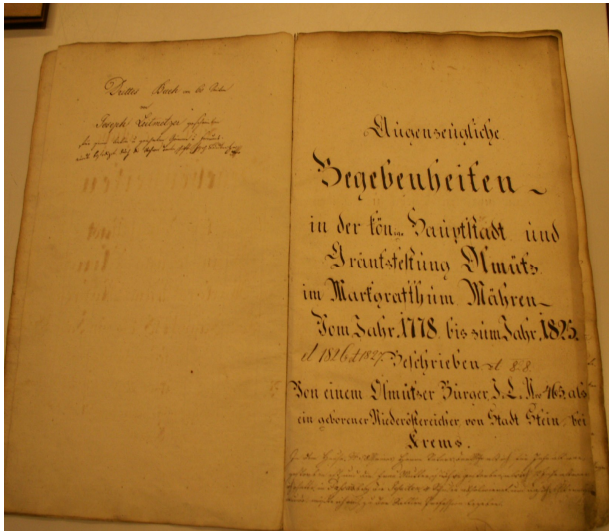
**Wondrák, E.:** Mistr Fridrich z Olomouce. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1981. Olomouc 1982. s. 127.

**Zaoral, R.:** Městští archiváři v dvojjazyčné Olomouci: Johann Kux a Václav Nešpor. In: Olomoucký archivní sborník, č. 2, 2004, s. 170-180.

**Zemek, P.:** Bartoškova kronika. Uherský Brod 2004.

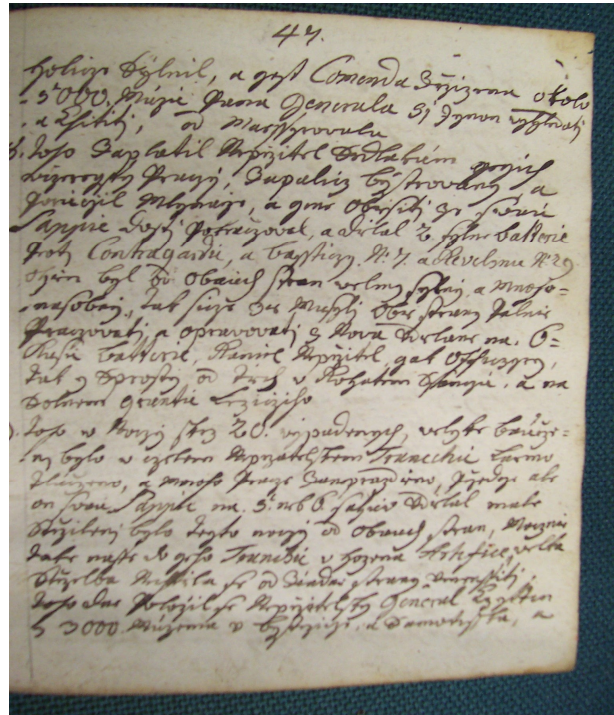
**Zlámal, B.:** Dějiny kostela sv. Mořice v Olomouci. Olomouc 1939.

## Přílohy

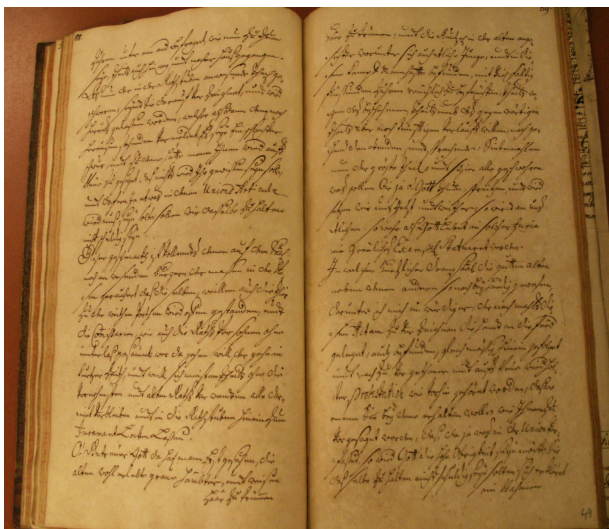


SOKA Olomouc,  
Fond Archiv města Olomouc,  
M 1-1 Knihy,  
inv. č. 5718,  
sig. 1536.

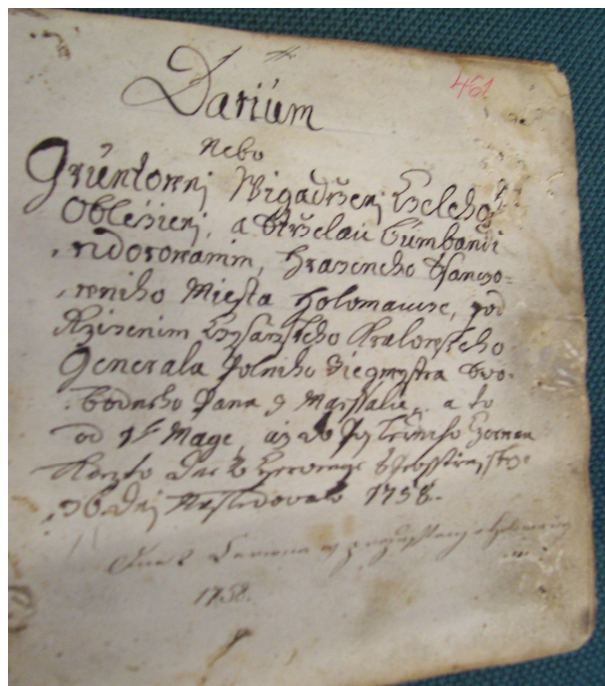
SOKA Olomouc,  
Fond Archiv města Olomouc,  
M 1-1 Knihy,  
inv. č. 5716,  
sig. 1874. pag. 47.



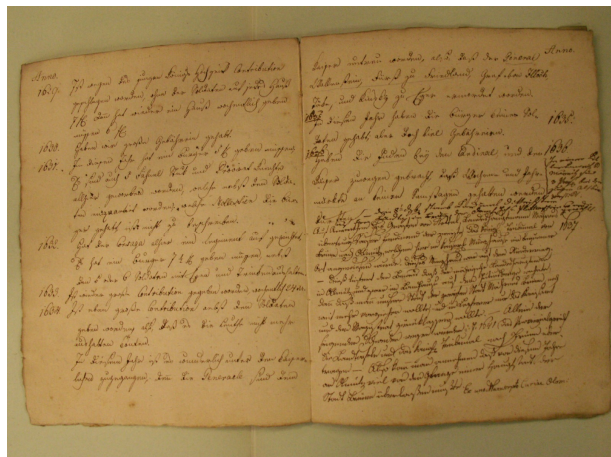
SOKA Olomouc,  
Fond Archiv města Olomouc,  
M 1-1 Knihy,  
inv. č. 5704,  
sig. 780. pag 88-89.



SOKA Olomouc,  
Fond Archiv města Olomouc,  
M 1-1 Knihy,  
inv. č. 5716,  
sig. 1874.



SOKA Olomouc,  
Fond Archiv města Olomouc,  
M 1-1 Knihy,  
inv. č. 5705,  
sig. 1741.



SOKA Olomouc,  
Fond Archiv města Olomouc,  
M 1-1 Knihy,  
inv. č. 5697,  
sig. 35.

